

21 בינואר 2016

התבססות דאעש בלוב: איום אזורי ובינלאומי

כניסת פעילי דאעש לעיר סרת, שבצפון לוב, ב-18 בפברואר 2015. כניסתם לוותה במפגן כוח בו השתתפו עשרות רכבי שטח מדגם טויוטה (nasher.me; twitter.com). מאז, התבסס דאעש בסרת ובמרחב, שמסביבה והפך אותה למעוז הארגון בלוב ולקרב קפיצה למחוזות נוספים.

עיקרי המסמך

1. במהלך שנת 2015 הצליח דאעש לבנות שני מאחזים איתנים מחוץ לבסיס כוחו בעיראק ובסוריה: הראשון בצפון-חצי האי סיני שם הוא מקיים נוכחות ביטחונית ומשם הוא חותר להשתלט על חצי-האי כולו ולכרסם בכוחו ובמשילותו של המשטר המצרי; השני במרחב העיר סרת, שמרכז לוב, שם ביסס דאעש אזור שליטה טריטוריאלי. מאזור זה הוא חותר להשתלט על לוב כולה ולהפוך אותה לקרב קפיצה לטרור ולחתרנות כלפי מדינות צפון אפריקה, מדינות אפריקה, שמדרום לסהרה ומדינות דרום אירופה. הבסיס הטריטוריאלי, שהצליח דאעש לבנות בלוב הינו היחיד מסוגו מחוץ לגבולות עיראק וסוריה ולהערכתנו טומן סיכונים אזוריים ובינלאומיים גבוהים ביותר.

2. התבססות דאעש בלוב התאפשרה בעקבות התפרקותה של לוב לשלושת המחוזות ההיסטוריים שלה בעידן, שלאחר הוצאתו להורג של מעמר אלקד'אפי. כמו בעיראק ובסוריה, כך גם בלוב, נוצר ואקום ממשלי וביטחוני, שלתוכו נכנסו ארגונים לאומיים ואסלאמיים, מליציות שבטיות, מקומיות ואזוריות, וארגונים ג'האדיסטים. שלוחת דאעש בלוב ניצלה היטב את האקום שנוצר, את העדרה של ממשלה מתפקדת ואת חוסר המעורבות הבינלאומית נגדה, לשם התבססותה במרחב העיר סרת והתפשטותה ברחבי לוב.

3. "עיר הבירה" של דאעש בלוב הינה סרת, שמרכז המדינה, אשר הייתה בעבר מעוזו של מעמר קד'אפי (מעין מקבילה לאלרקה בסוריה ומוצול בעיראק). בסרת ובסביבותיה אוכף דאעש את

דפוס הממשל שלו, על האוכלוסייה המקומית על פי הקודים הסלפים הנוקשים (כדרך שעשה במוצול, באלרקה ובערים נוספות בעיראק ובסוריה). במקביל **מקים דאעש תשתית צבאית במרחב סרת**, הכוללת מחנות אימונים **לפעילים לובים וזרים**. זאת, במטרה להכשיר כח צבאי, שיאפשר לדאעש להשתלט על אזורים נוספים בלוב ולבסס שלוחות של דאעש במדינות השכנות. בין האזורים, שאליהם לוטש דאעש עין מצויים שדות נפט ומתקני נפט, אשר לרווחיהם זקוק דאעש כדי לשדרג את יכולותיו הצבאיות.

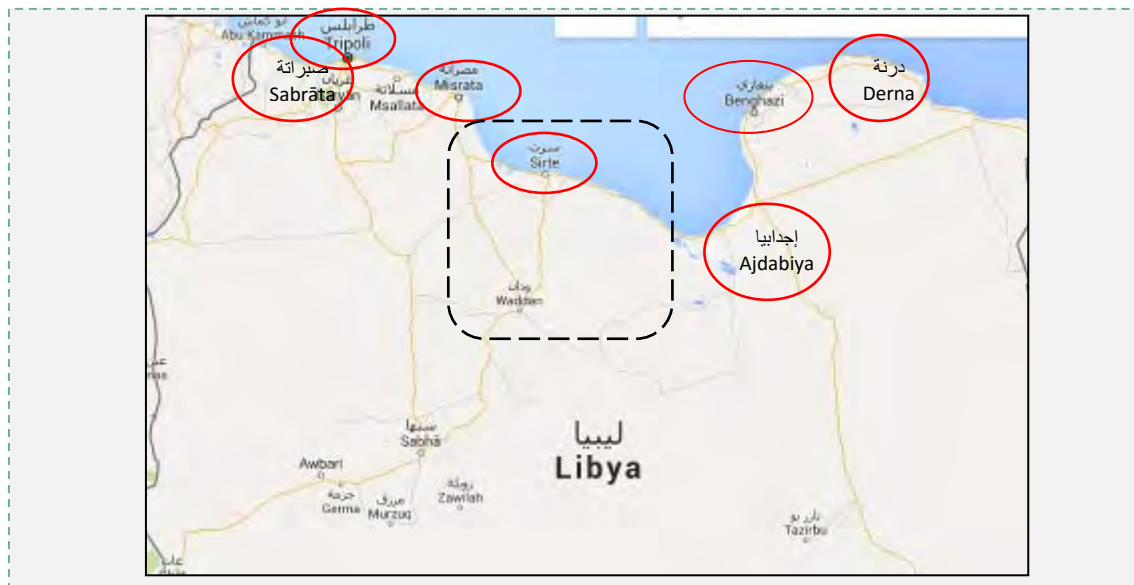
4. דאעש אינו מכיר במדינה הלובית, שממילא התפרקה לשלושת מחוזותיה ההיסטוריים, כיחידה מדינית אחת, כפי שאינו מכיר בלגיטימיות של מדינות הלאום האחרות במזרח התיכון. לפיכך, מבחינה ארגונית, כוללת "המדינה האסלאמית" בלוב שלושה מחוזות: **מחוז טריפולי במערב**, **מחוז ברקה (קירנאייקה) במזרח ומחוז פזאן, שבדרום מערב לוב**. פעילי דאעש בלוב מקיימים רמות שונות של נוכחות ופעילות בשלושת המחוזות (ללא רצף גיאוגרפי) וחותרים להשתלט על לוב כולה. הם מנהלים לחימה בזירות השונות הן נגד שתי הממשלות היריבות בלוב והן נגד מליציות מתחרות, ביניהן ארגונים ג'האדיסטים, שיש להם זיקה לאלקאעדה (כמו בסוריה כך גם בלוב מהווה ארגון המזוהה עם אלקאעדה אתגר משמעותי לדאעש במזרח המדינה). סדר הכוחות של דאעש בלוב מוערך על ידינו בכ-4,000-5,000 פעילים, חלקם לובים וחלקם זרים ממדינות ערביות ואפריקאיות. ארגון דאעש בלוב מסתייע במליציות אסלאמיות, שבקרוב בולט ארגון סלפי בשם אנצאר אלשריעה.

5. שלוחת דאעש בלוב החלה לפעול ב"מחוז ברקה", שבמזרח המדינה. זאת על בסיס שיתוף פעולה בין ארגונים אסלאמים-ג'האדיסטים מקומיים לבין פעילים סלפים-ג'האדיסטים זרים, אשר חלקם צברו ניסיון קרבי בסוריה ועיראק. "הגרעין הקשה", שהקים את שלוחת דאעש בלוב, הורכב ככל הנראה מפעילים מקומיים, שיצאו להילחם בסוריה ב-2012 והחלו לשוב ללוב באביב 2014. בין השבים היו פעילי מסגרת צבאית בשם "גדוד אלבתאר", שאנשיה נשבעו אמונים לאבו בכר אלבע'דאדי. פעילים אלו הקימו בדרנה, עיר בעלת אופי אסלאמי במזרח לוב עוד מתקופת קד'אפי, את בסיס השליטה הטריטוריאלי הראשון של דאעש בלוב. בבסיס שליטה זה הם הקימו ארגון ג'האדיסטי בשם מג'לס שורא שבאב אלסלאם. ב-22 ביוני 2014 הכריז ארגון זה על תמיכתו בדאעש ובמנהיגו אלבע'דאדי והמשיך לבסס את שליטתו בעיר דרנה ובאזור כולו.

6. שנה לאחר מכן (יוני 2015) סולקה שלוחת דאעש מדרנה וממרבית הערים והעיירות שמסביבה. סילוקו התאפשר הודות לשיתוף פעולה, שהתקיים אד-הוק בין שני גורמים יריבים: צבא לוב האנטי-אסלאמיסטי הנאמן לממשלת טברק החילונית שבמזרח, וארגון ג'האדיסטי מקומי המזוהה עם אלקאעדה בשם מועצת השורא של לוחמי הג'האד של דרנה. שיתוף פעולה זה הביא לדחיקתם של פעילי דאעש אל אזור אלפתאח'ח, שטח הררי שמדרום לדרנה השולט על העיר. ממאחזיהם באלפתאח'ח ממשיכים פעילי דאעש דרנה להילחם במועצת השורא של לוחמי הג'האד של דרנה, המנסה לעקור אותם מהאזור, עד כה ללא הצלחה.

7. בעוד בסיס הכוח של דאעש בדרנה (ובמזרח לוב כולה) ספג מכה קשה, **הצליח דאעש להשתלט על העיר הגדולה סרת, שבמרכז לוב ועל המרחב שמסביבה, ככל הנראה באמצעות כוח נייד שהועבר אליה מהמזרח (18 בפברואר 2015).** דאעש הקים בסרת את המרכז הטריטוריאלי שלו בלוב והכריז על הקמת "מחוז טריפולי", הכפוף ישירות להנהגת הארגון בעיראק ובסוריה. בעיר סרת מצויים נמל ימי, שדה תעופה בינלאומי ובסיסי צבא, פרויקטים כלכליים, מתקני נפט ותשתיות ממשלתיות. סרת הינה גם מקום הולדתו של קד'אפי ובסיס התמיכה השבטי שלו, כך שלתמיכה, שלה זכה דאעש בעיר יש שורשים שבטיים וחברתיים (שבבסיסם עומדת שאיפת תומכי קד'אפי למצוא ארגון תומך ומגן מול המורדים, שהפילו את משטרו¹).

8. לאחר שהשתלט על העיר סרת כבש דאעש בהמשך שורה של ערים ועיירות במרחב וייצר לעצמו בסיס שליטה טריטוריאלי, כפי שעשה בעיראק ובסוריה. כיום הוא שולט על כ-260 ק"מ לאורך כביש החוף הלוּבִי ובכך הוא מנתק את טריפולי במזרח מטברוק ובנע'אזי, שבמערב. מבסיסו הטריטוריאלי בסרת חותר דאעש להגיע לבירה טריפולי שבמערב, לבנע'אזי ודרנה במזרח ולשדות הנפט שבדרום. עתה נמצאות "על הכוונת" של דאעש העיר החשובה מצריתה, שבמחצית הדרך בין סרת לטריפולי והעיר אג'דאביה שבקרבת תשתיות הנפט החשובות (נמל הנפט אלסדר ותשתיות הדלק בראס לאנוף).

מוקדי שליטה ונוכחות של דאעש בלוב. בריבוע השחור מסומן אזור השליטה הטריטוריאלי של דאעש במרחב סרת. בעיגולים האדומים מסומנות ערים גדולות, שבהן יש לדאעש נוכחות אך לא שליטה, ובהן מצריתה ואג'דאביה הנמצאות "על הכוונת" (Google Maps).

9. מעבר לבסיס השליטה הטריטוריאלי שלו במרחב סרת, מקיים דאעש גם נוכחות ופעילות במרחב דרנה-בנע'אזי, במרחב הבירה טריפולי ובערים, המצויות בפאתי מרחב השליטה הטריטוריאלי של סרת (אג'דאביה ממערב ומצריתה ממזרח). בערים הללו נתון דאעש ללחצים קשים מצד מוקדי הכוח המקומיים בשל העדר רצף טריטוריאלי וקשיי התנועה והתקשורת בינם לבין הבסיס

¹ החבירה בלוב בין תומכי קד'אפי לשעבר לבין דאעש דומה לחבירה, שבין שרידי משטרו של צדאם חסין (קציני צבא עיראקיים ואנשי מפלגת הבעת') לבין דאעש בעיראק. משמעות התופעה היא, שדאעש מייצג לא רק רעיון אידיאולוגי (ודרך מעשית ליישמו) אלא גם מאמץ של אנשי "הסדר הישן", שנושלו ממעמדם, לחזור בחסות דאעש לקדמת הבמה הפוליטית.

הטריטוריאלי בסרת לבין האזורים האחרים מחלישים את דאעש ומהווה "נקודת תורפה" של נוכחותו ופעילותו בלוב. ניתן להניח, כי דאעש, המודע ל"נקודת תורפה" זאת, חותר להרחיב את בסיס השליטה הטריטוריאלי שלו בסרת ולחברו עם אזורים אחרים (כדרך שהשתמש בעיראק כקרב קפיצה להשתלטות על מזרח סוריה ויצר רצף טריטוריאלי ביניהם).

10. במרחב סרת, ובמקומות נוספים, שבהם הצליח להתבסס, הקים דאעש תשתיות צבאיות בהן הוא עושה שימוש לביצוע פעולות טרור וגרילה נגד אויביו הרבים בלוב ומחוצה לה:

א. בלוב מכוונות פעולות הטרור והגרילה נגד ממשלות טריפולי וטברק, נגד צבא לוב התומך בממשלת טברק ונגד המליציות הרבות הנלחמות בדאעש. דגש מיוחד שם הארגון על ביצוע פיגועים בבירה טריפולי, שמטרתם להחליש את ממשלת טריפולי האסלאמית ולפגוע בנציגויות זרות ובאזרחים זרים. במהלך 2015 הותקף מלון קורניתיה ("מרכז עצבים" דיפלומטי וממשלי). כמו כן בוצעה שורה של פיגועים נגד נציגויות זרות (שלא הניבו תוצאות משמעותיות). דאעש גם תקף מספר פעמים שדות נפט ממזרח ומדרום מזרח לסרת (עד כה ללא הישגים משמעותיים). כמו כן בוצעו הוצאות להורג מתוקשרות של "כופרים", נוצרים קופטים ממצרים ונוצרים מאריתריאה, במטרה להטיל מורא על אויביו.

ב. מחוץ ללוב כווננו רוב פעולות הטרור נגד תוניסיה בשל חולשתה היחסית וקרבתה למוקדי השליטה של דאעש בלוב. בשנה האחרונה בוצעו בתוניסיה שורה של פיגועי ראוה בהם הייתה מעורבת תשתית דאעש בלוב: פיגוע ירי במוזיאון בארדו בתוניס; פיגוע ירי נגד אתר תיירות בעיר סוסה ותקיפת אוטובוס בבירה תוניס, שהסיע את אנשי משמר הנשיאות. בכל המקרים קיבל דאעש את האחריות לפיגועים ובכל המקרים דווח, כי תשתית דאעש בלוב הייתה מעורבת בפיגועים באמצעות אימון הטרוריסטים, צידום באמצעי לחימה ושיגורם לתוניסיה. בנוסף לכך מקיים דאעש שיתוף פעולה מבצעי עם שלוחות של הארגון במדינות צפון אפריקה, שמדרום לסהרה. בולטים במיוחד הקשרים שבין שלוחת דאעש בלוב לבין שלוחת דאעש בחצי האי סיני ובינם לבין בוקו חראם, ארגון הג'האדיסטי בניגריה, שנשבע אמונים לאבו בכר אלבע'דאדי.

11. בדומה לעיראק ולסוריה, לוב היא מדינה שהתפרקה, המצויה במלחמת אזרחים, אשר צפויה להמשך עוד זמן רב. זאת הן בשל המחלוקות העמוקות, שבין מוקדי הכוח השונים והן בשל נגישותם של הצדדים היריבים לנכסים צבאיים וכלכליים בדמות שדות נפט, "תעשיית" הברחת הפליטים ומצבורים גדולים של נשק ותחמושת מתקופת קד'אפי (אמצעי הלחימה הללו, בחלקם איכותיים, מוברחים בחלקם מלוב לשכנותיה הערביות והאפריקאיות). בשלב זה קשה עדיין להעריך את יכולתו של דאעש לממש את שאיפותיו מרחיקות הלכת במדינה הלובית השסועה אולם ברור, כי דאעש קנה בה אחיזה איתנה, שלא בקלות יוותר עליה, לנוכח חשיבותה הגדולה של לוב בראייתו.

12. המשך התבססות דאעש (וארגונים ג'האדיסטים נוספים) בלוב טומנת להערכתנו מגוון של סיכונים ואיומים פוטנציאליים, פנים-לוביים, אזוריים ובינלאומיים:

א. **בזירה הפנים-לובית:** דאעש אינו מהווה שחקן יחידי בזירה הלובית אלא אחד מבין מוקדי כוח רבים הנאבקים על השלטון. התבססות דאעש (והארגונים הג'האדיסטים האחרים) בלוב תורמת להעמקתם ולהתמשכותם של הכאוס והאנרכיה הקיימים בלוב בלאו הכי, ומקשה מאוד על התייצבותו של שלטון מרכזי, מכל סוג שהוא (מסיבות רבות, שאינן קשורות לדאעש בלבד). לפיכך, למרות מאמצי ההסדרה בין ממשלות טריפולי וטברק אנו סבורים, כי לוב צפויה להיות בשנים הקרובות מדינה מחולקת דה-פקטו, המדממת בשל מלחמת הכל וכל המתנהלת בה, ויוצרת בכך ואקום ממשלי וביטחוני, אשר יקל על המשך התבססותו של דאעש ויקשה על עקירתו מהשורש.

ב. דאעש עלול להרחיב ולהעמיק את קשריו עם ארגונים ג'האדיסטים בצפון אפריקה ובמדינות אפריקאיות, שמדרום לסהרה, ולהיפך ל"יצואן" אזורי של טרור וחתרנות:

1) מבין מדינות צפון אפריקה כיום תוניסיה היא זאת, שנמצאת "על הכוונת". בעתיד עלול דאעש להגביר סיועו לארגונים ג'האדיסטים במדינות אפריקאיות, שמדרום לסהרה (ובתוכן ניז'ר, צ'אד, מאלי וסודאן). במערב אפריקה מקיים דאעש בלוב קשרים הדוקים עם הארגון הג'האדיסטי בוקו חראם בניגריה, שנשבע אמונים למנהיג המדינה האסלאמית.

2) הקשרים הקיימים בין תשתית דאעש בלוב לבין אנצאר בית אלמקדס, שלוחת דאעש בחצי האי-סיני עלולים להתהדק. הביטוי לכך בשטח עלול להיות, בין השאר, בהגברת ממדי הברחת אמצעי לחימה מלוב עבור שלוחת דאעש בחצי האי-סיני (יתכן גם שהנשק "זולג" לארגוני טרור ברצועת עזה). ללוב יש גבול פרוץ באורך של 1,115 ק"מ עם מצרים, דרכו מתקיימת הברחת פעילים ואמצעי לחימה למצרים ע"י ארגונים וכנופיות פשיעה למיניהם, ובתוכם גם דאעש. המשטר המצרי רואה בהתבססות דאעש בלוב ובמיוחד במזרחה איום על בטחונה הלאומי של מצרים אולם עד כה הוא לא נקט בצעדים אפקטיביים כדי לבלום התבססותו.

מיקומה הגיאוגרפי של לוב עלול להפוך אותה למוקד איום אזורי. דאעש עלול להפוך את לוב למדינה המייצאת טרור וחרטנות לשכנותיה ולמדינות מרוחקות יותר (Google Maps).

ג. האיומים על איטליה ושאר מדינות אירופה:

1) בשל קרבתה של לוב לאיטליה מהווה דאעש איום פוטנציאלי על איטליה ועל אירופה כולה (המרחק בין סרת לסיציליה הינו 696 ק"מ, כ-432 מייל). הקרבה הגיאוגרפית ביניהן עלולה לעודד את דאעש לשגר מחבלים לאיטליה ולמדינות נוספות באירופה, לאחר שיתבסס במרחב סרת ובמקומות נוספים. איומי טרור של פעילי דאעש בלוב כלפי איטליה, שהושמעו ברשתות החברתיות המזוהות עם דאעש, עלולים בסופו של דבר למצוא תרגום לשפת המעשה. לאחר מתקפת הטרור בפאריס הפיץ דאעש סרטון, שכותרתו "פאריס לפני רומא", המרמז, כי בסדר העדיפויות, נמצאת צרפת לפני איטליה, אך גם תורה של רומא יגיע. יתכן גם, כי עיסוקה של שלוחת דאעש בלוב באיטליה מושפע לא רק מהקרבה הגיאוגרפית, וממרכזיותה של רומא בעולם הנוצרי, אלא גם ממורשת הכיבוש האיטלקי של לוב.

למעלה: חשבון טוויטר המזוהה עם דאעש פרסם מפה של הים התיכון מצפון לוב לאירופה, שעליה נכתב: "התגייסו לכיבוש רומא". למטה: על החלק במפה, שבו מופיעה צפון לוב, נכתב "השער לרומא" (חשבון הטוויטר דף־הפייסבוק @dagadarna, 22 באוגוסט 2015). רומא מסמלת עבור דאעש לא רק את בירת איטליה אלא את העולם הנוצרי כולו.

2) לוב משמשת כנקודת יציאה למהגרים ופליטים, הנוהרים לאיטליה בנתיב הימי. פליטים אלו כוללים לובים, מהגרים ממדינות אפריקניות ופליטים ממדינות ערביות². התבססות דאעש בלוב, המלווה במעשי אכזריות כלפי קבוצות אוכלוסייה שונות, עלולה להגביר את זרם המהגרים והפליטים היוצאים מלוב. דאעש עלול לעודד את יציאת הפליטים, להחדיר באמצעותם מחבלים לאיטליה ולהשתמש בשליטתו על נמלים בלוב לשם הפקת רווחים כספיים.

ד. הפקת רווחים כספיים מתשתיות הנפט והגז שבלוב: דאעש עלול להשתלט על תשתיות נפט וגז בלוב או לנסות ולפגוע בהם ולאיים עליהם מבסיס שליטתו הטריטוריאלי בסרת. זאת כדי להשתתף ברווחי יצוא הנפט מלוב למדינות המערב (שעודנו נמשך, אף כי בהיקף נמוך בהרבה מאשר לפני המהפכה) או לפחות למנוע את רווחי הנפט מאויביו. במהלך שנת 2015 תקף דאעש מספר פעמים מתקני נפט ותשתיות נפט. לאחרונה תקף דאעש את נמל הנפט החשוב אלסדר לאחר שכבש את העיר בן ג'ואד הסמוכה לנמל. צפוי, שדאעש יגביר מאמציו אלו. השתלטות דאעש על תשתיות נפט ויצירת מקורות הכנסה מרווחי הנפט עלולה לשדרג את יכולותיו הצבאיות-טרווריסטיות-ממשליות, כפי שאירע בעיראק ובסוריה.

13. מול מכלול האיומים הללו יש לדאעש בלוב גם "נקודות תורפה" לא מעטות, אותן ניתן יהיה לנצל בכל מערכה עתידית נגדו: סדר הכוחות שלו בלוב מצומצם (כמה אלפי פעילים). כוחות אלה נאלצים להתמודד עם צבאות, מליציות וארגונים עוינים - כולל ארגוני המזוהים עם אלקאעדה - שכוחם עולה על זה של דאעש בהרבה; ארגונים ושבטים, התומכים בדאעש על בסיס קואליציות אד-הוק ואינטרסים משתנים, עלולים לנטוש אותו ולפנות לבעלי ברית אחרים; בין מרחב השליטה של דאעש בסרת לבין מוקדים נוספים של נוכחותו ופעילותו בלוב לא קיים רצף טריטוריאלי והדבר

² מתוך למעלה ממיליון פליטים ומהגרים, שנכנסו ב-2015 למדינות אירופה בנתיבי הים והיבשה, כ-150,000 הגיעו לאיטליה דרך הים התיכון ממדינות צפון אפריקה. נראה, כי מרביתם הגיעו מלוב.

מקשה על העברת כוחות מגזרה לגזרה; בשונה מעיראק/מסוריה לא הצליח עדיין דאעש להשתלט על שדות נפט ולהפוך אותם למקור הכנסה משמעותי לארגון; כל המדינות הגובלות ללוב עוינות לדאעש וסביר כי הן תשתפנה פעולה עם כל קואליציה, שתשים לה למטרה לעקור מהשורש את מאחזיו של דאעש בלוב.

14. מכל מקום קואליציה בינלאומית או בינערבית שכזאת עדיין אינה קיימת. עם זאת במדינות כמו ארה"ב וצרפת ובקרב שכנותיה של לוב ובהן מצרים ותוניס גוברת המודעות לסיכונים הטמונים בהתבססות דאעש בלוב. האסטרטגיה של ארה"ב נגד דאעש, כפי שהיא מיושמת מאז ספטמבר 2014, מתיימרת לתת מענה כולל לאתגר שמציב דאעש, אך בפועל היא אינה כזאת. זאת משום שהיא מתמקדת בעיראק ובסוריה. היא אינה נותנת מענה לתופעה של התפשטות דאעש למדינות אחרות ובמרכזן לוב ומצרים ולאיומים המקומיים והאזוריים, שמציבה התפשטות זאת. כדי להתמודד עם מכלול הסיכונים, הטמונים בהתבססות דאעש בלוב, חייבות ארה"ב ובעלות בריתה באירופה ובעולם הערבי לשנות את תפיסת המערכה נגד דאעש ולהפוך אותה לכוללת ע"י הרחבתה ללוב ולמדינות נוספות, שבהן דאעש מנסה להתבסס.

הערות מתודולוגיות

15. מטרת עבודה זאת היא לבחון את התבססות שלוחת דאעש בלוב בתקופה שלאחר נפילת קד'אפי ולנתח את הסיכונים הפוטנציאליים הנשקפים מכך. העבודה בוחנת את התבססות דאעש בלוב על הרקע הרחב של התפרקות לוב לצבאות ולמליציות, שיצר ואקום, אשר איפשר את התבססות דאעש במדינה זאת.

16. התבססותו של דאעש בלוב הינה אירוע היסטורי בהתהוות המושפע מהטלטלה העוברת על האזור כולו. לוב עדיין נתונה לתוהו ובוהו שלטוני וצבאי, וקווי המתאר הסופיים בין הצדדים היריבים והמצב בשטח עודם נזילים. אפיון זה יצר קושי מובנה בכתיבת עבודת מחקר זאת. לפיכך יש לראות בה סיכום ביניים, עדכני לינואר 2016, במסגרתו הצבענו על תמונת המצב הנוכחית ועל האיומים הנגזרים ממנה.

17. במהלך כתיבת המחקר נוכחנו לדעת, כי קיים מחסור במידע אמין על הנעשה בלוב, ובמיוחד אודות שלוחת דאעש בלוב. המידע, שבו השתמשנו בעבודה זאת, הינו חלקי ולא אחת נתקלנו בפערי מידע רבים. הואיל ומדובר בתקופה קרובה, שעודנה חסרת פרספקטיבה היסטורית, קיים קושי להסתמך על ספרות אקדמית ונאלצנו להשתמש בעיקר במידע ראשוני.

18. לצורך כתיבת העבודה נעשה שימוש במגוון מקורות ובתוכם רשתות חברתיות ואתרי אינטרנט, המזהים עם דאעש. כמו כן נעשה שימוש בידיעות מהעיתונות הלובית, הערבית והעולמית (הגם שנפח המידע המתפרסם על פעילות דאעש בלוב נופל בהרבה מזה המתפרסם על עיראק וסוריה, הניצבת במוקד ההתעניינות הבינלאומית). בעבודה נעשה שימוש בפרסום השבועי של מרכז המידע למודיעין ולטרור "מבט לג'האד העולמי" העוקב, בין השאר, אחר ההתפתחויות

בלוב. כמו כן נעשה שימוש במאמרים ובמחקרים על דאעש ועל המצב בלוב בכלל שנכתבו ע"י עיתונאים או ע"י חוקרים במכוני מחקר, רובם בארה"ב ומיעוטם באירופה ובישראל..

19. בבחינת הנעשה בלוב, והתבססות דאעש בכלל זה, יש להיזהר מהמידע התעמולתי הרב המופץ ע"י דאעש או ע"י אויביו הרבים שנועד לקדם את האינטרסים שלהם. חלק מהמידע המתפרסם על דאעש ועל שלוחת דאעש בלוב נועד להעצים את דאעש או לגמד אותו ולהכפיש אותו, הכול על פי האינטרס של מפרסם המידע. לפיכך, העבודה נכתבה בזהירות המתבקשת, נוכח פערי המידע וההטיות הבולטות של המידע הקיים.

מבנה העבודה

עיקרי המסמך

פרק א': מקומה של לוב בראייתו של דאעש:

- 1) דאעש - מאפיינים כלליים.
- 2) מטרת דאעש בלוב.
- 3) לוב כקרבן קפיצה למדינות נוספות בצפון אפריקה.
- 4) שימוש בחוף הלובי להברחת פליטים לאירופה
- 5) פעילות טרוריסטית נגד איטליה ומדינות אחרות באירופה.
- 6) לוב כחלופה אפשרית לעיראק ולסוריה.

פרק ב': אבני דרך בהתבססות דאעש בלוב:

- 1) כללי.
- 2) שלב א': יציאת הפעילים הג'האדיסטים הלובים לסוריה וחזרתם אליה (-2014-2012).
- 3) שלב ב': התבססותו והיחלשותו של המאחז הטרטוריאלי של דאעש בדרנה (אפריל 2014- יוני 2015).
- 4) שלב ג': הקמת בסיס טרטוריאלי חדש של דאעש בעיר סרת וסביבותיה (החל מפברואר 2015).

פרק ג': התבססותו של דאעש בעיר סרת ובפאתיה:

- 1) כוחו של דאעש בסרת ובעלי בריתו המקומיים.
- 2) דפוסי השליטה של דאעש בסרת.

3) השתלטות דאעש על פרויקטים כלכליים בפאתי סרת.

פרק ד': התפשטות דאעש למקומות נוספים בלוב:

- 1) כללי.
- 2) התפשטות דאעש במרחב העיר סרת.
- 3) ערים במערב לוב, שבהן יש לדאעש נוכחות אך לא שליטה אפקטיבית.
- 4) נוכחות דאעש בטריפולי וממערב לה.
- 5) חתירת דאעש לשליטה בתשתיות הנפט שבלוב.

פרק ה': סדר הכוחות של דאעש בלוב והנהגת הארגון:

- 1) מספר פעילי הארגון ומוצאם.
- 2) מידע על הפעילים המרכזיים של דאעש בלוב.

פרק ו': פעולות הטרור והגרילה של דאעש בלוב:

- 1) מטרת התקפות הטרור והגרילה.
- 2) דפוסי הפעולה של דאעש בלוב.
- 3) מחנות האימונים.
- 4) מתקפות הטרור וגרילה של דאעש במערב לוב ובמזרחה.

פרק ז': לוב כ"יצואנית" של טרור לשכנותיה:

- 1) "ייצוא טרור" לתוניסיה.
- 2) הפצת אמצעי לחימה לקבוצות ג'האדיסטיות מחוץ ללוב.
- 3) שיתוף פעולה בין שלוחת דאעש בלוב לשלוחת דאעש בחצי האי-סיני.
- 4) שיתוף פעולה בין שלוחת דאעש בלוב לארגון בוקו חראם בניגריה.

פרק ח': הפעילות התודעתית של דאעש בלוב:

- 1) מאפיינים כלליים.
- 2) הפקת סרטונים.
- 3) הפקת תמונות סטילס.

(4) הפקת עלונים.

(5) אתרי אינטרנט.

(6) בלוגים ופורומים.

(7) תחנות רדיו וערוץ טלוויזיה.

נספח: הרקע הפנים-לובי להתבססות דאעש בלוב:

(1) הרקע הפוליטי, הגיאוגרפי והחברתי המקשה על ייצוב משטר לובי חדש בעידן שלאחר קד'אפי.

(2) התפרקות לוב לאחר נפילת משטר קד'אפי.

(3) היווצרות שתי ממשלות יריבות בטברק ובטריפולי.

(4) מיפוי הצבאות והמליציות העיקריות הפועלים בלוב.

(5) ניסיונות להקמת ממשלת אחדות.

פרק א': מקומה של לוב בראייתו של דאעש

דאעש - מאפיינים כלליים

1. דאעש הינו ארגון ג'האד עולמי בעל תפיסת עולם אסלאמית סלפית. **הסלפיה** הינו זרם קיצוני באסלאם הסוני השואף להחזיר את ימי הזוהר של האסלאם בראשית דרכו (תקופת הנביא מוחמד והח'ליפים הראשונים). זאת, באמצעות **מלחמת קודש** (ג'האד), שבראייתם הינה חובתו של כל מוסלמי. החזרה לימי הזוהר, על פי תפיסת דאעש, תעשה ע"י הקמת **ח'ליפות אסלאמית על-לאומית**, על חורבות מדינות הלאום, שהוקמו במזרח-התיכון מאז תום מלחמת העולם הראשונה.

2. **שורשיו של דאעש נעוצים בשלוחת אלקאעדה, שהוקמה בעיראק בשנת 2004**. השלוחה, בראשות **אבו מצעב אלזרקאוי**, "**האב המייסד של דאעש**", הוקמה לאחר הפלישה האמריקאית. **ברקע** התבססות הג'האד העולמי בעיראק עמדו התמוטטות המשטר העיראקי של צדאם חסין והתפרקות צבא עיראק, שיצרו בעיראק **ואקום ביטחוני וממשלי** (כדוגמת הוואקום, שנוצר בסוריה בעקבות ההתקוממות נגד בשאר אסד, ובלוב לאחר נפילת קד'אפי). הוואקום הביטחוני והממשלי, לווה בניכור הולך וגדל של **המוסלמים הסונים** כלפי המשטר המרכזי בעל האופי המוסלמי שיעי, שהוקם בבגדאד ע"י ארה"ב והמשטר העדתי-עליו בדמשק הנתמך ע"י איראן.

3. שלוחת אלקאעדה בעיראק, שאימצה לאחר כמה גלגולים את השם **המדינה האסלאמית בעיראק ובסוריה - רבתי (ראשי תיבות דאעש בשפה הערבית)**, התבססה במהלך הלחימה נגד ארה"ב באזורים הסונים של עיראק והתפשטה **במלחמת האזרחים בסוריה למזרח המדינה ולצפונה**. השלוחה שלה בסוריה (**ג'בהת אלנצרה**), הינה השלוחה של אלקאעדה בסוריה, הממלאת מקום מרכזי בקרב ארגוני המורדים והמתחרה ב"ארגון האם" העיראקי.

4. בקיץ 2014 זכה דאעש להישגים דרמטיים, ששיאם **כיבוש העיר מוצול**, השנייה בגודלה בעיראק. הכיבוש לווה בהכרזה על הקמת "**המדינה האסלאמית**" (מדינת הח'ליפות), בראשות מנהיג דאעש, פעיל אסלאמי ג'האדי עיראקי כריזמטי בשם **אבו בכר אלבע'דאדי**.

מפת הח'ליפות האסלאמית, שדאעש שואף להקים. מימין : הח'ליף אבו בכר אלבע'דאדי ומעליה דגל דאעש (hanein.info).

5. דאעש שולט כיום על חלקים נרחבים מצפון ומזרח עיראק וממזרח של סוריה. במרחב זה מתגוררים כמה מיליוני בני אדם ומצויות בו כמה ערים גדולות הנשלטות ע"י דאעש, שהבולטות שבהן הינן מוצול ואלרקה. דאעש מפעיל באזורי שליטתו מערכות ממשל חלופיות הכוללות אספקת צרכי היום-יום לאוכלוסייה (חשמל, מזון, חינוך, משפט, שיטור, אכיפת החוק). בו בזמן אוקף דאעש את האידיאולוגיה הסלפית הקיצונית שלו על האוכלוסייה המקומית באמצעי כפייה ברוטאליים. דפוסי התנהלות דומים לאלו מפעיל דאעש גם על האוכלוסייה הנשלטת על ידו בלוב.

6. ניצחונותיו הצבאיים של דאעש ביוני 2014, ההכרזה על מדינת הח'ליפות, התמוטטותו המהירה של צבא עיראק במוצול, השתלטותו של דאעש על תשתיות מדינתיות ובכלל זה גם שדות נפט, מעשי הזוועה של דאעש ופיגועי הטרור במדינות המערב - כל אלו המחישו לארה"ב ולקהילה הבינלאומית, כי המדובר בארגון ג'האדיסטי מסוכן המהווה איום אזורי ובינלאומי, המחייב מענה. הדבר הוביל למערכה נגד דאעש עליה הכריז הנשיא אובמה ב-10 בספטמבר 2014. מערכה זאת, לה שותפה קואליציה בינלאומית המורכבת ממדינות מערביות וערביות, אמורה להמשך כמה שנים ולהוביל להחלשת דאעש עד להשמדתו. בחודשים האחרונים נוצרו שתי קואליציות נוספות המצהירות על הצטרפותן ללחימה נגד דאעש: הקואליציה הרוסית התומכת במשטר הסורי (לה שותפות איראן וחזבאללה) והקואליציה האסלאמית בהובלת סעודיה, בה חברות 35 מדינות ערביות ומוסלמיות (אופי הפעולה שלה עדיין אינו ברור).

7. התקיפות האוויריות והסיוע הצבאי הנוסף של מדינות הקואליציה, בהובלת ארה"ב, הצליחו בשנה האחרונה לבלום את תנופת ההתפשטות של דאעש בעיראק ובסוריה. הם אף סייעו לכוחות המקומיים (צבא עיראק בתמיכת מליציות שיעיות, הכוחות הכורדים) להשתלט על כמה אזורים, שנכבשו ע"י דאעש בשנים 2014-2015 (ביג'י, תכרית, סנג'אר וכנראה גם אלרמאדי בעיראק ומרבית אזורי הגבול הקרובים לתורכיה בסוריה). לעומת זאת, לא הצליחה המערכה נגד דאעש לבלום את התפשטות דאעש למדינות נוספות במזרח התיכון ובאסיה מחוץ לגבולותיהן של עיראק וסוריה.

מטרות דאעש בלוב

8. דאעש מייחס ללוב חשיבות רבה בשל מגוון של סיבות: **מיקומה הגיאוגרפי במרכז צפון אפריקה** המאפשר **נגישות טובה** למדינות המערב, למצרים ולמדינות אפריקה, שמדרום לסהרה; **התפרקותה של המערכת הפוליטית, הממשלית והחברתית** בעידן, שלאחר קד'אפי, המקל על התבססות דאעש בלוב; **התשתית הג'האדיסטית בלוב**, שמקורה ב"בוגרי" סוריה ועיראק, מקלה גם היא על התבססות דאעש; **שדות הנפט והגז ותשתיות הדלק הגדולות**, המהווים פוטנציאל לרווחים; **מצבורי הנשק הגדולים**, שנותרו לאחר התמוטטות משטר קד'אפי המאפשרים הצטיידות-עצמית, סיוע לארגונים ג'האדיסטים עמיתים ורווחים כספיים; **וקרבתה של לוב לאיטליה** המהווה פוטנציאל ל"ייצוא" טרור וחתרנות למדינות דרום אירופה ומערבה.

9. מאז ההכרזה על הקמת המדינה האסלאמית ועד היום **מהווה לוב את הדוגמה הבולטת ביותר להצלחת התבססות דאעש מחוץ לשטחי הליבה שלו** בעיראק ובסוריה. שכן לוב היא המדינה היחידה, שבה **עלה בידי דאעש ליצור בסיס שליטה טריטוריאלי נרחב**, כדרך שעשה בעיראק ובסוריה, **להחיל את דפוסי שליטתו המוכרים על האוכלוסייה המקומית ולהשתלט על תשתיות ממלכתיות**. לעומת זאת במדינות אחרות, שאלהן התפשט דאעש, פעילותו הינה מבצעית-טרוריסטית ביסודה ללא שליטה אפקטיבית על אוכלוסייה ועל תשתיות מדינתיות (במצרים למשל, התבסס דאעש בצפון חצי-האי סיני שם הוא מנהל מערכת גרילה וטרור עיקשת נגד כוחות הביטחון המצרים ואולם עד כה ללא אזור שליטה טריטוריאלי משלו).

10. **דאעש חותר להשתלט על כל שטחה של לוב, להפיל את ממשלות טריפולי וטברק, לכפות מרותו על המליציות השונות ולהקים בלוב שלושה מחוזות של המדינה האסלאמית הכפופות לח'ליף אבו בכר אלבע'דאדי**. במחוזות הללו תושלט ההלכה האסלאמית (השריעה) בפרשנותה הסלפית-ג'האדיסטית הנוקשה ואנשיה ישבעו אמונים לח'ליף. המחוזות של דאעש בלוב **ישמשו כבסיס טריטוריאלי להתפשטות דאעש לעבר שכנותיה הערביות של לוב ולמדינות אפריקאיות, שמדרום לסהרה**. המחוזות בלוב יהיו **חלק מהמדינה האסלאמית** (הח'ליפות האסלאמית) המשתרעת במזרח התיכון, במדינות צפון אפריקה, במדינות אפריקה, שמדרום לסהרה, באזורים מוסלמים באסיה, ובשטחים באירופה, שהיו כבושים בעבר ע"י המוסלמים (ספרד, למשל).

11. **דאעש אינו מכיר במדינה הלובית כיחידה גיאוגרפית - מדינה אחת** (כפי שהוא אינו מכיר בעיראק, סוריה ושאר מדינות הלאום במזרח-התיכון). לפיכך **חילק דאעש את לוב לשלושה מחוזות (ולאיה)**, ששמותיהם נגזרו מההיסטוריה של האסלאם ושל המזרח- התיכון: **מחוז ברקה** במזרח, **מחוז טריפולי** במערב, **ומחוז פזאן** בדרום. המונח ברקה מתייחס לאזור במזרח לוב הידוע בשם קאירנייקה, שהוא הכינוי הרומי לאזור, שאומץ על-ידי המשטרים הלאומיים של לוב. דאעש בחר לחדש את השם **ברקה**, שהוא כינוי לאזור, שנקבע על-ידי השלטון האסלאמי, שכבש את לוב בראשית התפשטות האסלאם. **פזאן** הינו שם ברברי שמשמעותו סלע קשה, מאחר שמדובר באזור מדברי והררי. **טריפולי** הינו שם שמקורו יווני, שמשמעותו שלוש ערים (טריפוליס).

מפת המדינה האסלאמית בלוב בה מופיעה חלוקתה של לוב לשלושה מחוזות: ברקה, פזאן וטריפולי.

12. שלושת המחוזות של דאעש שונים מבחינת הרכב האוכלוסייה ומהבחינה הגיאוגרפית. למעשה גם תחת המדינה הלובית בימי שלטונו של קד'אפי ניכרו הניגודים בין שלושת המחוזות הללו אולם הם נשלטו כיחידה מדינית אחת באמצעות משטר דיקטטורי (כשם שצדאם חסין ובשאר אסד גישרו באמצעים כוחניים על ניגודיים אתניים-דתיים-שבטיים בעיראק ובסוריה). העיר דרנה, שבאזור המזרחי הייתה ידועה גם בימי משטר קד'אפי כבעלת אופי אסלאמי רדיקלי ולכן התבסס בה דאעש בראשית דרכו בלוב, עד לסילוקו ממנה (ראו בהמשך).

13. מקרב שלושת האזורים הללו מתקדמת כיום שלוחת דאעש בלוב בהתבססות ב"מחוז טריפולי", שבמערב המדינה. זאת בשל הצלחתה לבסס תשתית טריטוריאלית במרחב העיר סרת שבצפון מרכז לוב, מעוז כוחו של קד'אפי בעבר. זאת, לעומת קשיים רבים בהתמודדותה מול צבא לוב והמליציות השונות במזרח לוב. באמצעות הבסיס הטריטוריאל, שהקים במרחב סרת, חותר דאעש להגיע לבירה טריפולי ולהשתלט על שדות הנפט ומתקני נפט שממערב ומדרום מערב לסרת. עם זאת מעדיף דאעש, שלא לפזר יתר על המידה את מאמציו באזורים מרוחקים וחסרי חשיבות, שעליהם הוא מצפה להשתלט לאחר שיבסס כוחו במקומות החשובים.

לוב כקרח קפיצה למדינות נוספות בצפון אפריקה

14. דאעש רואה בלוב **קרח קפיצה**, ממנו ניתן יהיה להשתלט על מדינות צפון אפריקה ומדינות הסאהל האפריקאיות (המדינות שמדרום לסהרה). **המודל של דאעש בלוב הינו להערכתנו עיראק**, שבה התבסס דאעש, וממנה התפשט לסוריה (ומשם בהמשך למדינות ולאזורים ערביים/מוסלמיים נוספים במזרח-התיכון ומחוצה לו). נראה, כי העדיפות, שנותן דאעש לפעילותו נגד שכנותיה של לוב, הינה **לערעור המשטר בתוניסיה ולסיוע להתבססות שלוחת דאעש במדינה זאת**. מדינה נוספת הגובלת בלוב, העומדת במרכז תשומת לבו של דאעש, הינה **מצרים, שבה מנהלת שלוחת דאעש בסיני (אנצאר בית אלמקדס) מלחמת חורמה נגד כוחות הביטחון המצרים**.

15. התמקדותו של דאעש בתוניסיה נובעת להערכתנו מחולשת המשטר התוניסאי, מקרבתה הגיאוגרפית של תוניסיה ללוב ומהנוכחות שיש בתוניסיה לפעילים ג'האדיסטים. יתכן גם שדאעש מייחס לערעור המשטר התוניסאי **משמעות סמלית**. שכן תוניסיה מהווה עד כה דוגמא (יחידה) להצלחה של מה שכונה "האביב הערבי" בהיותה נשלטת כיום ע"י קואליציה חילונית-דתית ומהווה **מודל לפיתרון של סובלנות פוליטית, שאינו אסלאמי סלפי קנאי בנוסח דאעש**.

16. חשיבותה האזורית של לוב מצאה ביטוייה במסמך, שפרסם פעיל דאעש, שטען כי הוא נמצא בלוב, בינואר 2015. כותרתו של המסמך: **"לוב, השער האסטרטגי של המדינה האסלאמית"**. המסמך נכתב בשפה הערבית ונועד **לשכנע את הג'האדיסטים בדבר חשיבותה של לוב למדינה האסלאמית, כדי לעודד הצטרפותם אליה** (כמו בעיראק ובסוריה כך גם בלוב מהווים הפעילים הזרים חלק משמעותי מסדר הכוחות של דאעש). להלן עיקרי המסמך (על בסיס התרגום של קרן קוויליאם³):

א. **לוב נתפסת כמרחב בו יכולה דאעש למשוך תשומת לב עולמית כדי להסיר את הלחץ המופעל על הארגון בסוריה ובעיראק**. זאת, בשל מקומה האסטרטגי החשוב של לוב, אשר "קרובה לים (הים התיכון) למדבר (סהרה) ולשש מדינות: מצרים, סודאן, צ'אד, ניז'ר, אלג'יריה ותוניסיה". בלוב "חוף ארוך המשקיף לעבר המדינות הצלבניות הדרומיות [קרי, מדינות אירופה], אליהן ניתן להגיע דרך הים בקלות, אפילו עם סירה פשוטה".

ב. מחבר המסמך מצביע על **שפע אמצעי הלחימה והתחמושת המצויים בלוב**, אשר נאגרו בתקופתו של קד'אפי. המחבר מוסיף, כי עבור אמצעי הלחימה הללו "הוא **בזבז את כל הכנסות הנפט של לוב, הנאמדות ב-30-35 מיליארד דולרים לשנה...**". מצבורי הנשק הגדולים משמשים את שלוחת דאעש בלוב (ואת המליציות הלוחמות בה) **וניתן גם להבריח אותם למדינות נוספות, שבהן מתקיימת פעילות של שלוחת דאעש נגד המשטרים השונים** (בדגש על שלוחת דאעש בחצי-האי סיני העומדת בהצלחה בפני מערכה, שמנהל נגדה המשטר המצרי).

³ Charlie Winter, Libya: The Strategic Gateway for the Islamic State: Translation and Analysis of IS Recruitment Propaganda for Libya. Quilliam, February 2015, p.5. (quilliamfoundation.org).

ג. כותב המסמך מצביע על האפשרות להשתלט מלוב על מדינות אפריקאיות, שמדרום לסהרה, בקלות יחסית. הוא מפנה את תשומת הלב לעובדה, ש"זליגה אחת [של אמצעי הלחימה] מלוב למאלי, אפשרה לקבוצה ג'האדיסטית שם להשתלט, תוך זמן קצר ביותר, על שני שלישים משטח המדינה"⁴.

שימוש בחוף הלובי להברחת פליטים לאירופה

17. הברחת פליטים ומהגרי עבודה מצפון אפריקה לאיטליה (ומשם למדינות אחרות באירופה) הינה עסק רווחי, שהיקפו נאמד ב-255-333 מיליוני דולרים לשנה מלוב בלבד⁵. הפליטים ומהגרי העבודה נוהרים ממדינות אפריקאיות וערביות. מלוב הם מועברים לאירופה בדרך הים בספינות רעועות ע"י כנופיות פשיעה, מליציות מקומיות וארגוני טרור ובתוכם דאעש, הרואים בכך מקורים להפקת רווחים.

מימין: פליטים לוביים בדרכם לאיטליה בספינת מסחר (אלערביה נט, 14 ביולי 2015). משמאל: משמר החופים האיטלקי מציל מאתיים פליטים לוביים, אשר ספינתם טבעה מול חופי לוב, בעת שהיו בדרכם לאיטליה (אלג'זירה נט, 28 באוגוסט 2015).

⁴ המדינה המוסלמית מאלי, שבצפון מערב אפריקה, מצויה זה כמה שנים בתהליכי התפרקות, שהפכו אותה כר פורה לפעילות ארגוני ג'האד עולמי. אמצעי לחימה, שלהערכתנו "זלגו" מלוב, החישו תהליכים אלו. בשנת 2010 פרץ מרד במאלי ובשנת 2012 נכבשה צפון מאלי ע"י מליציות ג'האדיסטיות המזוהות עם אלקאעדה. נפילת האזור לידי האסלאם הקיצוני והרס העתיקות בעיר טימבוקטו, הובילו למבצע צבאי צרפתי נגד ג'האדיסטים בעקבות בקשת סיוע ממשלת מאלי (ינואר 2013). במהלך שנת 2013 נהדפו הג'האדיסטים לצפון והממשל המרכזי במאלי השיג מידה של שליטה מחודשת על מרבית האזורים המדבריים, הגם ששליטתו בהם אינה מושלמת ופעילות הטרור לא נפסקה. תזכורת לפוטנציאל הג'האדיסטי המצוי במאלי ניתנה ב-20 בנובמבר 2015, כאשר ארגון אלמראביטון, המזוהה עם אלקאעדה ופועל בצפון המדברי של מאלי, ביצע פיגוע מיקוח במלון רדיסון בלו בבמקו בירת מאלי. למעלה מעשרים בני אדם נהרגו בפיגוע, שבסופו השתלטו כוחות הביטחון המקומיים על בית המלון.

⁵ The Global Initiative Against Transnational Organized Crime, "Libya: a growing hub for Criminal Economies and Terrorist Financing in the Trans-Sahara", 11 May 2015.

18. על פי נתוני האו"מ ברחו במחצית הראשונה של שנת 2015 כ-137,000 פליטים מלוב לאירופה דרך הים התיכון. חלקם ברחו בשל המלחמה והאירועים בלוב וחלקם הגיעו ללוב ממדינות ערביות ואפריקאיות. זהו גידול של 83% לעומת המחצית הראשונה של שנת 2013 (אלערביה, 14 ביולי 2015). על פי נתוני הארגון הבינלאומי להגירה (24 בדצמבר 2015) יותר ממיליון פליטים ומהגרים נכנסו למדינות אירופה בנתיבי הים והיבשה בשנת 2015. מרביתם הגיעו לאירופה דרך תורכיה ויוון ומקצתם (150,000) הגיעו לאיטליה דרך הים התיכון מצפון אפריקה (AP), כמצוטט ע"י הארץ, 24 בדצמבר 2015). קרוב לחצי מיליון פליטים נאספים בלוב בניסיון לחצות את הים התיכון בדרכם לאירופה על גבי ספינות רעועות (הגארדיין, 6 ביוני 2015).

סירה מניפה דגל דאעש בחופה של הראוה, עיירה השוכנת בחוף הים התיכון, שנכבשה ע"י דאעש ביוני 2015 (אתר שיתוף הקבצים dump.to, 6 ביוני 2015). דאעש מצפה להפיק רווחים פוליטיים וכספיים משליטתו על נמלים ומעגנים בחוף הלובי.

19. לתוך "תעשיית" הברחת הפליטים ומהגרי העבודה לאירופה נכנס גם דאעש. השתלטותו על מרחב טריטוריאלי לאורך החוף הלובי, ועל תשתיות ממלכתיות (מעגנים, נמלים, ספינות משמר) מסייעים לו בכך. דפוסי שלטונו האכזריים באזורים שבשליטתו לכשעצמם עלולים לשמש זרז לבריחת תושבים מלוב, כפי שקורה בעיראק ובסוריה. ב-17 במאי 2015 ציין עבד אלבאסט הרון, יועץ לענייני מודיעין בממשלת לוב, כי דאעש עושה שימוש בכלי שיט להברחת פליטים לאירופה, כאמצעי להעברת פעילי הארגון. הוא הוסיף, כי דאעש מרוויח מיליוני דולרים מכך שהוא נוטל חלק ברשתות הברחה של הפליטים וכי כספים אלה משמשים לפעילות הטרוריסטית (www.tahrirnews.com, 17 במאי 2015).

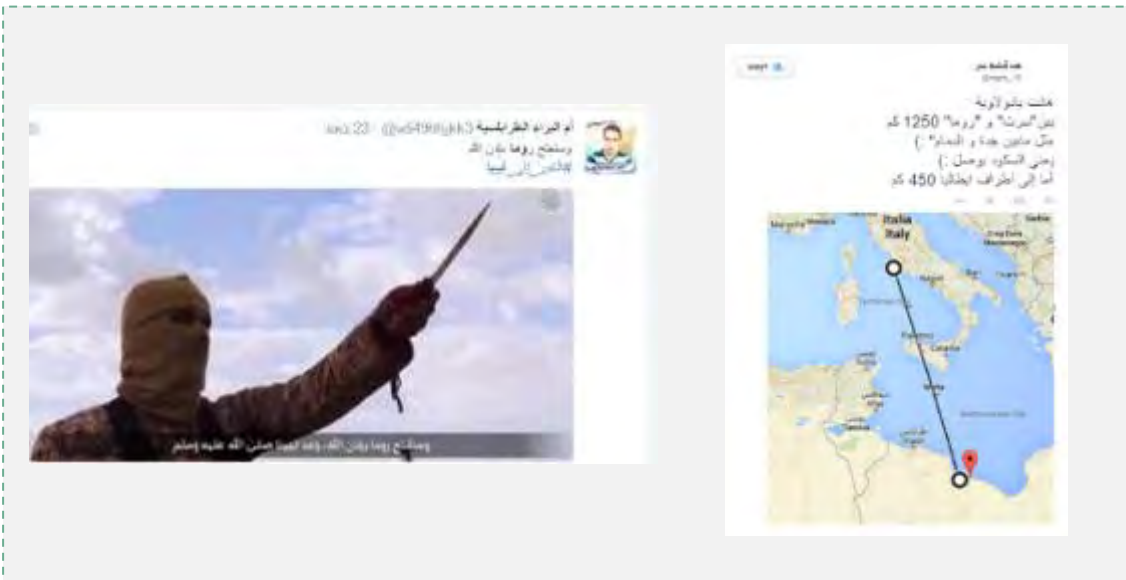
פעילות טרוריסטית נגד איטליה ומדינות אחרות באירופה

20. בינתיים מסתפקת שלוחת דאעש בסדרה של איומים, שהושמעו במהלך שנת 2015, על השימוש שהיא עלולה לעשות בבסיס השליטה של דאעש בלוב נגד איטליה, בדגש על רומא (הנתפסת ע"י דאעש הן כבירת איטליה והן כסמל להשתלטות האסלאם על הנצרות):

א. ב-12 בפברואר 2015 פרסם בעל חשבון טוויטר, המזוהה עם דאעש, מפה בה ציין, כי המרחק בין העיר סרת שבלוב (בסיס שליטתו הטרטוריאלי של דאעש) לבין רומא, שבאיטליה הינו 1,250 ק"מ בהוסיפו, כי המרחק בין סרת לבין פאתי איטליה (קרי, סיציליה) הינו 450 מייל⁶. משמעות הדבר, על-פי בעל אותו חשבון טוויטר, שטייל סקאד יכולים להגיע מלוב לאיטליה.

ב. ב-23 באוגוסט 2015 ציין בעל חשבון טוויטר בלוב, המזוהה עם דאעש, כי לוב הינה "המפתח לאירופה, והדרך לרומא, אם ירצה אללה". בעל חשבון טוויטר המזוהה עם דאעש העלה ב-23 באוגוסט 2015 תמונה של פעיל דאעש רעול פנים האומר: "נכבוש את רומא בעזרת אללה, זו הבטחה של הנביא שלנו [מחמד]...". ב-22 באוגוסט 2015 פרסם בעל חשבון טוויטר המזוהה עם דאעש קריאה לחיילי הח'ליפות לכבוש את רומא ומפה של צפון לוב עליה נכתב "השער לרומא". בביטאון דאעש דאבק הופיע צילום של דגל דאעש מתנוסס בוותיקן.

דוגמאות לאיומים של דאעש על רומא של בעלי חשבונות טוויטר המזוהים עם דאעש

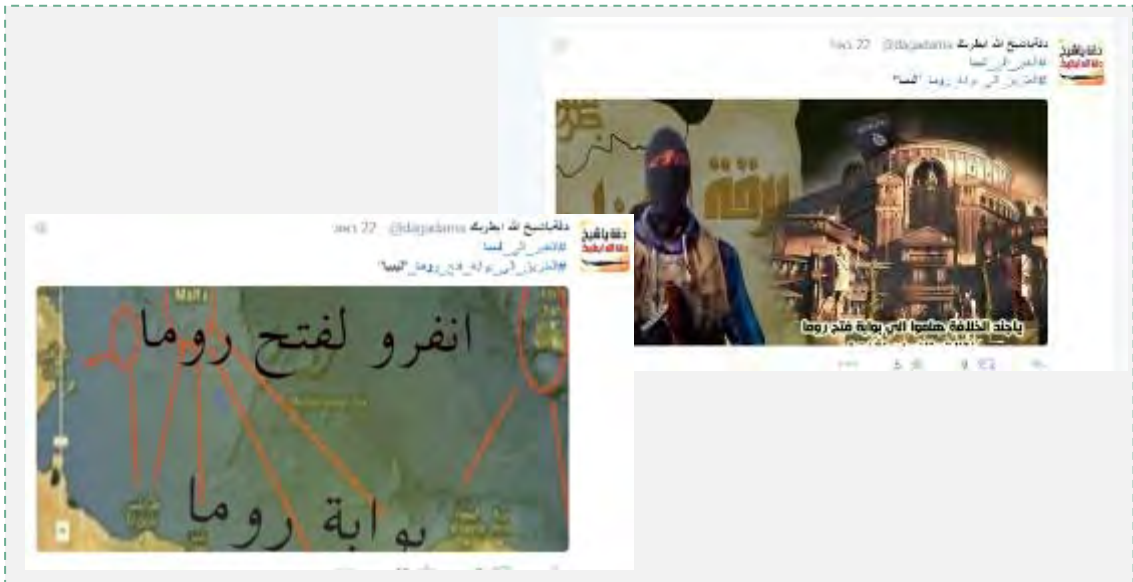

מימין: רומא נמצאת בטווח טיילי סקאד (12 בפברואר 2015). משמאל: פעיל דאעש רעול פנים המאיים בכיבוש רומא (אם البراء الطرابلسية @w549hhjjk3, 23 באוגוסט 2015).

⁶ המרחק בין סרת לסיציליה הינו 696 ק"מ, כ-432 מייל. המרחק בין סרת לרומא הינו 1,237 ק"מ, כ-769 מייל.

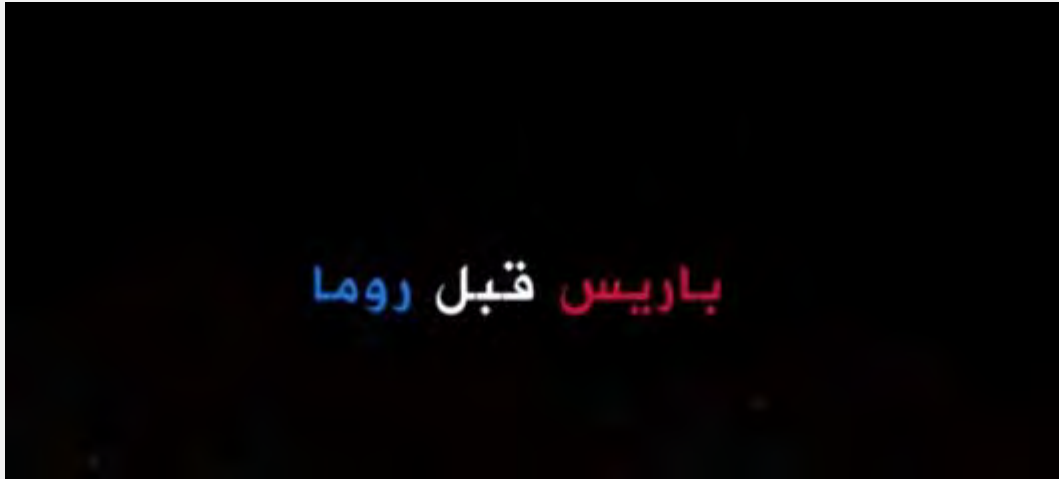

בעל חשבון טוויטר מתאר את לוב כ"מפתח לאירופה והדרך לרומא, אם ירצה אללה" (23 באוגוסט 2015).

מימין: תמונה של מבנה מרומא עליו מתנוסס דגל דאעש תחת הכיתוב "הו חיילי הח'ליפות, בואו בהמוניכם לשם כיבוש רומא" (דقةياشيخ الله ابطريك @dagadarna, 22 באוגוסט 2015). משמאל: מפה של הים התיכון מצפון לוב לאירופה עליה נכתב "התגייסו לכיבוש רומא". על החלק במפה, שבה מופיע צפון לוב נכתב: "השער לרומא" (דقةياشيخ الله ابطريك @dagadarna, 22 באוגוסט 2015).

21. אנו סבורים, כי הסיבה לכך שדאעש לא פעל עד כה באיטליה מבסיס שליטתו שבלוב, הינה סדר העדיפויות שלו, שבמרכזו עומדת התבססות הארגון בלוב וקידום התפשטותו לשכנותיה (בדגש על תוניסיה). גם בכל הנוגע לפיגועים בחו"ל **נותן דאעש, לעת עתה, עדיפות לפאריס על פני רומא** ("פאריס לפני רומא"⁷). אולם צפוי, כי בהמשך **גם תורה של איטליה יגיע**, ככל שיעמיק דאעש את התבססותו בלוב וככל, שיגברו הקשיים לשגר מחבלים לאירופה מבסיס שליטתו בסוריה.

כותרת הסרטון "פאריס לפני רומא" בצבעי דגל צרפת (דולת אלח'לאפה אלאסלאמיה, 19 בנובמבר 2015).

לוב כחלופה אפשרית לעיראק ולסוריה

22. **בשנה האחרונה נבלמה תנופת ההתפשטות של דאעש בעיראק ובסוריה.** בעיראק איבד דאעש ערים חשובות לכוחות הביטחון העיראקיים (תכרית, ביג'י, אלרמאדי) ובצפון סוריה הוא נדחק מקרבת הגבול התורכי ע"י המליציות הכורדיות (אובדן קובאנה ותל אלאביאצ'). **לעומת זאת ניכרת בשנה האחרונה נהירה גדולה של פעילי המדינה האסלאמית ללוב.** על רקע זה הועלתה השערה ע"י חוקרים וע"י מקורות לובים העונים לדאעש, כי במקרה של אובדן מאחזיו בעיראק וסוריה, עלולה לוב להיהפך בעתיד **לבסיס טריטוריאלי אלטרנטיבי עבור דאעש.** השערה זאת גורסת, כי במקרה של פגיעה משמעותית במרכז הכובד של דאעש בעיראק ובסוריה תעבור הנהגת דאעש לסרת⁸.

⁷ ב-19 בנובמבר 2015, בעקבות מתקפת הטרור בפאריס, פרסם דאעש בעיראק סרטון שכותרתו: "פאריס לפני רומא". פעילי הארגון ברכו על הפיגוע בפאריס ואיימו בפיגועים נוספים בצרפת ובארה"ב. אחד הדוברים ציין, כי הפיגועים בפאריס מהווים "התחלה לפני כיבוש רומא" (akhbardawlatislam.wordpress.com).

⁸ ראו בהקשר זה מאמרו של יורם שוויצר: Yoram Schweitzer, One Year Since the Establishment of the Islamic State: Al-Baghdadi's Successful Gamble, Thus Far. The Institute for National Security Studies (INSS), INSS Insight No. 715, 29 June 2015. <http://www.inss.org.il/index.aspx?id=4538&articleid=9960>. ראו גם ראיון של עומר אדם מפקד באחד המליציות בלוב לכתב ה-Times (businessinsider.com).

23. במידע, שמקורו בדאעש לא מצאנו סימנים לחשיבה של דאעש בכיוון זה. אנו סבורים, כי התבססותו של דאעש בלוב מצויה עדיין בשלב מוקדם ועומדת בפני קשיים רבים מכדי שלוב תוכל לשמש כמאחז אלטרנטיבי לבסיס הטריטוריאלי של דאעש בעיראק ובסוריה. אנו גם סבורים, שמימוש של תסריט שכזה תלוי בעיקר בתוצאות המערכה נגד דאעש בעיראק ובסוריה, הרחוקה עדיין מהכרעה.

פרק ב': אבני דרך בהתבססות דאעש בלוב

כללי

1. בהתבססות דאעש בלוב ניתן להערכתנו להבחין בשלושה שלבים עיקריים:

א. **שלב א': יציאת פעילים לובים לסוריה ותחילת חזרתם ממנה (2012-2014):** בתקופה זאת הייתה התגייסות אינטנסיבית של פעילים לובים ללחימה בסוריה ממספר ערים בלוב, בדגש על דרנה וטריפולי. רובם הצטרפו לשורות דאעש והקימו מסגרת צבאית בשם "גדוד אלבתאר". תחילה נאמד מספרם בכמה מאות אך בהמשך הם הגיע לכ-1,000 פעילים.

ב. **שלב ב': התבססותו והיחלשותו של הבסיס הטריטוריאלי בדרנה ובמזרח לוב (אפריל 2014 - יוני 2015):** בשלב זה הוקם בסיס טריטוריאלי של דאעש בעיר דרנה, שבמזרח לוב ע"י פעילים ששבו מסוריה ("מחוז אלברקה"). לאחר כשנה, שבמהלכה התבססה שלוחת דאעש במרחב דרנה היא נדחקה מהעיר ומערים נוספות ע"י קואליציה של צבא ממשלת טברק וארגון ג'האדיסטי מקומי המזוהה עם אלקאעדה. כיום נאחזים פעילי דאעש באזור שולט, הנמצא מדרום לעיר דרנה, ועומדים בפני לחצים צבאיים של אויביהם החותרים לעקור אותם מהאזור.

ג. **שלב ג': הקמת המאחז הטריטוריאלי של דאעש בעיר סרת והתפשטותו ממנה לאזורים נוספים (18 בפברואר 2015 ועד היום):** במהלך שנת 2015 התבסס דאעש בעיר סרת, שבצפון מרכז לוב, מעוזו לשעבר של קד'אפי, והכריז על הקמת "מחוז טריפולי" של המדינה האסלאמית. דאעש העמיק את שליטתו על העיר והפך אותה ואת סביבותיה לבסיס הטריטוריאלי המרכזי שלו, המשמש כקרב קפיצה לאזורים נוספים במערב, במזרח ובדרום.

במזרח: מעוז דאעש, שנחלש בעיר דרנה. במרכז: בסיס שליטתו הנוכחי של דאעש בסרת (Google Maps).

שלב א': יציאת הפעילים הג'האדיסטים הלובים לסוריה וחזרתם ממנה (2012-2014)

2. דרנה הינה עיר נמל במזרח לוב, המונה כיום כ-100,000-200,000 תושבים. היא שוכנת בין העיר טברק לבין בנע'אזי, בין הים התיכון לבין המדבר הצחיח מדרומה היא נשלטת ע"י אזור הררי (אלפתא'ח), שבו כיום נאחזים כיום פעילי דאעש. היא שוכנת על ציר התחבורה הראשי של כביש החוף הלובי ומקושרת באוטוסטראדה עם העיר טברק במערב ואלביצ'א' במזרח (מקום מושבה של ממשלת טברק המוכרת ע"י הקהילה הבינלאומית).

3. בתקופת קד'אפי הפכה העיר דרנה למעוז פעילים ג'האדיסטים, שניסו לבצע הפיכה נגד המשטר. ההפיכה נכשלה, אף כי משטרו של קד'אפי נתקל בקשיים במיגור המורדים בשל המאפיינים הטופוגרפיים של העיר. על רקע זה היוותה העיר דרנה את המאתר העיקרי של פעילים ג'האדיסטים לובים, שהחלו לצאת לסוריה ב-2012 כדי להלחם נגד משטרו של בשאר אלסד. מספרם הגיע לכ-1,000. מרביתם הצטרפו לדאעש ומקצתם לג'בהת אלנצרה ולארגוני מורדים נוספים. בעוד בלוב התחוללה מלחמת אזרחים, לאחר נפילת משטר קד'אפי (הנמשכת עד היום), העדיפו הג'האדיסטים הלובים להילחם בסוריה הן בשורות דאעש והן בשורות ג'בהת אלנצרה נגד המשטר הסורי.

4. בדצמבר 2012 הכריזה קבוצה של לובים, שלחמה נגד משטר אסד, על הקמת מסגרת צבאית בשם "גדוד אלבתאר". בהצהרה, שהייתה גדושה מלל עדתי אנטי-שיעי, הודו מקימי "גדוד אלבתאר" ל"אזרחי דרנה" על תמיכתם במאבקם נגד המשטר הסורי. מאוחר יותר, במהלך שנת 2014, פעילי "גדוד אלבתאר" בסוריה נשבעו אמונים למנהיג דאעש, אבו בכר אלבע'דאדי, ולחמו בשורות דאעש.

מימין: ההכרזה על הקמת "גדוד אלבתאר" בסוריה על-ידי פעילים לובים, שהצטרפו ללחימה בסוריה (יוטיוב, 13 בדצמבר 2012). משמאל: סמל "גדוד אלבתאר", שניתן לראות בו את דגל דאעש.

5. באפריל 2014 שבו כ-300 פעילי "גדוד אלבתאר" מסוריה ללוב והקימו בדרנה ובסביבותיה את הבסיס הטריטוריאלי הראשון של דאעש, שממנו התפשט הארגון למקומות נוספים בלוב. הם גם הקימו מסגרת ארגונית לפעילותם בשם: מג'לס שורא שבאב אלסלאם ("המועצה המייעצת של הנוער האסלאמי"). ביניהם היו לא רק פעילים לובים, אלא גם פעילים זרים ממדינות ערביות ואפריקאיות, שהצטרפו אליהם.

שלב ב: התבססותו והחלשתו של המאחז הטריטוריאלי של דאעש בדרנה (אפריל 2014 - יוני 2015)

6. מג'לס שורא שבאב אלסלאם הכריז באופן פורמאלי על הקמתו ב-10 באפריל 2014. כמקובל אצל דאעש הוא עשה זאת תוך הפגנת כוח ברחובות דרנה. במסגרתה הופיעו פעילי ההתארגנות רעולי-פנים, כשהם לבושים מדי צבא, נוהגים בטנדרים ונושאים כלי נשק שונים. הם הניפו את דגלי דאעש והצהירו, שהם יהיו כוח, שיספק ביטחון לעיר דרנה ויאכוף בה את ההלכה האסלאמית.

7. חודש לאחר מכן הקים הארגון בדרנה ועדה הלכתית (שרעית), שמטרתה לנהל את מערכת המשפט האסלאמית בעיר. מייד לאחר מכן החל מג'לס שורא שבאב אלסלאם לבסס את שליטתו בעיר ובמרחב שמסביבה. פעיליו השתלטו על מוסדות העיר והשליטו על תושביה את דפוסי ההתנהלות הנוקשים של האסלאם הסלפי, למשל: איסור שתית אלכוהול, איסור מכירת סיגריות, החרמת סמים, ענישה על פי השריעה. כמו בערים אחרות כך גם בדרנה הוקמה ע"י דאעש משטרת מוסר אסלאמית (חסבה), שאכפה באכזריות את דפוסי ההתנהגות החדשים על התושבים המקומיים.

מימין: הוצאה להורג באצטדיון הכדורגל, של אדם, שהורשע בשוד מזוין (אח'באר ליביא, 19 באוגוסט 2014).
משמאל: סיורים של דאעש ברחובות העיר דרנה (בואבת אלשרוק, 6 באוקטובר 2014).

הוצאה להורג של שלושה הומוסקסואלים בדרנה (libi4.blogspot.co.il, 2 במאי 2015).

8. לאחר כחודשיים של התבססות בדרנה הכריז בפומבי מג'לס שורא שבאב אלסלאם על תמיכתו במדינה האסלאמית ובמנהיגה אבו בכר אלבע'דאדי (22 ביוני 2014): "אנו אומרים לשיח' המבורך שלנו, אבו בכר אלבע'דאדי, מי ייתן שאללה ישמור עליו: פעל, וברכות אללה עליך, ואל תשים לב לנחשלים". ההצהרה קראה "לתמוך במדינה האסלאמית המדוכאת" והביעה ביטחון, כי המדינה האסלאמית תשרוד ממשיך להתקיים מול כל אלו הקמים לכלותה.

9. לאחר הקמת המאחז הטריטוריאלי בדרנה שלחה הנהגת דאעש בעיראק שלושה פעילים בכירים כדי שינהיגו אותו וסייעו להתפשטות דאעש למקומות נוספים בלוב. בספטמבר 2014 הגיעו לדרנה פעיל תימני המכונה אבו אלברא' אלזאדי, פעיל סעודי המכונה אבו חביב אלג'זראוי ופעיל עיראקי המכונה אבו נביל אלזאבארי (שבנובמבר 2015 חוסל בסיכול ממוקד מהאוויר ע"י ארה"ב) שלושת הפעילים הללו התמקמו בדרנה ובהמשך הפכו למעשה לצמרת הפיקוד של דאעש

בלוב. במהלך שהותם בדרנה פעלו השלושה להרחבת תחומי שליטתה של שלוחת דאעש למרחב שמסביב לעיר ולהעמקת הקשר בינה לבין המדינה האסלאמית בעיראק ובסוריה.

10. בהנהגת שלושת הפעילים הללו הצליח דאעש להשתלט על דרנה ועל העיירות שבסביבותיה וליצור בכך איום ממשי על ממשלת טברק ועל המליציות המקומיות. ב-5 אוקטובר 2014 הכריזה שלוחת דאעש על מזרח לוב כ"מחוז אלברקה" של המדינה האסלאמית, שבמרכזו העיר דרנה. להכרזה התלווה (כמקובל) מפגן כוח ברחובות העיר דרנה, שכלל שיירת כלי רכב של פעילי דאעש שהשמיעו קריאות "אללה אכבר" ו"מדינת האסלאם נותרת [על כנה]" (6 באוקטובר 2014).

11. לאחר ההכרזה על הקמת השלוחה, פתח דאעש במאמץ להרחיב את תחומי שליטתו ולשלב ארגונים נוספים במחוז אלברקה. ב-10 בנובמבר 2014 קיים מג'לס שורא שבאב אלסלאם כינוס בדרנה, בו השתתפו נציגי ארגונים אסלאמיים נוספים, שהכריזו במשותף על הצטרפותם לח'ליפות האסלאמית ונשבעו אמונים לאבו בכר אלבע'דאדי. לאחר שבועת האמונים, קיימו פעילי דאעש מפגן כוח בעיר דרנה, שכלל, שיירה גדולה של רעולי-פנים חמושים נושאים דגלי דאעש.

מימין: סמל מג'לס שורא שבאב אלסלאם: הסמל מורכב מדגל דאעש מונף על רובה וספר קוראן פתוח, תחת הכיתוב "מועצת השורא של הנוער האסלאמי – בסיס דת [האסלאם] הוא בספר [הקוראן] המנחה את הדרך ובחרב מנצחת" (justpaste.it). משמאל: שיירה של רעולי-פנים חמושים נושאים דגלי דאעש במהלך מפגן הכוח בדרנה ב-10 בנובמבר 2014 (themaghrebinote.files.wordpress.com).

12. כחלק מהתבססות דאעש בדרנה הקים הארגון בעיר שורה של מוסדות ממשל כדי למלא את החלל הממשלי הריק (כדרך שעשה דאעש במוצול, אלרקה ובערים נוספות). פעילי דאעש הקימו בדרנה משרד חינוך, משרד הקדשים, משטרת מוסר אסלאמית (אלחסבה), משטרה פלילית אסלאמית, בתי משפט שרעיים, משרד לשירותי ציבור ואף תחנת רדיו מקומית. המשרדים והמוסדות הללו הוקמו במבנים, ששימשו בעבר את משטר קד'אפי.

מימין: הפגנת כוח של מג'לס שורא שבאב אלאסלאם בדרנה ב-6 באוקטובר 2014 (mobtada.com). משמאל: מבנה המשטרה האסלאמית של דאעש בעיר דרנה (alwasat.ly).

סילוק פעילי דאעש מהעיר דרנה ומסביבותיה

13. בשל מיקומה הגיאוגרפי של דרנה בקרבת הערים בהן שוכנים ממשלת טברק וערוך הצבא הלובי היה לצבא לוב, התומך בממשלה (החילונית), עניין מובהק לשים קץ להתבססות דאעש במרחב. לשם כך שיתף צבא לוב פעולה עם ארגון ג'האדיסטי בדרנה, המזוהה עם אלקאעדה בשם **"מועצת השורא של לוחמי הג'האד של דרנה ופרבריה"** (כנראה מתוך הערכה, כי שלוחת אלקאעדה המקומית מסוכנת פחות מדאעש⁹).

14. **מועצת השורא של לוחמי הג'האד של דרנה ופרבריה** (להלן: מועצת השורא של לוחמי הג'האד) הינו ארגון ג'האדיסטי המזוהה עם אלקאעדה, אשר הוקם בדרנה ב-12 בדצמבר 2014 ע"י **סאלם דרבי**. ב-9 ביוני 2015 נהרג סאלם דרבי במהלך קרבות עם פעילי דאעש. לאחר מותו הכריזה מועצת השורא של לוחמי הג'האד ופרבריה על מערכה נגד שלוחת דאעש בעיר **בשיתוף פעולה עם צבא לוב, התומך בממשלת טברק**.

⁹ בשל שיקולים אינטרסנטיים ואופורטוניסטים מעין אלו מעדיפים ארגוני המורדים בסוריה לשתף פעולה עם ג'בהת אלנצרה, השלוחה הסורית של אלקאעדה, ולא עם דאעש, הגם שהסיכונים הפוטנציאליים בג'בהת אלנצרה אינם נופלים מאלו של דאעש.

סמל ארגון "מועצת השורא של לוחמי הג'האד של דרנה ופרבריה": מקלע וקוראן על רקע גשר מקומי, המזוהה עם העיר דרנה (ויקיפדיה).

15. במחצית השנייה של יוני 2015 הצליחה הקואליציה של מתנגדי דאעש להשתלט על העיר דרנה ולסלק משם את פעילי הארגון. הם העלו באש את משרדי הוקף ובית המשפט, ככל הנראה כדי למנוע הפצת מסמכים המעידים על סיוע התושבים לדאעש. רוב פעילי דאעש נמלטו מהעיר ומצאו מחסה בסביבותיה, בעיקר באלפתאא'ח אזור הררי שולט, שמדרום לעיר. באזור זה הם התבצרו ומשם הם ממשיכים לנהל לחימה נגד אויביהם. מאז ועד היום מנסה ארגון מועצת השורא של לוחמי הג'האד לסלק את פעילי דאעש מדרום לעיר ולטהר את העיר משרידי שלטונו של דאעש, עד כה ללא הצלחה.

אזור אלפתאא'ח (מסומן בצהוב), שמדרום לעיר דרנה, שאליו נדחקו פעילי דאעש (Wikimapia).

16. כיבוש העיר דרנה מידי דאעש לווה בסילוקם של פעילי דאעש מעיירות נוספות, שממערב ומדרום מזרח לדרנה (ראו מפה): ב-19 ביוני 2015 דווח, כי צבא לוב שחרר את העיירה ראס אלהאל (כ-45 קמ" צפונית-מערבית לדרנה), כוחות צבא לוב הצליחו להשתלט על חוף אלג'בל

אלאח'צ'ר הנמצא כ-65 ק"מ צפונית-ממערב לדרנה (אח'באר ליביא, 19 ביוני 2015). ב-21 ביוני 2015 הודיעה ממשלת לוב בטברק, כי דאעש נכשל בהתקפה, שביצע ב-19 ביוני 2015, שנועדה להשתלט על העיירה **מרתובה** הממוקמת 25 ק"מ מדרום מזרח לדרנה (אלג'זירה, 21 ביוני 2015). ב-19 ביוני 2015 הודיע הצבא הלובי, כי שחרר את העיירה **ראס אלהאל**, שממערב לדרנה.

עיירות במרחב דרנה, ששחררו מידי דאעש ביוני 2015 (Google Maps).

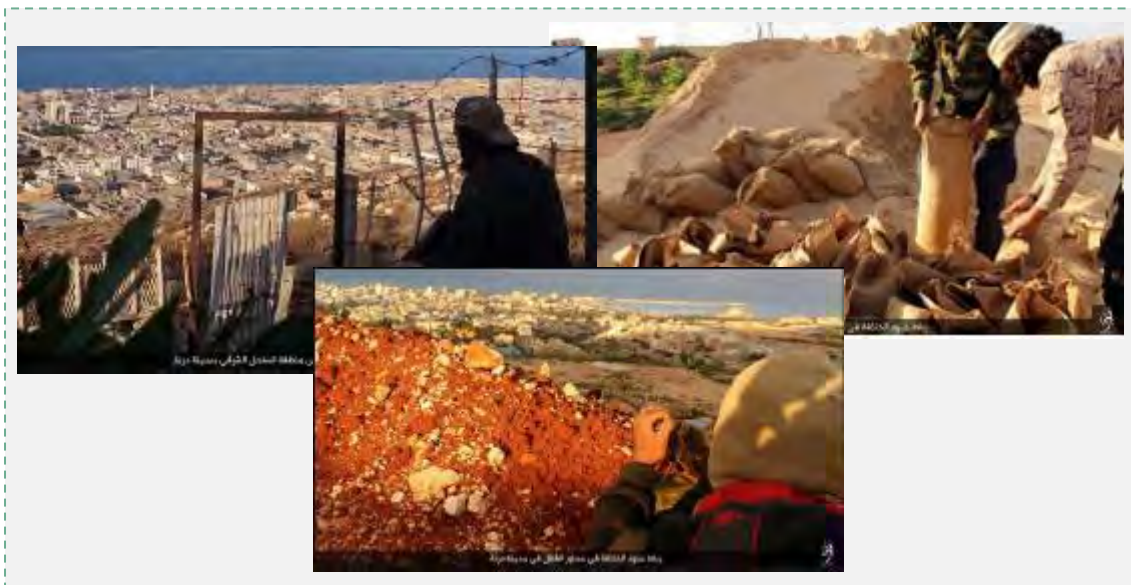
מימין: צבא לוב פותח את כביש החוף הלובי מהעיר דרנה לעיירה לסוסה. זאת אחרי כשנה, שבמהלכה הכביש היה סגור בשל שליטת דאעש עליו. משמאל: הרוגים בקרב פעילי דאעש בעיירה מרתובה, שממנה סולק הארגון (zeyad @zeadd3008general, 20 ביוני 2015).

17. ב-15 בנובמבר 2015 הכריזה מועצת השורא של לוחמי הג'האד בדרנה על תחילתו של מבצע צבאי, שמטרתו לכבוש את אזור אלפתאא'ח מידי דאעש. המבצע נערך בשיתוף פעולה עם כוחות הצבא של ממשלת טברק. הפעילים הג'האדיסטים, בסיוע כוחות צבא, תקפו את פעילי דאעש והצליחו לטענתם לגרום לקרוב לשלושים הרוגים, ביניהם פעילים מצריים, תוניסאים

ופעילים מצ'אד, שלחמו בשורות דאעש (אלג'זירה, 15-16 בנובמבר 2015; אח'באר אלחדת', 18 בנובמבר 2015). כמו כן ביצע צבא לוב תקיפות אוויריות נגד עמדות דאעש באזור אלפתאא'ח.

18. בשלב זה (אמצע ינואר 2016) **עדיין לא הצליחה מועצת השורא של לוחמי הג'האד בדרנה וצבא לוב לעקור את דאעש ממאחזו שבאלפתאא'ח** הגם שדאעש סופג אבידות בלחימה¹⁰. ייתכן והדבר נובע מחיכוכים, שהתגלעו בין שני הכוחות היריבים הללו לאחר הצלחתם המשותפת בדחיקת דאעש מהעיר דרנה ומסביבותיה. "מקורות ג'האדיסטים" טענו בהקשר לכך, שצבא לוב, שבפקוד בלקאסם חפטר, מערים עתה קשיים בפני מועצת השורא. מנגד, מועצת השורא של לוחמי הג'האד בדרנה, מכחישה כי היא מזוהה עם אלקאעדה וממשיכה לגלות נכונות להידברות עם ממשלת לוב. על רקע ההסכם להקמת ממשלת אחדות (ראו בהמשך) פרסם הארגון הודעת תמיכה בכל ממשלה שתקום ובתנאי שההלכה האסלאמית תהייה המקור היחיד לחקיקה (חשבון הטוויטר של מוסד ההסברה של מועצת השורא אלעהד, 24 בדצמבר 2015).

19. בנוסף לכך **צבא לוב, שבפיקוד ח'ליפה בלקאסם חפטר אינו יכול להתמקד בלחימה נגד דאעש בדרנה בהיותו עסוק בלחימה בחזיתות אחרות** (לחימה בכוחות התומכים בממשלה האסלאמית בטריפולי ונגד מליציות אסלאמיות במרחב בנע'אזי). **דאעש, מצידו מתבצר מדרום לעיר דרנה כדי לקדם את פני ההתקפה הצפויה ומתוך שאיפה לשוב ולהשתלט על העיר לכשתמצא שעת הכושר המתאימה.**

מימין: פעילי דאעש ממלאים שקי חול כדי לבנות קווי הגנה על אזור אלפתאא'ח (אח'באר אלמסלמין, 6 בדצמבר 2015). משמאל: פעיל דאעש בעמדה המשקיפה על העיר דרנה (אתר מדינת הח'ליפות האסלאמית, 19 באוקטובר 2015). למטה: פעיל דאעש בעמדה המשקיפה על העיר (אתר מדינת הח'ליפות האסלאמית, 6 בדצמבר 2015)

¹⁰ בסוף דצמבר 2015 דווח בכלי תקשורת לוביים, כי בתקיפה של חיל האוויר הלובי באזור אלפתאא'ח נהרג **פרג' כיבאן אלעבידי**, מבכירי דאעש בדרנה. ברשתות החברתיות דווח, כי פעיל נוסף בשם **יונס לקנאשי** מצא מותו בלחימה.

העיר בנע'אזי

20. **בנע'אזי השוכנת במזרחה של לוב**, ממזרח לעיר דרנה, היא העיר השנייה בגודלה בלוב. היא נשלטת ברובה ע"י פעילים ג'האדיסטים ואסלאמיים, חלקם בעלי זיקה לאלקאעדה, חלקם בעלי זיקה לדאעש וחלקם עצמאיים. בבנע'אזי מתקיימת לחימה בין פלגים מזוינים רבים, שנטלו חלק בסילוק משטר אלקד'אפי. עתה נחלקים מרבית הפלגים הללו בתמיכה בשתי הממשלות היריבות, ובמקביל הם מקיימים מאבקי כח בינם לבין עצמם. פעילי דאעש מרוכזים בכמה שכונות בעיר ובתוכם מרכז העיר ואזור החוף.

21. **בבנע'אזי סבל דאעש מעמדת חולשה**. זאת, בשל קרבתו של צבא לוב, הנאמן לממשלת טברק; בשל ריבוי המליציות היריבות בעיר; בשל המכה שספג דאעש במעוז כוחו דרנה ובשל הנתק הטריטוריאלי שלו מבסיס כוחו במרחב סרת. **מעמדו של דאעש בבנע'אזי התחזק במידה מה באפריל 2015**, כאשר **פעיל בכיר מארגון אנצאר אלשריעה בבנע'אזי, המכונה אבו עבדאללה אלליבי, ערק מהארגון והצטרף לדאעש** (כפי שעשו פעילי אנצאר אלשריעה בערים נוספות). אלליבי הינו בעל השפעה רבה בקרב פעילים ג'האדיים בבנע'אזי והוא מצטייר כסמכות הדתית של הג'האדיסטים בעיר. **אלליבי משמש עתה כשופט شرעי מטעם דאעש בבנע'אזי** והוא מפיץ ברשתות החברתיות מאמרים ופסקי הלכה (פתוות) בזכות דאעש.

מתוך סדרת תמונות, שהפיקה לשכת ההסברה של מחוז ברקה, המתעדות סיוע הומניטארי לאוכלוסייה בבנע'אזי (alfarough.com, 15 בינואר 2015).

22. **בעקבות סילוקם של פעילי דאעש מהעיר דרנה נחלש כוחו של דאעש בבנע'אזי ובמזרח לוב כולה (מחוז דרנה)**. נראה, כי מצב זה הדאיג את הנהגת דאעש בעיראק/סוריה. בסוף יולי 2015 הודיע דאעש על הגעת שישה מפקדים מסוריה/עיראק לבנע'אזי מטעמו של מנהיג הארגון אלבע'דאדי על מנת לשקם את כוחו של הארגון בעיר ובמזרח לוב כולה. ב-16 בינואר 2016 פורסם סרטון, אשר תעד אימונים של פעילי דאעש בבנע'אזי. בסיומו נראו פעילים, אשר נשבעו אמונים לאבו בכר אלבע'דאדי (אצדאראת אלדולה אלאסלאמיה, 16 בינואר 2016).

שלב ג': הקמת הבסיס הטריטוריאלי החדש של דאעש בעיר סרת ובסביבותיה (החל מפברואר 2015)

העיר סרת

23. סרת הינה עיר גדולה במרכז לוב בין טריפולי לבנע'אזי הרחוקה כ-400 מייל מחופי איטליה. היא מונה כיום כ-60,000 תושבים (כ-70% מהתושבים בתקופת קד'אפי). המרחב הכפרי שלה, הנשלט ע"י דאעש, מנה ב-2014 כ-105,000 תושבים¹¹. זוהי עיר הולדתו של מעמר אלקד'אפי, שהייתה גם מקור התמיכה שלו. לפיכך היא טופחה ע"י משטר קד'אפי, שבנה בה מרכז כנסים מפואר בשם אואגאדוגו (OUAGADOUGOU), שכלל הנראה משמש עתה כמפקדת דאעש בלוב. באוגוסט 2011 נפלה העיר, המעוז האחרון של תומכי קד'אפי, לידי המורדים וב-20 באוקטובר 2011 נהרג בה מעמר אלקד'אפי.

צילום פנורמי של העיר סרת, שבשליטת דאעש (אלמע'רב אליום, 31 בינואר 2015).

24. בעיר סרת מצויות תשתיות ממשליות וכלכליות חשובות: בנקים; תשתיות תחבורה (כבישים, רכבת); נמל; מחנות צבא; בסיס חיל האוויר; נמל התעופה הבינלאומי אלקרצ'אביה; ומרכז מבקרים. בעיר גם פרויקטים כלכליים, הכוללים תשתית מים מודרנית ותחנת חשמל. תשתיות אלו נפלו לידי דאעש והן מסייעות לו עתה להתבסס בסרת ומחוצה לה. כ-180 ק"מ ממזרח לסרת נמצא נמל אלסדר, נמל הנפט הגדול ביותר בלוב, ומדרומה לו שדות הנפט הגדולים בלוב (ראו המשך).

¹¹ על פי העיתון הלובי אלוסט (19 ביוני 2014). מספר זה מהווה ירידה ניכרת במספר תושבי האזור, אשר בתקופת משטר קד'אפי מנו כ-140,000 אנשים.

תחנת הכוח לייצור חשמל בעיר סרת, שנפלה לידי דאעש (אתר אלרציפה, 8 במרץ 2015).

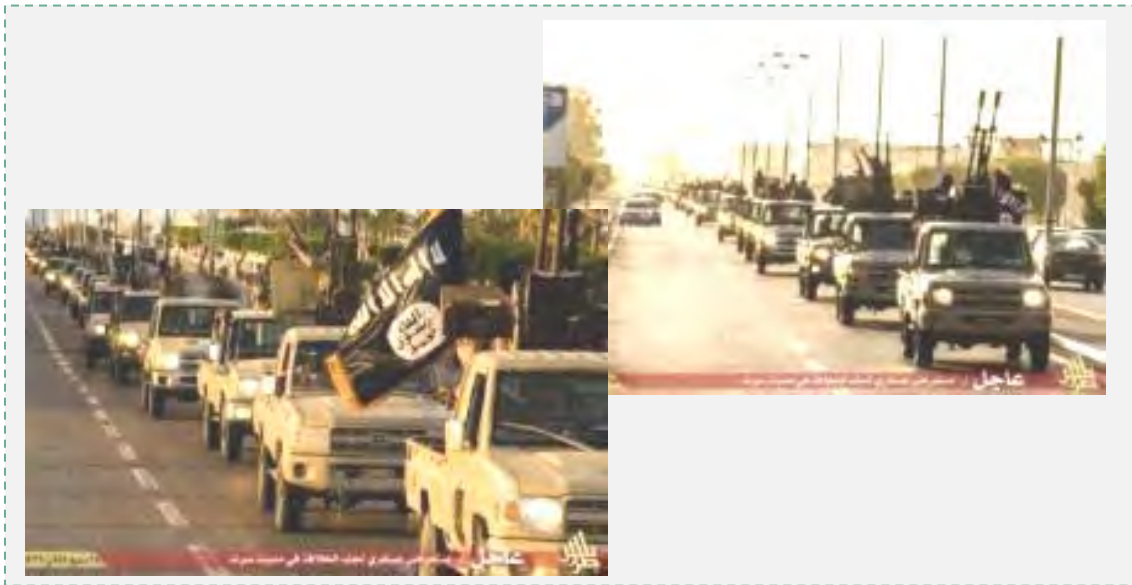
25. לאחר נפילת משטרו של קד'אפי נוצר בעיר ואקום שלטוני, אשר עד מהרה התמלא ע"י הארגון הסלפי-ג'האדי אנצאר אלשריעה. ארגון זה נתמך ע"י בני השבטים המקומיים ועד להשתלטות דאעש על העיר הוא היה זה, אשר ניהל את חיי היום-יום בעיר. אולם משנהרג מנהיגו חיפשו אנשי הארגון בעל ברית חדש ומצאו אותו בדמותו של ארגון דאעש, שבאותה עת הכריז על הקמת הח'ליפות האסלאמית. כפועל יוצא מכך עברו פעילי הארגון בסרת ובמקומות נוספים לשורות דאעש וסייעו לו להשתלט עליה ועל ערים ועיירות נוספים במערב לוב. על פי מח'לוף רמדאן סלים, מי שהיה חבר מועצת העיר סרת ונמלט למצרתה, החלו פעילי דאעש להופיע בסרת בתחילת 2015 ועד מהרה הפכה נוכחותם לגלויה (nytimes.com, 29 בנובמבר 2015).

השתלטות דאעש על העיר סרת

26. כיבוש העיר סרת תוכנן להערכתנו בתחילת 2015 ע"י הנהגת דאעש במזרח לוב. בשלב הראשון נשלחו לעיר פעילי דאעש, שהכשירו את הקרקע לכיבושה. הכיבוש עצמו בוצע באמצעות כוח נייד של דאעש ששוגר מאזור דרנה ברכבי שטח. הכוח נכנס לסרת ב-18 בפברואר 2015 בשיירה של עשרות רכבי שטח, ללא התנגדות של ממש. פעילי דאעש השתלטו על העיר והכריזו על הקמת "מחוז טריפולי" של המדינה האסלאמית. מאז הפכה העיר סרת לבסיס השליטה הטריטוריאלי של שלוחת דאעש בלוב. חשיבותו גברה מאז יוני 2015, לאחר שנחלש כוחו של דאעש במרחב העיר דרנה ובמזרח לוב כולה.

27. שיירת דאעש, שנכנסה לסרת, נעה לעבר מטה ארגון אנצאר אלשריעה. מרבית פעיליו קידמו אותם בברכה ונשבעו אמונים לאבו בכר אלבע'דאדי. אליהם הצטרפו רבים מתושבי סרת, תומכי קד'אפי. תושב מקומי, שהתראיין בעילום שם, בכינוי "מילאד", תיאר את כניסת דאעש לסרת בפני עיתונאי זר (מרץ 2015): "כאשר הם הגיעו, היה מספרם קטן. אולם מאז תושבים מקומיים רבים הצטרפו אליהם. הם [תושבי העיר] היו סבורים [שפעילי דאעש] הם היחידים, שיש בידם את הכוח

בלוב בעידן שלאחר קד'אפי". לדבריו לאחר שקד'אפי הוצא להורג וסרת נחרבה נותרה בעיר אוכלוסייה ממורמרת, מלאת שנאה כלפי שליטיה החדשים של לוב¹².

כניסת דאעש לעיר סרת ב-18 בפברואר 2015. במפגן הכוח, שערך דאעש בעיר השתתפו עשרות רכבי שטח עליהם פעילי דאעש חמושים ברובי קלצ'ניקוב, מקלעים, מטולי וטילי RPG ומקלעי נ"מ (nasher.me; טוויטר).

28. כמו מוצול בעיראק כך גם העיר סרת, שבלוב נכבשה ע"י דאעש ע"י כוח קטן ללא התנגדות ממשית. חטיבה מהעיר מצריתה, שנשלחה לסרת במרץ 2015 כדי לכבוש מחדש את העיר, מעולם לא הגיעה לפאתיה. מפקדיה טענו בזמנו, כי הם הופתעו מכוחו הרב של דאעש במקום, ממספרם של פעיליו ומאמצעי הלחימה שלו. אנשי החטיבה ממצריתה, לעומת זאת, התלוננו, כי במשך חודשים הם לא קיבלו את משכורותיהם (המדובר בתופעה רחבה של אי-תשלום משכורות לצבא לוב ולמליציות שונות).

¹² Ruth Sherlock (report) and Sam Tarling (video), "Islamic State: Inside the Latest City to Fall under its Sway". The Telegraph (UK), 10 March 2015. <http://www.telegraph.co.uk> .

29. עם כניסתם לסרת השתלטו פעילי דאעש על הבנקים המקומיים והחרימו עשרות מיליוני דולרים, שהיו מופקדים בהם, כדרך שעשו במוצול לאחר כיבושה (כלכליסט, 16 בנובמבר 2015). חבר מועצת העיר לשעבר, שנמלט מסרת העיד, כי אנשי דאעש החרימו גם בתים ורכוש של תושבים, שנמלטו ונתנו אותם לפעילים שלהם, כולל פעילים זרים, כ"שלל מלחמה" (nytimes.com, 19 בנובמבר 2015). פעילי דאעש הקימו מחסומים בעיר סרת ומחוצה לה, לאורך כביש החוף וקיימו בדיקות לכלי הרכב העוברים ושבים.

פעילי דאעש מציבים מחסומים בעיר סרת ופאתיה (i-libya.blogspot.co.il, 29 באפריל 2015).

30. שליטת דאעש בקטעים נרחבים של כביש החוף בסרת ובסביבותיה יוצרת למעשה נתק גיאוגרפי בין טריפולי לבנע'אזי. שליטה זאת מהווה בידי דאעש קלף לחץ פוליטי על הכוחות השונים הפועלים בלוב ומקור הכנסה כלכלי (גביית מסים ואגרות או החרמת ציוד). כך למשל, דווח, כי פעילי דאעש בסרת "החרימו" משלוח של ציוד דיאליזה, שהיה בדרכו מטריפולי לבנע'אזי. הציוד הועבר לבית החולים בסרת "לשימוש המוסלמים" (אח'באר ליביא 24, 18 בדצמבר 2015).

פרק ג': התבססות דאעש בעיר סרת ובפאתיה

כוחו של דאעש בסרת ובעלי בריתו המקומיים

1. כמו בערים אחרות בסוריה ובעיראק, כך גם בעיר סרת מתקיימת השליטה של דאעש באמצעות כוח מצומצם המונה להערכתנו מאות פעילים. מקורות בסרת העריכו ב-15 במרץ 2015, כי מספר פעילי דאעש בעיר נע בין 200 ל-400. בנוסף לפעילים המצויים בתוך העיר ישנם פעילים המאיישים מחסומים בדרכים המרכזיות המובילות אליה. לדברי עמר אלסינכי (Omar Al-Sink) שר הפנים בממשלת טברק, שהו בסרת באפריל 2015 כ-400 פעילי דאעש, ובתוכם פעילים תוניסאים ותימנים (יתכן כי מאז גדל מספרם בכמה מאות). כמו כן דווח, כי בסרת מצויים כמה מאות פעילי בוקו חראם, ארגון ניגרי, אשר נשבע אמונים לאבו בכר אלבע'דאדי והפך למחוז מערב אפריקה של הח'ליפות האסלאמית (ראו להלן).

2. הצלחת דאעש לכבוש את העיר סרת באמצעות גרעין קטן של פעילים ולשלוט עליה, מתאפשרת בשל שיתוף הפעולה שהוא מקיים עם בני השבטים המקומיים ועם מליציה מקומית חזקה:

א. בני שבטים, שהצטרפו לדאעש בסרת: בני שבט פרג'אן (FURJAN), שבט אלקד'אד'פה (שבטו של מעמר אלקד'אפי, שהיוו מעוז עיקרי לכוחו), ושבטי אלעמאמרה וורפלה.

ב. בנוסף לכך מסייעים לדאעש פעילים, שהשתייכו בעבר לארגון הג'האדיסטי אנצאר אלשריעה. ביניהם פעילים מבנע'אזי וממצראתה. נראה שכל אלו מצאו מפלט בשורות דאעש משום שהם רואים אותו כבעל ברית המחזק אותם מול יריביהם, שהגבירו את השפעתם במערב לוב, לאחר נפילת משטרו של אלקד'אפי.

לוגו של ארגון אנצאר אלשריעה מתוך כרוז, שפרסם הארגון (libyaakhbar.com, 24 בספטמבר 2015)

הכתובת אנצאר אלשריעה, שמעליה חותם הנביא מחמד, המופיע בדגל דאעש. בין שני הדוברים דגלון של דאעש. הדבר עשוי להעיד על הקשר ההדוק שבין שני הארגונים הג'האדיסטים הללו (הבלוג של הדא אלסראי, 28 בספטמבר 2013)

3. חשיבות מיוחדת נודעת לתמיכה, שמקבל דאעש משבט אלקד'אד'פה, שבטו של מעמר קד'אפי. בני שבט זה חיים בסרת ובפריפריה שלה ורואים עצמם צאצאי מוסא אלכאט'ם, בן נכדו של עלי בן אבו טאלב, חותנו של הנביא מחמד. בני השבט היגרו מחצי האי ערב בשלהי השלטון העת'מאני למצרים, תוניס, לוב, סודאן, צ'אד וניג'ר, בעקבות מיסים, שהוטלו עליהם (אתר הפורומים מנתד'את קבילת סביע אלע'לבא, 25 בפברואר 2011).

4. בני השבט מרוכזים באזורי סרת וסבהא (כ-750 ק"מ דרומית לטריפולי). רבים מהם הביעו תמיכתם בדאעש לאחר שהשתלט על העיר סרת. אחמד קד'אף אלדאם, בן דודו של מעמר אלקדיאפי ואחד מבכירי משטרו, הביע בפברואר 2015 (החודש בו השתלט דאעש על סרת) את תמיכתו בדאעש (בואבת אלקאהרה, 21 בפברואר 2015).

דפוסי השליטה של דאעש בסרת

5. בעשרת החודשים, שחלפו מאז כניסת פעילי דאעש לסרת התבסס הארגון בעיר והידק את שליטתו על תושביה. כמקובל בערים אחרות שכבש הארגון, החלו פעילי דאעש לכפות בכוח את ההלכה האסלאמית על פי הקוד הסלפי הנוקשה: הוצאות פומביות להורג של "מפירי חוק" ע"י עריפת ראשים בכיכר הראשית של העיר; פיקוח על האינטרנט והתקשורת המקומית; מניעת לימודים מעורבים של נשים וגברים באוניברסיטאות המקומיות; כפיית לימודי דעה על הסטודנטים; אילוץ נשות העיר לעטות רעלה; סגירת בתי קפה בהם נוהגים לעשן נרגילות; סגירת בתי קפה בשעות התפילה; השמדת סמים, סיגריות ומשקאות אלכוהוליים וארגון פעילויות אסלאמיות (תחרות בידע הקוראן, אירועי דעה בחודש רמצ'אן ועוד).

שלט חוצות, שהוצב על-ידי דאעש בעיר סרת, המנחה את הנשים לעטות רעלה (חשבון הטוויטר איסאעא ג'האד7 #סרת @nwnwnwnw727, 16 ביולי 2015).

6. מנגד, פועל דאעש כדי לספק ביטחון לתושבי העיר: דאעש הקים משטרה אסלאמית בסרת המפקחת על החוק והסדר; הארגון עורך סיורי אבטחה בשכונות השונות ומתווך בפתרון סוגיות שנויות במחלוקת בין שבטים ובתי אב (לרבות בקרב תושבי עיירות שמחוץ לסרת). כמו כן מקיים דאעש פעילות רווחה עבור תושבי העיר: אספקת מצרכים למשפחות מזקנות; מתנות לילדים במהלך חודש רמז'אן; אספקת ציוד לקראת תחילת שנת הלימודים; העברת מזון לנזקקים במהלך עיד אלאצ'א, ועוד.

מימין: פעילי המשטרה האסלאמית בעיר סרת. משמאל: כלי רכב של המשטרה האסלאמית (אח'באר אלדולה אלסלאמיה, 21 בדצמבר 2015).

7. כחלק מתהליך התבססותו בעיר סרת בונה לעצמו דאעש **מוסדות ממשל**, שיאפשרו לו לנהל את העיר ולהמחיש לתושביה שהארגון מתכוון להישאר בעיר לאורך זמן. **דאעש גם השתלט על מוסדות הממשל, שבעיר וניצל אותם לצרכיו:** מרכז הטיפול במהגרים, בית החולים אבן סינא ואוניברסיטת סרת. דאעש הקים גם **משטרת מוסר אסלאמית** (חסבה), **בית משפט אסלאמי ומשרד לגביית מיסים**. כמו כן **הקים כלי תקשורת משלו תחנת רדיו וערוץ טלוויזיה**.

8. דאעש מבסס לעצמו בסרת **מנהיגות מקומית**, המורכבת חלקה מאנשי דת וחלקה מאנשי מנהל. איש הדת הבולט של דאעש בסרת הינו **חסן כראמי**, המכונה **אבו מעאויה אלליבי**, האחראי לדרשות יום השישי במסגד המרכזי בסרת. איש דת נוסף הינו הבחרייני **תרכי בן עלי**, שהגיע לסרת מבחוץ כדי "להחזיר בתשובה" את התושבים המקומיים. מנהיג מקומי בתחום הניהולי, שמונה ע"י דאעש, הינו **אסאמה כראמה**, קרוב משפחה של קצין מודיעין בכיר לשעבר במשטר מעמר אלקד'אפי (הדבר מזכיר את שיתוף הפעולה של דאעש בעיראק עם קצינים לשעבר במשטר של צדאם חסין).

9. ב-19 בדצמבר 2015 פרסמה זרוע ההסברה של דאעש במחוז טריפולי סדרה של צילומים, המתעדים את פעילות דאעש בעיר סרת. בצילומים נראו פעילים של משטרת המוסר (אלחסבה) מנתצים מצבות בבתי קברות. באחד הצילומים גם מתועד בית הדין השרעי בעיר סרת, המופעל ע"י דאעש (אח'באר דולת אלאסלאם, 19 בדצמבר 2015). בחשבון הטוויטר חדשות סרת נראה צילום של **עבד אלהאדי זהרון המוגדר כמנהיג דאעש בסרת**, לפני שנשבע אמונים דאעש בדצמבר 2014.

למעלה: פעילי משטרת המוסר (אלחסבה) בסרת מנתצים מצבות. למטה: בית הדין השרעי בעיר (אח'באר דולת אלאסלאם, 19 בדצמבר 2015).

מיסוד קשרי הגומלין בין דאעש לבין תושבי סרת

10. כעשרה חודשים לאחר ההשתלטות על העיר סרת פרסם דאעש מסמך, הקרוי "מסמך העיר" (ות'יקה אלמדינה), המסדיר את חיי היום-יום של התושבים ואת מערכת הקשרים שלהם עם המדינה האסלאמית. מסמכים דומים פורסמו ע"י דאעש בעיר מוצול, שבעיראק (לאחר כיבושה) ובעיר אלרקה בסוריה. "מסמכי העיר" מבוססים על מדיניות של "תן וקח": תושבי העיר נדרשים לקיים את חיי היום-יום שלהם על פי הקוד האסלאמי הסלפי הנוקשה ולציית להוראות דאעש בתמורה, מחויב דאעש לספק להם ביטחון ולהעניק להם מגוון שירותים מדינתיים ובכללם שירותי חינוך ורווחה.

11. להלן עיקרי מסמך העיר, על פי פרסום עיתונאי (@talqzeeri, 10 בדצמבר 2015):

- א. חוקי ההלכה האסלאמית (השריעה) יחולו על תושבי העיר.
- ב. אסור לתושבי העיר לצרוך או לסחור באלכוהול, סמים וסיגריות.
- ג. הנשים נדרשות ללבוש לבוש מסורתי ארוך (ג'לבאב) ולהישאר בביתן.
- ד. כספים שהיו שייכים לממשלה ה"כופרת" (קרי, למשטר קד'אפי) יחזרו לרשות המוסלמים (קרי, למדינה האסלאמית). הח'ליף (קרי, מנהיג דאעש) הוא זה שיחליט כיצד להקצות כספים אלו.
- ה. חל איסור על התושבים לקיים קשרים עם ממשלות "כופרות" (קרי, עם ממשלות טברק או טריפולי, הנאבקות על השלטון בלוב).
- ו. חיילי ואנשי המשטרה, המכונים "כופרים" (קרי, של משטר קד'אפי או של אחת משתי הממשלות הנוכחיות) נקראים להתייצב במקומות המיועדים לכך ו"לחזור בתשובה" ולא יוצאו להורג.
- ז. חל איסור על קיומן של מפלגות או התאגדויות מכל סוג שהוא.

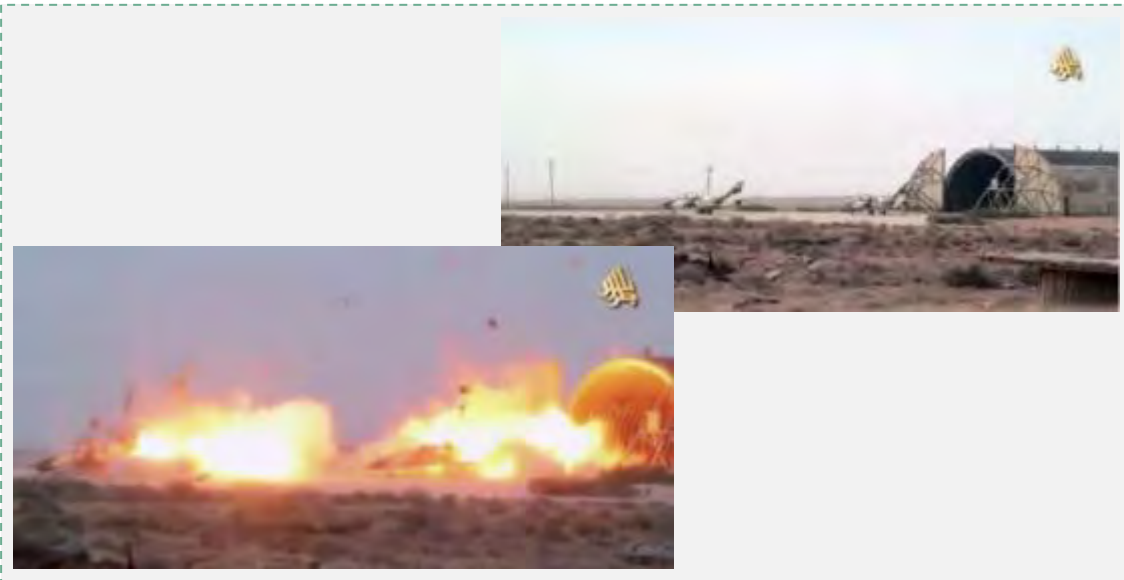
"מסמך העיר" המיוחס לדאעש בעיר סרת (חשבון הטוויטר של העיתונאי הלובי @Talqzeeri, 10 בדצמבר 2015).

ההשתלטות על שדה התעופה הבינלאומי של סרת ועל נמל סרת

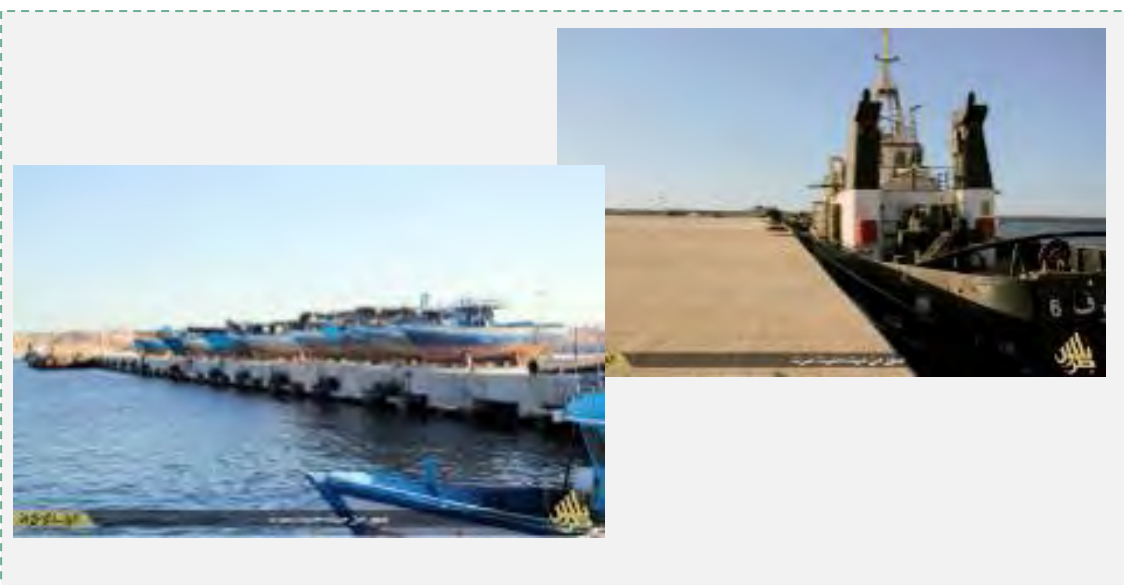
12. ב-28 במאי 2015 השתלטו פעילי דאעש על בסיס חיל האוויר אלקרצ'אביה ועל שדה התעופה הבינלאומי של סרת, הנמצא בו. גודו של צבא לוב, שעד אז החזיק מעמד בפני פעילי דאעש, נסוג למצראתה. שדה התעופה, שהמטוסים שהיו בו פוצצו, נפל לידי דאעש. כמו כן נפל לידיהם נמל סרת.

שדה התעופה הבינ"ל אלקרצ'אביה בסרת (דף הפייסבוק של שדה התעופה הבינ"ל בסרת, 1 באוגוסט 2014).

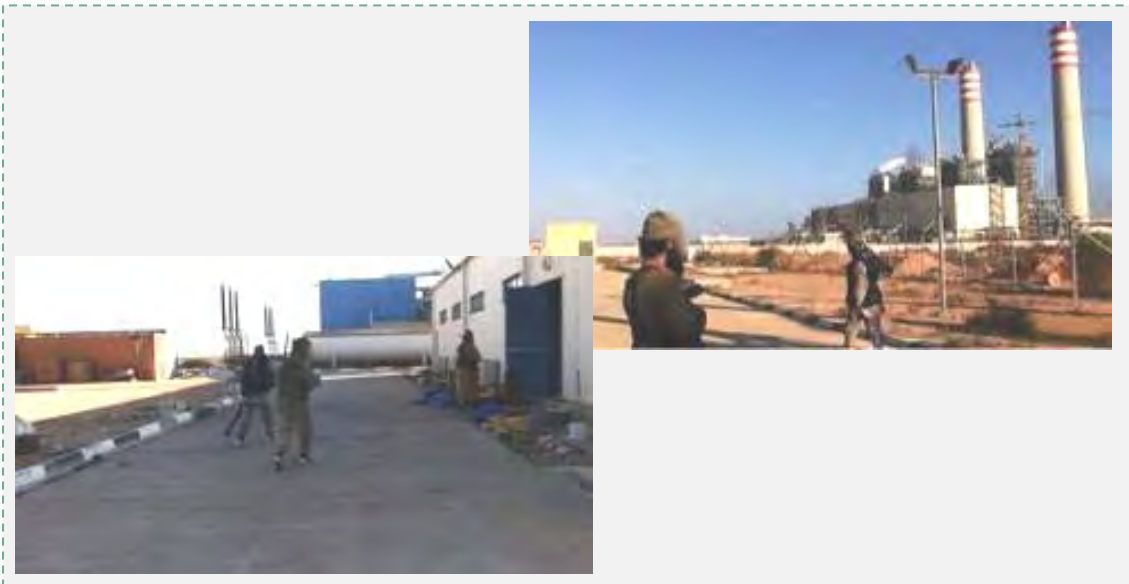
מימין: מטוסים בשדה התעופה אלקרצ'אביה לפני שפוצצו על-ידי פעילי דאעש. משמאל: רגע הפיצוץ (אלג'זירה)

צילומים שפרסם דאעש, שבהם נראה נמל סרת, שנפל לידינו (i-libya.blogspot.co.il, 7 ביולי 2015).

השתלטות דאעש על פרויקטים כלכליים בפאתי סרת

13. כ-4 ק"מ דרומית מזרחית לסרת נמצא פרויקט השקיה המכונה "הנהר המלאכותי העצום", המספק מי שתייה ומי השקיה לתושבים ולחקלאים באזור. בסוף מאי 2015 השתלטו פעילי דאעש על פרויקט ההשקיה. זמן קצר לאחר מכן, ב-9 ביוני 2015, השתלטו פעילי שלוחת דאעש בלוב על תחנת החשמל מערבית לעיר סרת (בי בי סי בערבית, 9 ביוני 2015).

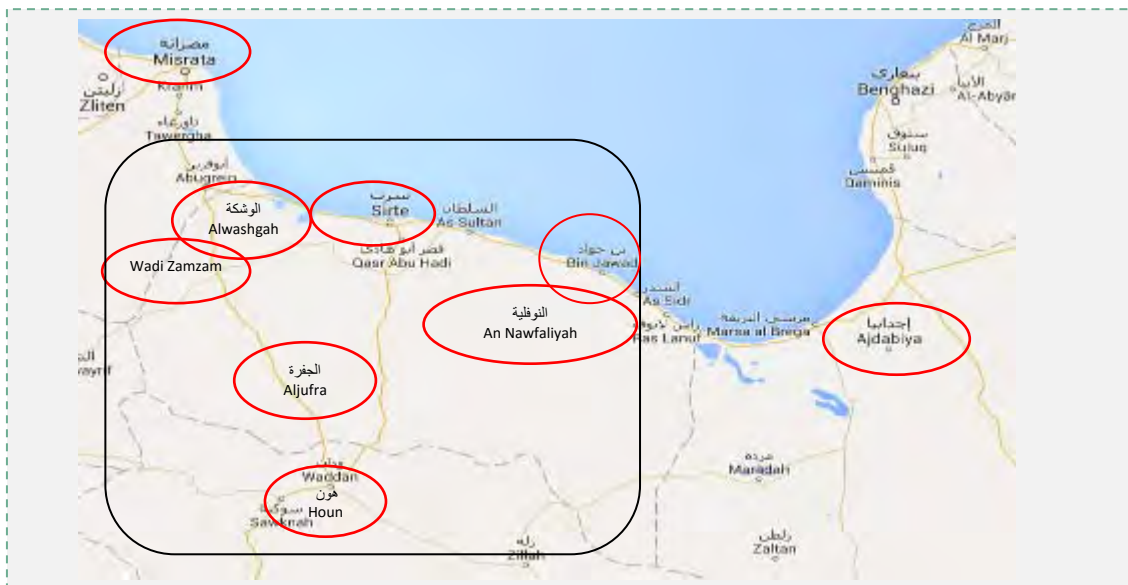

פעילי דאעש סמוך לתחנת החשמל מערבית לסרת, עליה השתלטו ב-9 ביוני 2015 (dostor.org, 9 ביוני 2015).

פרק ד': התפשטות דאעש למקומות נוספים בלוב

כללי

1. במהלך שנת 2015 השתלט דאעש על מרחב העיר סרת והקים בו את "מחוז טריפולי". גולת הכותרת של כיבושיו הייתה **השתלטותו על העיר סרת** (19 בפברואר 2015). בנוסף לכך הוא השתלט גם על העיירות **אלנופליה** (8 בפברואר 2015), **הראוה** (4 ביוני 2015), **אלושכה** (12 ביולי 2015) ו**הון** (12 ביולי 2015), שבמרחב סרת. עתה חותר דאעש להשתלט על העיר הגדולה **מצראתה**, שמצפון מערב לסרת ועל העיר **אג'דאביה**, שממזרח לסרת. בעקבות כיבושיו שולט כיום דאעש על כ-260 ק"מ לאורך החוף הלבני ויוצר בכך מעין נתק בכביש החוף המחבר בין מערבה של לוב למזרחה.

מרחב השליטה של דאעש באזור סרת, בו נכללים מקומות יישוב, שנכבשו ע"י דאעש (מסומן במסגרת שחורה). מצפון וממערב למרחב השליטה בסרת נמצאים הערים מצראתה ואג'דאביה בהן מנהל דאעש מאבקי כוח נגד מליציות וארגונים יריבים (Google Maps).

אזור השליטה של דאעש במרחב סרת (Google Maps).

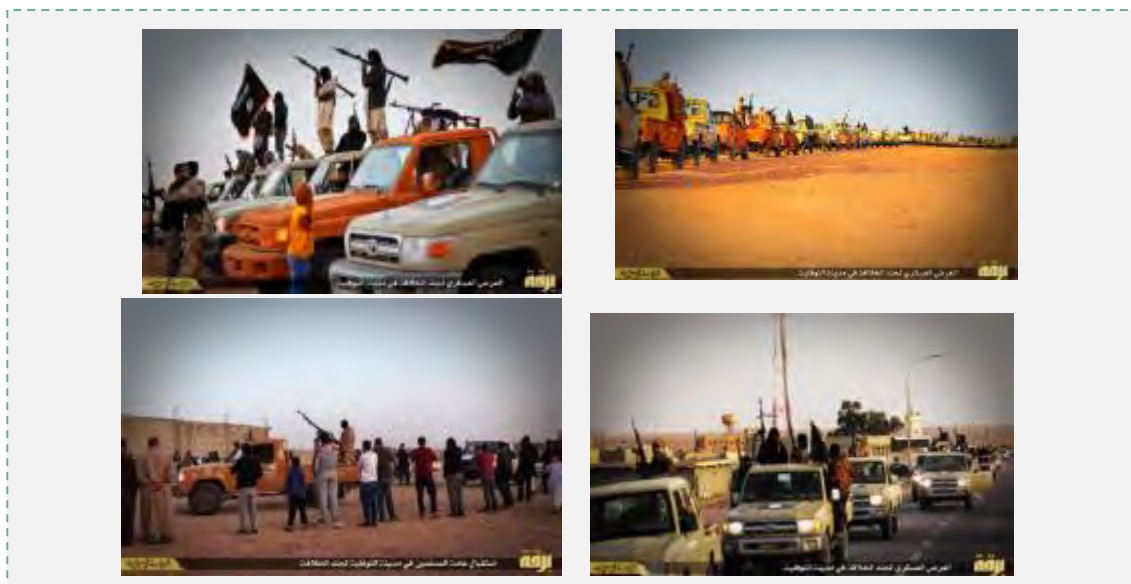
אזורי השליטה של דאעש במרחב סרת

העיירה אלנופליה

אזור השליטה של דאעש במרחב סרת-נופליה. ממזרח לנופליה נמצאים אלסדר, נמל הנפט הגדול בלוב, ותשתיות הנפט בראס לאנוף (Google Maps).

2. אלנופליה הינה עיירה מדברית הנמצאת כ-127 ק"מ מדרום מזרח לעיר סרת. חשיבותה נובעת מקרבתה לאלסדר, נמל הנפט הגדול ביותר של לוב (כ-50 ק"מ ממזרח לאלנופליה). ב-8 בפברואר 2015, 11 ימים לפני שנכנסו לסרת, השתלטו פעילי דאעש על אלנופליה. פעילים לשעבר בארגון אנצאר אלשריעה בעיירה, שהצטרפו לדאעש, אפשרו העברת הסיוע הלוגיסטי לשיירה של פעילי דאעש. השיירה כללה כארבעים רכבי שטח וכמאתיים פעילים, שהגיעו לעיירה מכיוון מערב והשתלטו עליה.

שיירה של דאעש בדרכה לעיירה אלנופליה ב-8 בפברואר 2015 (אצדאראת אלדולה אלאסלאמיה, 15 בפברואר 2015).

3. לאחר כניסתם לאלנופליה, דרשו פעילי דאעש מתושבי העיירה להישבע אמונים למנהיג דאעש, אבו בכר אלבע'דאדי. מאז שולטים פעילי דאעש על העיירה ועל כביש החוף, שמצפון לה. שליטתם מתקיימת במקומות רבים לאורך כביש החוף ובכך הם מנתקים למעשה את מערב לוב ממזרחה.

4. כמנהגם החלו פעילי דאעש לכפות על התושבים המקומיים את הקוד הנוקשה של ההלכה האסלאמית. אנשי דאעש תיעדו השמדת סיגריות ומשקאות אלכוהוליים, חלוקת עלוני הטפה והחלו להכשיר פעילים חדשים של דאעש מקרב בני המקום.

העיירה הראוה (ממזרח לסרת)

העיירה הראוה וחוף הים, שלידה (i-libya.blogspot.co.il, 29 ביוני 2015).

5. העיירה הראוה שוכנת כשבעים ק"מ מזרחית לסרת. היא נכבשה ע"י פעילים, שהגיעו מהעיר סרת, כשלושה וחצי חודשים לאחר כיבושה ע"י דאעש. כיבוש העיירה התאפשר לאחר משא ומתן מוצלח בין ראשי השבטים המקומיים לבין פעילי דאעש סביב החזרת שלושה בני ערובה, שנלקחו על-ידי דאעש. נסיגת כוחות "השחר של לוב", התומכים בממשלת טריפולי, היא זאת שדחפה את התושבים המקומיים להיכנע לדאעש (libyaherald.com, 6 ביוני 2015). פעילי דאעש הגיעו להסדר עם ראשי השבטים, שאפשר להם להיכנס לעיר ללא שפיכות דמים ולהניף בה את דגל דאעש.

פעילי דאעש בדרכם [מסרת] לעיירה הראוה (אתר שיתוף הקבצים dump.to, 6 ביוני 2015).

6. בהמשך פעל דאעש כדי לבסס שליטתו בעיירה ולכפות עליה את הקוד הנוקשה של ההלכה האסלאמית (חלוקת עלונים ותקליטי דעה, השמדת סיגריות ופריטים אסורים אחרים). במקביל השליט דאעש חוק וסדר בעיירה והגיש שירותי רווחה לתושבים המקומיים. בעקבות השתלטותו על העיר הקים דאעש **חמישה מחסומי דרכים על כביש החוף** כדי לשלוט על התנועה העוברת באזור (ולהפיק רווחים כלכליים משליטה זאת).

שלטי חוצות בעיר הראוה, שהוצבו ע"י דאעש, המטיפים להזדהות עם הח'ליפות האסלאמית (אתר מדינת הח'ליפות האסלאמית, 6 בנובמבר 2015)

פעיל דאעש על גבי סירה, שנפלה לידי דאעש בעיירה הראוה (אתר שיתוף הקבצים dump.to, 6 ביוני 2015).

מימין: פעילי דאעש בעיירה הראוה לאחר שהשתלטו עליה (אתר שיתוף הקבצים dump.to, 6 ביוני 2015). משמאל: אחד המחסומים, שהציב דאעש בכביש החוף בקרבת בעיירה הראוה (אתר שיתוף הקבצים dump.to, 6 ביוני 2015).

השתלטות דאעש על מקומות נוספים במרחב סרת

7. ב-12 ביולי 2015 השתלט דאעש על העיירה **אלושכה** הנמצאת כ-100 ק"מ מערבית לסרת (וכ-120 ק"מ ממזרח למצראתה). גם במקרה זה נעשתה ההשתלטות ללא התנגדות, לאחר שכוחות "השחר של לוב" נסוגו מהאזור. מקורות בעיירה **אבו האדי**, מדרום לסרת, דווחו ששיירה של דאעש, הכוללת כמאה מכוניות חמושות בנשק כבד ובינוני, חלפה יום לפני-כן (11 ביולי 2015), בדרכה לקרבת אזור **הון** והתמקמה שם, כהכנה לכניסה לאזור **אלג'פרה**. ביוני 2015 השתלט דאעש על העיירה **ואדי זמזם**, שמדרום למצראתה. עיירה זאת מהווה את קצה גבול שליטתו של דאעש במרחב סרת.

ערים במערב לוב שבהן יש לדאעש נוכחות אך לא שליטה אפקטיבית

העיר מצריתה

8. העיר מצריתה נמצאת במחצית הדרך, שבין סרת לטריפולי. בעיר נמצא הנמל הגדול בלוב. לעיר יש תפקיד משמעותי במאבקי הכוח הפנימיים בלוב בשנים האחרונות ופועלת בה אחת המליציות החזקות התומכות בממשלה האסלאמית בטריפולי. בשל חשיבותה וקרבתה הגיאוגרפית לבירה טריפולי היא נמצאת "על הכוונת" של דאעש, החותר להשתלט עליה ממרחב השליטה הטריטוריאלי שלו בסרת. לפיכך נראה לנו, כי העיר עלולה להיות היעד הבא של דאעש. כיבוש העיר ע"י דאעש יציב איום ממשי על הבירה טריפולי, ועל מערב לוב בכלל.

נמל מצריתה (אתר Misrata land of heroes, 16 בדצמבר 2015).

העיר מצריתה והעיירה ואדי זמזם, שאליה הגיעו פעילי דאעש ביוני 2015 (Google Maps).

9. תחילתה של נוכחות דאעש במצראתה הייתה לפני כשנה. **מקומץ פעילים גדל היקף נוכחות דאעש בעיר לכמה מאות פעילים** ובתוכם זרים ממדינות שונות באזור. כמו בערים אחרות כך גם במצראתה מצויה הנהגת דאעש **בידי הפעילים הזרים**. דומה, כי דאעש מקיים רשת מודיעין יעילה במצראתה. נהגי משאיות ממצראתה, שנתפסו ונאסרו בסרת, העידו כי לחוקריהם היה מידע טוב אודות משפחותיהם ופרטיהם האישיים (nytimes.com, 28 בנובמבר 2015).

10. **דאעש חותר להערכתנו לכבוש את מצראתה וליצור רצף טריטוריאלי בינה לבין סרת**. כמו במקומות אחרים כך גם במצראתה מנסה דאעש להימנע מכיבוש העיר בעימות חזיתי עם המליציות המקומיות. והוא עושה זאת ע"י הקמה של בריתות מקומיות עם תושבי העיר ועם מליציות מקומיות חזקות השולטות עליה כמו גם על ידי פיקוח על הדרכים המובילות לעיר¹³. ניסיונותיו אלו נתקלו עד כה בסירוב. דומה, כי **דאעש אינו שולט (עדיין?) באופן אפקטיבי על העיר**, אולם כוחותיו נמצאים מדרום לה, שולטים על כביש החוף המוביל אליה ממזרח ומהווים **איום ממשי על העיר**.

העיר צבראתה

11. זוהי עיר לובית חשובה הנמצאת ממערב לבירה טריפולי וככזאת היא מנותקת מהמאחז הטריטוריאלי של דאעש במרחב סרת. העיר ממוקמת במחצית הדרך בין הבירה טריפולי לבין המעבר לתוניס בראס אג'דיר. מיקומה הסמוך למתחם הנפט והגז של מליתא, מערבית לטריפולי, שהינו האתר הגדול ביותר במדינה לייצור גז, תורם אף הוא לחשיבותה הרבה.

העיר צבראתה, מתחם הנפט והגז של מליתא ומעבר ראס אג'דיר (Google Maps).

¹³ בעבר היו כמה פניות של דאעש לאנשי העיר, לרבות מכתב, שהופנה ל"נוער של מצראתה". המכתב ביקש מבני הנוער להקריב את חייהם למען אללה במקום למען הדמוקרטיה והממשלה הפרלמנטארית והאיץ בלוחמי המליציות של מצראתה "לחזור בתשובה" ולהצטרף לשורות המדינה האסלאמית.

מתחם הנפט והגז מליתיה (דף הפייסבוק של חברת מליתיה לדלק וגז, 23 בספטמבר 2012)

12. גם בעיר צבראתה נשען דאעש על תמיכתם של **פעילי הארגון הסלפי אנצאר אלשריעה**, שהצטרפו לארגון (בדומה למה שאירע בעיר סרת ובערים/עירות נוספות). ארגון אסלאמי נוסף המסייע להעמקת השפעת דאעש בעיר הינו **נור אלאסלאם** (אור האסלאם). ב-5 במאי 2015 נמסר, כי פעילי ארגון זה הפיצו בקרב תלמידי כמה בתי-ספר תיכוניים בעיר צבראתה. תקליטורים רבים של שירי תעמולה של דאעש, שהעלו על נס את הג'האד.

13. בשלב זה **מקיים דאעש מאבקי כוח עם מליציות מקומיות בעלות השליטה בצבראתה**, עד כה ללא הכרעה. בהקשר לכך דיווחו מקורות בעיר, כי בעקבות מעצר שלושה פעילי דאעש, שני תוניסאים ואחד לובי, **ערך דאעש מפגן צבאי בעיר במסגרתו סבבו יותר משלושים כלי רכב עליהם פעילי דאעש ברחובות העיר במשך כמה שעות**. כמו כן הקימו פעילי הארגון מחסומים באזור אלח'טאטבה, שבדרום מזרח העיר (על מנת לשלוט על מבואותיה המזרחיים). בעקבות מפגן הכוח של דאעש, **הזרים צבא תוניסיה תגבורות לאזור גבול תוניסיה-לוב** (אלחדת', 10 בדצמבר 2015; tunisie-telegraph, 10 בדצמבר 2015; דף הפייסבוק dinar valley news agency, 10 בדצמבר 2015; דיילי מייל, 11 בדצמבר 2015).

העיר אג'דאביא

14. **אג'דאביא הינה עיר בצפון מרכז לוב, ממזרח לסרת, הנמצאת מחוץ לאזור השליטה של דאעש**. העיר שוכנת מדרום לבנע'אזי וממזרח לאלסדר, נמל הנפט הגדול של לוב. בקרבת העיר מצויים שדות הנפט ומתקני הנפט הגדולים במדינה ("**סרה הנפט של לוב**"). לפיכך מייחסים לה דאעש, צבא לוב התומך בממשלת טברק, המליציות השונות חשיבות רבה.

העיר אג'דאביא ותשתיות הנפט באלסדר וראס לאנוף שממערב לה (Google Maps).

15. באג'דאביא מתנהלים עדיין מאבקי כוח בין מליציות בעלות אופי סלפי ג'האדיסטי ובתוכן דאעש. בעיר פועלים בין השאר דאעש, אנצאר אלשריעה וארגון ג'האדיסטי מקומי בשם "מועצת השורא של לוחמי הג'האד של אג'דאביא". חלק מנכבדי העיר ובני השבטים שבעיר משתפים פעולה עם הארגונים הללו. נמסר כי בעיר מצויים פעילים ג'האדיסטים ממרוקו, חצי האי סיני, תוניס, צ'אד ומדינות אפריקאיות נוספות. כמו כן מעורב במאבקי הכוח המתנהלים באג'דאביא צבא לוב התומך בממשלת טברק.

16. בסוף אוקטובר ובמהלך נובמבר 2015 פתח דאעש במהלך צבאי שמטרתו להשתלט על אג'דאביא. יעדיו העיקריים היו צבא לוב והמיליציה של "מועצת השורא של לוחמי הג'האד של אג'דאביא". דאעש טען, כי הצליח להשתלט על כמה אזורים בדרום העיר. במקביל פתח הארגון במסע רציחות נגד אויביו כדי לגרום לבריחתם של אנשי צבא ומשטרה ושל פעילים סלפים, הנמנים על מתנגדיו (אח'באר ליביא, 30 באוקטובר 2015; אלבואבה, 31 באוקטובר 2015). במסגרת זאת חיסל דאעש ב-25 בנובמבר שני שיחים סלפים. בשלב זה אנו מתרשמים, כי דאעש מנסה לבסס את שליטתו באג'דאביא, אולם עדיין לא עלה בידו להכניע את מוקדי הכוח האחרים הפועלים בה.

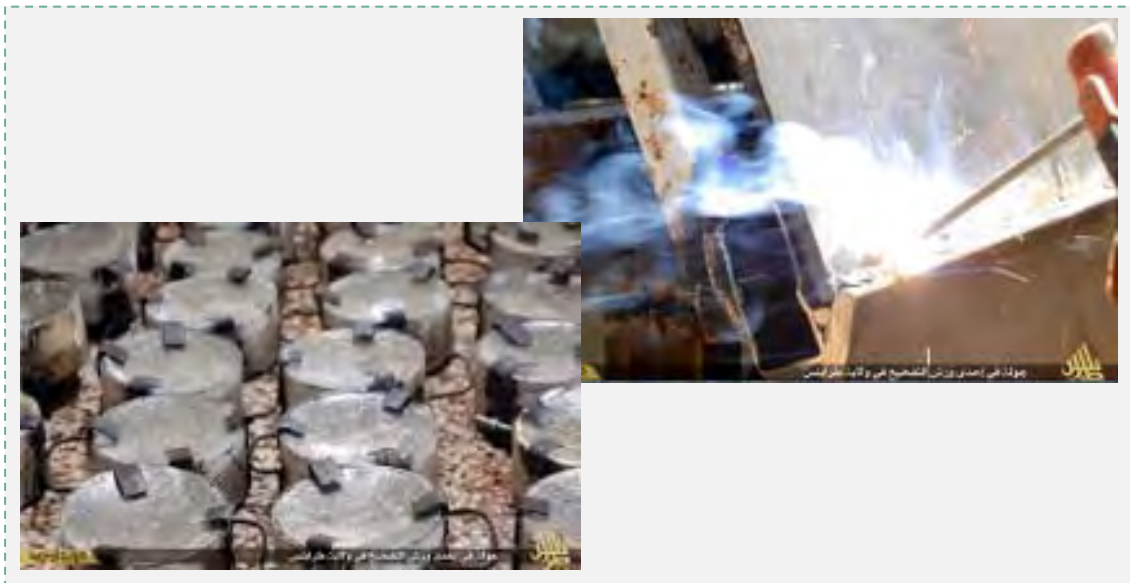
17. בסוף דצמבר 2015 פורסם ברשתות החברתיות, כי ארגון "מועצת השורא של לוחמי הג'האד של אג'דאביא" נשבע אמונים לדאעש, אך הארגון הכחיש זאת (אח'באר ליביא, 31 בדצמבר 2015 ו-3 בינואר 2016). מנגד דווח ע"י דאעש, כי מחמד אלזוי, המכונה "אמיר מועצת השורא של קואליציית המורדים באג'דאביא ופרבריה", נשבע אמונים יחד עם אנשיו למנהיג דאעש אבו בכר אלבע'דאדי. ריבוי שבועות האמונים וההכחשות מהווה להערכתנו אינדיקציה למאבקי הכוח המתחוללים בעיר בין דאעש למתנגדיו.

נוכחות דאעש בטריפולי וממערב לה

הבירה טריפולי

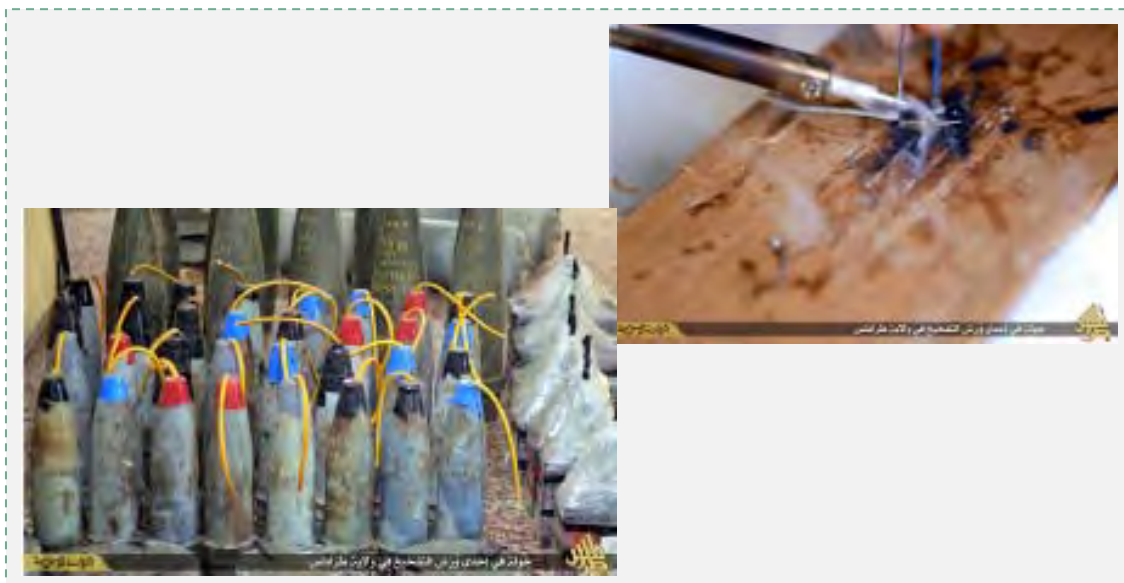
18. בבירה טריפולי ובסביבותיה קיימת נוכחות של פעילי דאעש אך שולטות שם מליציות אסלאמיות יריבות התומכות בממשלת טריפולי. מוקד התמיכה של פעילי דאעש בטריפולי הינו, ככל הנראה, שכונת סוק אלג'מעיה ("שוק יום השישי"), שממנה יצאו פעילים אסלאמיים לחימה בסוריה ובעיראק¹⁴. חלק מהפעילים הלובים, שלחמו בסוריה, שבו לטריפולי בתום הלחימה וכיום הם מהווים את גרעין פעילי דאעש בבירה הלובית. עם זאת נראה, כי המדובר עדיין בנוכחות מצומצמת.

19. דאעש מקיים פעילות טרור נגד ממשלת טריפולי והמליציות התומכות בה המנוהלת ככל הנראה מפאתי העיר. אויב מרכזי בראיית דאעש הינה המליציה האסלאמית השחר של לוב (פג'ר ליביא) הנחשבת כיום למליציה הדומיננטית בטריפולי. פעילי דאעש ציינו את נוכחותם ופעילותם במרחב טריפולי ע"י כמה פיגועים, שהבולט שבהם ההתקפה נגד מלון קורינתיה (27 בינואר 2015, ראו להלן). ב-22 במאי 2015 הציגה שלוחת דאעש בלוב תמונות של מעבדת נפץ סודית ליד טריפולי, אשר בה מיוצרים לטענתם, מטעני חבלה ומכוניות תופת, המופעלים נגד אויבי דאעש.

מימין: הלחמה של לוח מתכת עבה, כדי לשריין מכוניות תופת הנהוגות בידי מחבלים מתאבדים. משמאל: מטעני חבלה, שיוצרו במעבדה (i-libya.blogspot.co.il).

¹⁴ שכונה זאת הינה מקום מוצאו של הפעיל האסלאמיסטי הג'האדיסטי הלובי הבכיר, עבד אלחכים באלחאג', שנטל חלק בלחימה באפגניסטאן בשנות התשעים. באלחאג' היה מנהיג ארגון "הקבוצה האסלאמית הלובית הלוחמת", שפעל להפלת מעמר קד'אפי. כיום הוא חבר בכיר במפלגה אסלאמית שמרנית בלוב, המזוהה עם תנועת האחים המוסלמים.

מימין: ייצור מטעני חבלה. משמאל: מטעני חבלה בתום הייצור (i-libya.blogspot.co.il).

חתירת דאעש לשליטה בתשתיות הנפט שבלוב

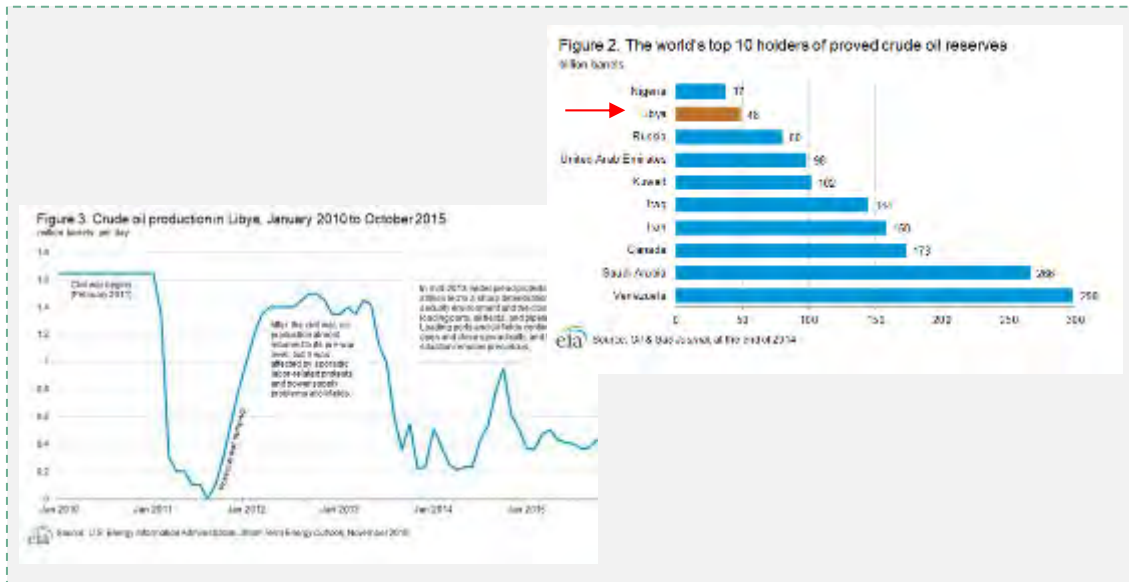
קריקטורה המבטאת את שאיפת דאעש להשתלט על נמל אלסדר. הכתובת בערבית מציינת, כי נותרו 60 ק"מ בלבד עד לנמל הנפט אלסדר, שבמזרח לוב (בלוג Start Time)

תשתיות הנפט בלוב - מבט כללי

20. לוב הינה מדינה מפיקת נפט וגז הנמצאת במקום התשיעי בעולם בהיקף עתודות הנפט שלה. עבור משטר קד'אפי היוו שדות הנפט והגז מקור לכ-95% מהכנסותיה של לוב. עד לפילת קד'אפי סיפקה לוב 11% מצרכי הנפט של אירופה. ב-2014 אירופה ייבאה רק 3.4% מצרכי הנפט שלה מלוב. ללוב יש פוטנציאל להיהפך מחדש ליצואנית נפט משמעותית (businessinsider.com, 30 בנובמבר 2015).

21. יכולת הפקת הנפט המרבית של לוב עד למהפיכה נגד קד'אפי עמדה על כ-1.6 מיליון חביות נפט ליום. בתום המהפכה, עדיין הופקו בלוב כ-1.4 מיליון חביות נפט ליום. אולם מאז,

ובעיקר, בשנתיים האחרונות, ירד באופן משמעותי היקף הפקת הנפט בלוב. למרות זאת, בארות הנפט עדיין פועלות בחלקן ומרבית תוצרתן משווקת לאירופה (עם עליות ומורדות בקצב ההפקה, כפי שניתן ללמוד מהגרף שלפנינו). על פי מידע עדכני, שמקורו ב-Bloomberg, הפיקה לוב 375,000 חביות נפט ליום בנובמבר 2015 (rigzone.com, 22 בדצמבר 2015).

מימין: עתודות הנפט המוכחות בעולם של עשרת המדינות המובילות: לוב נמצאת במקום התשיעי בעולם. משמאל: קצב הפקת הנפט הגולמי בלוב בין ינואר 2010 לאוקטובר 2015 (U.S. Energy Information Administration, 19 בנובמבר 2015).

22. תשתיות הנפט של לוב מנהלות לכאורה ע"י חברת הנפט הלובית (The National Oil Corporation, להלן: NOC). כפופה לכאורה לממשלת טברק, המוכרת ע"י הקהילה הבינלאומית אולם בפועל מצויה המפקדה שלה בבירה טריפולי, שם שולטת הממשלה האסלאמית היריבה, והיא זאת המכתיבה למעשה את כללי התנהלותה. כיוון שכך הקימה ממשלת טברק מנהל נפרד ל-NOC, אשר מייצג את לוב בענייני הנפט הבינלאומיים. לאחרונה הוא חתם על הסכם נפט עם חברת הנפט המצרית General Petroleum corp. (rigzone.com, 22 בדצמבר 2015). עם זאת הבעיה המרכזית, העומדת בפני לוב אינה ניהולית אלא היא מתמקדת בחוסר היכולת להפיק את הנפט באופן סדיר ולשווק אותו אל מחוץ ללוב. התווה ובוהו הביטחוני מבריח מלוב חברות נפט זרות ומונע את מימוש הפוטנציאל הגדול של הנפט והגז.

23. לשליטה על תשתיות הנפט, המצויות ברובן במזרח לוב, משמעות פוליטית רבה. בשנתיים האחרונות מנהלים שני הממשלים המתחרים והמליציות השונות מאבקי שליטה על תשתיות הנפט במזרח המדינה במטרה ליהנות מרווחי הנפט. לזירה סבוכה זאת של המאבקים על רווחי הנפט נכנס דאעש.

מטרות דאעש

24. דאעש מנסה למצב עצמו כאחד השחקנים הנהנים מרווחי תשתיות הנפט והגז. עמדת יתרון בידו הינה בסיסו הטריטוריאלי, מרחב סרת, שממזרח ומדרום מזרח לו מצויים שדות הנפט ותשתיות הנפט החשובות של לוב (ראו מפה). ממזרח לסרת מצויים גם נמל הנפט הגדול בלוב אלסדר ותשתיות הנפט בראס לאנוף.

שדות ומתקני גז ונפט של לוב (המחלקה לאנרגיה של ממשלת ארצות-הברית, 19 בנובמבר 2015).

25. מהבחינה הטכנית אין בידי דאעש את הידע הטכני הנחוץ כדי לתחזק את שדות הנפט ותשתיות הנפט, קל וחומר לשווק את תוצרי הנפט מלוב ללקוחות, שמחוצה לה (בוודאי שלא מדינות המערב). לפיכך נראה לנו, כי דאעש נוקט באסטרטגיה של "פרוטקשן", דומה לזו שבה פעל דאעש גם בעיראק ובסוריה - קרי- השתלטות או איום על שדות נפט ותשתיות נפט, כדי למצב את עצמו כשחקן חשוב בחלוקת "עוגת השלל" של יצוא הנפט מלוב. התבססותו של דאעש במרחב סרת מעניקה לו נקודת זינוק נוחה ממנה הוא יכול לאיים על שדות נפט ותשתיות נפט ברחבי לוב.

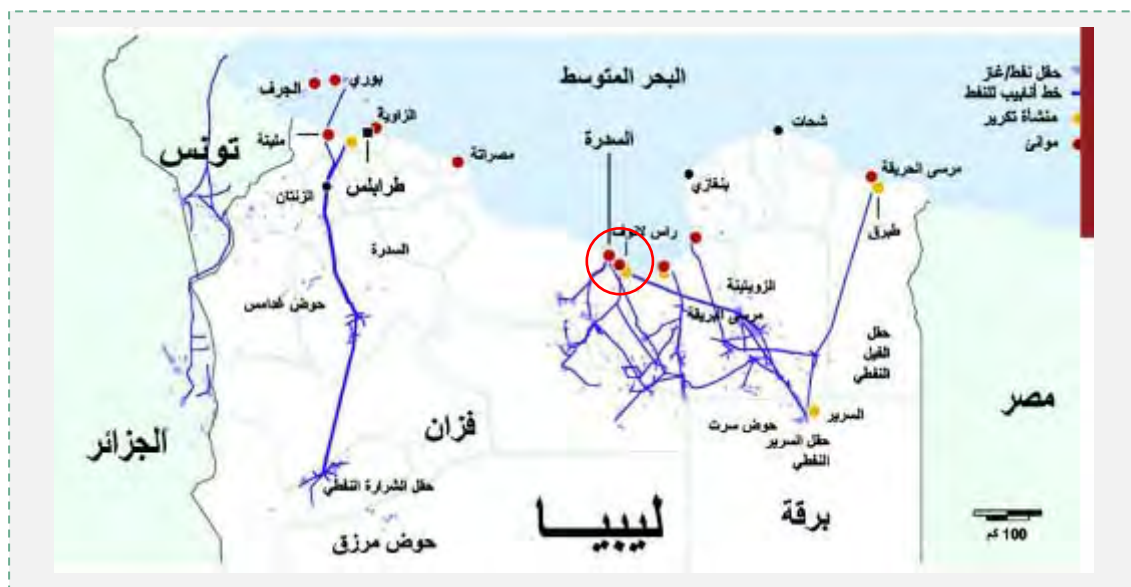
26. בו בזמן יש לדאעש יכולת למנוע ככל הניתן ממשלות טברק וטריפולי, מצבא לוב ומהמליציות השונות את חלקן בהכנסות הפוטנציאליות משדות הנפט והגז. בכך הוא מקווה להביא להיחלשותו, לפגוע ביכולות הצבאיות והממשליות שלהם ולקדם את מימוש מטרת-העל שלו, שהינה השתלטות על לוב.

27. במהלך שנת 2015 ותחילת 2016 עשה דאעש כמה ניסיונות להשתלט על מתקני נפט ועל שדות נפט או לחבל בהם, זאת, בעיקר לאחר שדאעש ביסס את שליטתו במרחב סרת, שהפך לקרש קפיצה לפעילות נגד תשתיות הנפט. עד כה, נראה, כי דאעש לא נחל הישגים משמעותיים אולם מאמציו אלו נמשכים. אם יצליח דאעש לזכות בנתח מרווחי שדות הנפט והגז עלול הדבר לשדרג את יכולותיו הצבאיות והממשליות בלוב, כפי שאירע בסוריה עיראק.

חזרת דאעש להשתלט על נמל אלסדר ותשתיות הנפט בראס לאנוף

28. נמל אלסדר, הינו מסוף הנפט הגדול ביותר בלוב לייצוא נפט, השוכן כ-180 ק"מ ממזרח לסרט. הוא כולל ארבעה מעגנים, בהם יכולות לעגון מיכליות נפט גדולות. מצויים בו 19 מיכלי נפט בעלי קיבולת אחסון של 6.2 מיליון חביות נפט גולמי. את נמל הנפט מפעילה חברת אלואחה, שבעלות חברת הנפט הלאומית הלובית בשיתוף עם שלוש חברות נפט אמריקאיות. הנפט מוזרם לנמל אלסדר משדות הנפט שבדרום באמצעות צינורות באורך 1,400 ק"מ (ויקיפדיה).

29. כ-23 ק"מ מזרחית לנמל מצויות תשתיות נפט גדולות בעיר ראס לאנוף. בעיר מצויים בית זיקוק, מסוף נפט מרכזי, תעשייה פטרוכימית ענפה ושני שדות תעופה (ויקיפדיה).

נמל אלסדר והעיר ראס לאנוף (מוקפים בעיגול) בהם מצויים נמל נפט ותשתיות פטרוכימיות (בואבת אפריקאי, 22 בדצמבר 2014).

נמל אלסדר (ערנץ אלכתאב, 15 בדצמבר 2014).

תשתיות הנפט והגז בראס לאנוף (אתר חברת ראס לאנוף לייצור דלק וגז, 16 בדצמבר 2015)

30. ב-4 במרץ 2011, בעקבות נפילת משטר קד'אפי, השתלטו ארגוני מורדים על ראס לאנוף. מאז עברה העיר מספר פעמים לשליטת כוחות הממשלה וחזרה לשליטת המורדים. כתוצאה מכך שותקה הפעילות בראס לאנוף ובאלסדר. בתחילת יולי 2014 דיווח **עלי אלחאסי**, שתואר כ"דובר" בשם חמושים, שהטילו מצור על נמלי נפט מרכזיים במזרח לוב, כי אנשיו הסכימו לפתוח מחדש את נמלי הנפט ראס לאנוף ואלסדר כ"מחווה של רצון טוב", לאחר ששלטו כשנה במקום (elbadil.com). באוגוסט 2014 עזבה מיכלית עמוסה נפט גולמי את מסוף הנפט של ראס לאנוף, זאת הפעם הראשונה מאז הוטל עליה המצור ע"י המורדים.

31. ב-2 ביולי 2014 החלה מחדש העבודה במסוף הנפט בנמל ראס לאנוף. זאץ בעקבות מה שהוגדר כ"שיפור מהותי" של מצב הביטחון במקום (האתר הכלכלי Platts, 9 ביולי 2015). מנגד, טען **מצטפא סנאלה**, ראש חברת הנפט הלאומית, כי המצב באזור אלסדר וראס לאנוף נותר "שברירי" (Platts, 9 ביולי 2015).

32. בדצמבר 2014 הופסקה פעם נוספת העבודה בראס לאנוף ואלסדר בעקבות התקפה, שבוצעה ע"י המליציה השחר של לוב (יריבה קשה של דאעש בלוב, התומכת בממשלת טריפולי). התקפה זאת גרמה לשריפה, שנמשכה מספר ימים. בעקבות זאת סגרה חברת הנפט הלאומית את שני הנמלים בשל מה שהוגדר על ידה "כוח עליון" (Libya-businessnews.com).

נסיונות של דאעש להשתלט על נמל אלסדר וראס לאנוף

33. ב-1 באוקטובר 2015 הותקף נמל אלסדר ע"י קבוצה של פעילי דאעש, שירו מנשק אוטומטי על השער המערבי של הנמל תוך כדי נסיעה במכוניות. במקביל, דהרה משאית מדגם טויוטה עמוסה חומר נפץ לעבר השער הראשי של הנמל. ככל הנראה, הייתה זו מכונית-תופת נהוגה ע"י מחבל-מתאבד. שומרי המקום השיבו אש והצליחו להניס את התוקפים. בניסיון תקיפה זה נהרגו ארבעה בני אדם: שלושה שומרים, אנשי כוח האבטחה של מתקני הנפט ואחד התוקפים, ככל הנראה נהג המשאית. זהותו של התוקף לא נמסרה, אך ככל הנראה הוא לא היה לובי אלא תושב אזור הסהרה

הדרומית. במשאית (שלא התפוצצה) נמצאה "כמות עצומה של חומרי נפץ" (libyaschannel.com, 2 , באוקטובר 2015; libyaobserver.ly, 1 באוקטובר 2015).

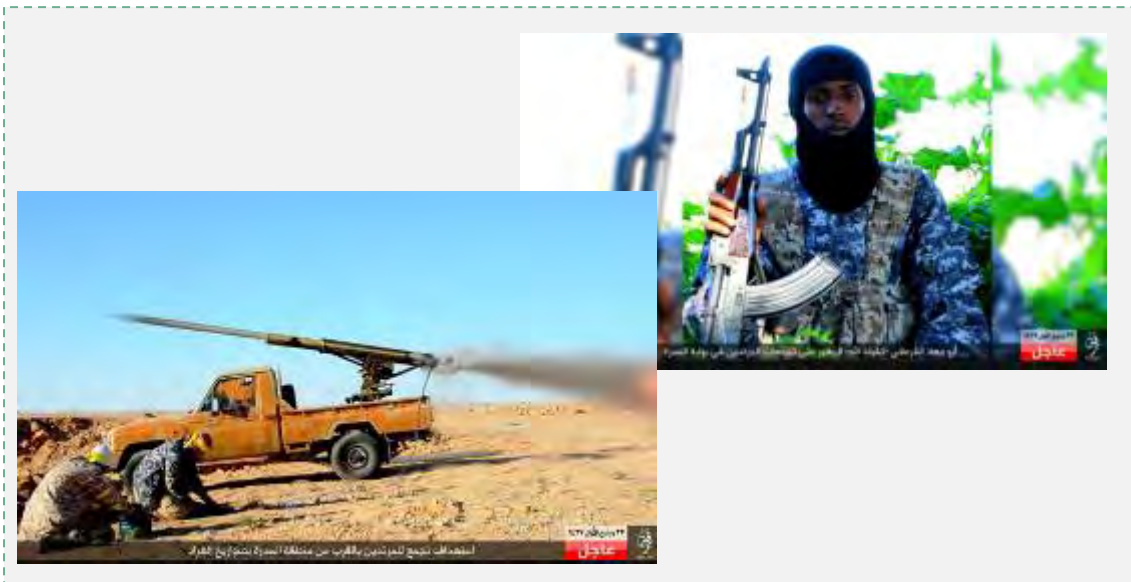
34. בסוף אוקטובר 2015 עשה דאעש ניסיון כושל להשתלט על נמל הנפט של ראס לאנוף, פעיליו תקפו אזור המרוחק כ-1.6 ק"מ מנמל ופוצצו מכונת תופת סמוך לשער הדרומי של הנמל. כוח האבטחה של נמלי הנפט, הכפוף לחברת הנפט הלאומית, הצליח להדוף את התוקפים (האתר הלווי אלשביבה, 29 באוקטובר 2015).

35. ב-4 בינואר 2016 הצליח דאעש להשתלט על העיר בן ג'ואד, השוכנת בקצה מרחב שליטתו של דאעש, בקרבת נמל אלסדר ומתקני הנפט בראס לאנוף. כדרכו הפעיל דאעש בעיר את משטרת המוסר (אלחסבה) ונקט בפעילות סמלית (שריפת סיגריות), שמטרתה להמחיש, כי דאעש נוכח בעיר ומשליט בה את ההלכה האסלאמית.

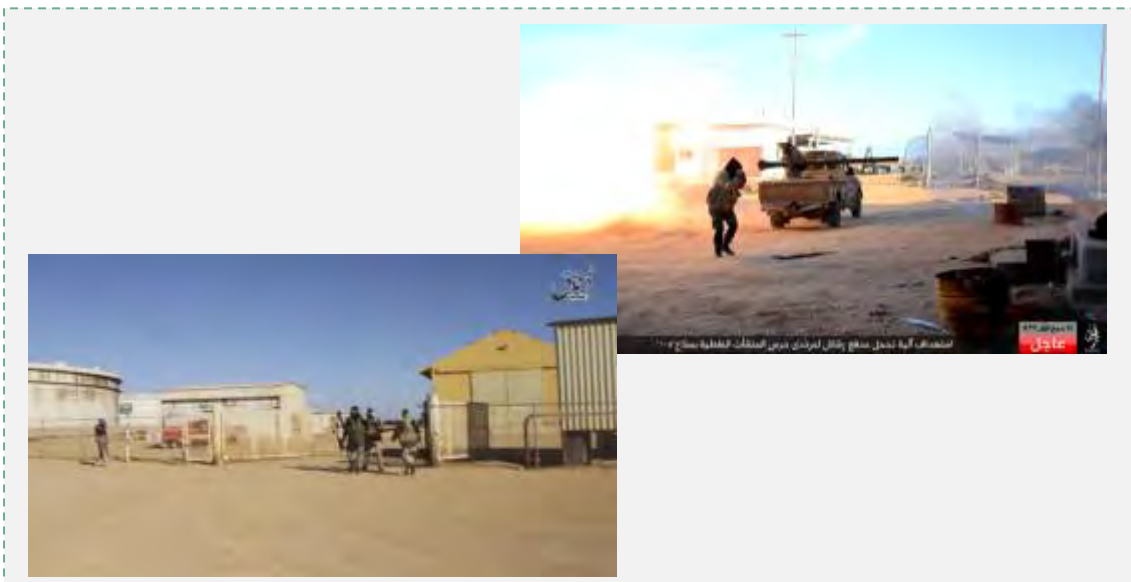

מימין: ריכוז כמות גדולה של סיגריות בעיר בן ג'ואד לפני העלאתם באש על-ידי משטרת המוסר של דאעש. משמאל: מחסום דרכים של דאעש על הכביש בקרבת בן ג'ואד (אעמאק, 7 בינואר 2016).

36. מיד לאחר ההשתלטות על בן ג'ואד תקפו פעילי דאעש את נמל אלסדר (4 בינואר 2016). ההתקפה החלה בהתפוצצות מחבל מתאבד שכינזו אבו מעאד' אלקרעאני בפתח נמל אלסדר. במקביל נורו לעבר הנמל רקטות גראד ואש תול"ר (105 מ"מ). לאחר מכן פרצו פעילי דאעש לנמל וניהלו קרבות עם כוח אבטחת מתקני הנפט, שהצליח להדוף את דאעש. לשני הצדדים היו מספר הרוגים. דאעש פירסם כמה צילומים בהם נראו פעיליו בקרבת מאגרי הנפט באלסדר אך נראה כי הם נמלטו מהמקום.

מימין: המחבל המתאבד, המכונה אבו מעאד' אלקרעאני, שהתפוצץ במוכנית תופת בכניסה לנמל אלסדר. משמאל: ירי רקטת גראד מצד פעילי דאעש לעבר נמל אלסדר (אח'באר דולת אלסלאם, 5 בינואר 2016).

מימין: ירי תול"ר לעבר הכניסה לנמל אלסדר (אח'באר דולת אלסלאם, 6 בינואר 2016). משמאל: פעילי דאעש בקרבת מאגרי הנפט באלסדר (אעמאק, 5 בינואר 2016).

מימין: פעיל דאעש ליד אחד ממאגרי הנפט באלסדר (אעמאק, 5 בינואר 2016). משמאל: חלק ממאגרי הנפט באזור נמל אלסדר (אעמאק, 5 בינואר 2016).

37. **עלי אלחאצי**, בכיר בכוח האבטחה של מתקני הנפט של ממשלת טברק דיווח, כי **חמישה מאגרי נפט בנמל אלסדר** הועלו באש בעקבות הלחימה עם דאעש. לדבריו נמצאו במקום 30 גופות של פעילי דאעש. עם זאת הוא **הכחיש ידיעות לפיהן הועלה באש מאגר נפט בראס לאנוף** (בי.בי.סי, 7 בינואר 2016). דאעש מצידו קיבל אחריות לפיצוץ מכונית תופת בשער מחנה כוח האבטחה על מתקני הנפט מדרום לעיר ראס לאנוף (אעמאק, 7 בינואר 2016).

38. נראה כי בהמשך יעשה דאעש מאמץ להשתלט על **נמל אלסדר והעיר ראס לאנוף ומשם להתקדם לעיר אג'דאביה**, שממזרח להם. אם יצליח בכך דאעש הוא ינתק את נמל אלסדר וראס לאנוף משליטת ממשלת טברוק **וימצב את עצמו בעמדת זינוק טובה** להמשך חתירתו להשתלט על שדות נפט שבדרום.

פשיטות על שדות הנפט הגדולים בלוב ועל מתקני נפט

39. במהלך שנת 2015 ביצע דאעש מספר התקפות כושלות נגד שדות הנפט הגדולים בלוב:

א. **ב-20 בנובמבר 2015** פשטו פעילי דאעש על **שדה הנפט זלטאן, שמדרום מזרח לסרת**. בכיר דאעש בסרת מסר במהלך דרשת יום השישי, כי פעילי דאעש מוכנים גם לתקוף את שדות הנפט **בעיירה מרדה ואת שדה אלסאהל** (ראו מפה). הוא איים, כי **דאעש יהרוג את מאבטחי שדות הנפט וייקח כבני ערובה את העובדים** (אח'באר אלחדת', 20 בנובמבר 2015). מפקד חדר המבצעים של צבא לוב באזור שדות הנפט מיהר להכחיש דיווחים אלו וציין, כי **רוב שדות הנפט באזור פועלים כשיגרה**. הוא הוסיף, כי לרשות חדר המבצעים עומדים כל האמצעים, לרבות מטוסי קרב, כדי להתמודד עם פעילות דאעש (אח'באר אלחדת', 20 בנובמבר 2015; אח'באר ליביא, 21 בנובמבר 2015).

שדות נפט בלוב, נגדם ביצע דאעש פשיטות במהלך 2015: סוכנה, מרדה, זלטן וסאהל (Google Maps).

ב. ב-4 במרץ 2015 תקף דאעש את שדות הנפט אלמברוק, אלט'הרה ואלבאהי, שמדרום לנמל אלסדר. ההתקפה הראשונה הייתה על שדה אלבאהי, עליו הצליחו להשתלט פעילי דאעש. ההתקפה השנייה הייתה על שדה אלמברוק, הממוקם כמאה ק"מ דרומית לעיר סרת. דאעש השתלט על השדה והוציא להורג שבעה עובדים, מקומיים וזרים. עפ"י גרסה אחרת, נהרגו בפיגוע שני-עשר עובדים, ביניהם שני עובדים פיליפינים ושניים מגאנה. עבד אלחכים מעזב, הממונה על כוח האבטחה בשדה אלמברוק, דיווח, כי אנשיו הצליחו להשתלט חזרה על השדה.

שדה הנפט אלמברוק, כמאה ק"מ דרומית לסרת. בקרבתו נמצאים שדות הנפט אלדאהרה ואלבאהי (Google Maps).

שדות הנפט באהי וט'הרה עולים באש לאחר שדאעש השתלט עליהם והצית אותם (חשבון הפייסבוק مرادة, 3 במרץ 2015).

ג. תוקפי שדה הנפט אלט'הרה הגיעו למקום מאזור דרנה. המדובר באותם תוקפים, שהשתלטו קודם לכן על שדות הנפט אלבאהי ואלמברוק. הם ניהלו חילופי אש עם המאבטחים והרסו ציוד רב. **משלח אלזאוי**, שר הנפט בממשלת טריפולי שהשדה כפוף לה, מסר שהתוקפים הקיפו את השדה משלושה כיוונים, הסתערו עליו, בזזו אותו, פוצצו מבנים והותירו אחריהם חרבות. הוא הוסיף, כי כל העובדים, לרבות העובדים הזרים פונו בשלום, **ביולי 2015 דווח, כי שלושת שדות הנפט הללו "חזרו לשליטת כוחות הביטחון".**

40. ב-14 בינואר 2016 בוצעה חבלה בקו צינור נפט, כמה עשרות ק"מ מדרום לראס לאנוף. מקור באחת מחברות הנפט טען כי דאעש עומד מאחורי האירוע (אח'באר ליביא, 14 בינואר 2016). מחוז אלברקה של דאעש קיבל אחריות לתקיפה, שבוצעה לדבריו נגד מחסום של משמר מתקני הנפט בכביש המקשר בין מראדה לזלה, מדרום לראס לאנוף.

פרק ה': סדר הכוחות של דאעש בלוב והנהגת הארגון

מספר פעילי דאעש בלוב ומוצאם

1. מספר פעילי דאעש המצויים בלוב נאמד על ידנו ב-4,000-5,000. על פי הניו-יורק טיימס (29 בנובמבר 2015), אנשי ממשל במערב ומנהיגי מליציות בלוב אומדים את כוחו של דאעש בלוב ב-2,000 לוחמים, מהם כמה מאות מצויים בעיר סרת¹⁵. התוניסאים אומדים את כוחו בכ-4,000 - 5,000 לוחמים (אח'באר ליביא, 24 בדצמבר 2015). על פי אומדן של מומחה לטרור צרפתי מונה דאעש בלוב כ-3,000 לוחמים (לה פיגארו, 24 בינואר 2015). כמו בעיראק ובסוריה כך גם בלוב מצליח דאעש להשתלט על שטחים נרחבים באמצעות מספר קטן של פעילים בנצלו את הואקום הביטחוני והממשלי השורר בה, את היריבויות בין המליציות השונות ואת יכולתו להסתייע במליציות ובשבטים מקומיים על ידי כריתת בריתות.

2. צמרת הפיקוד של דאעש בלוב מורכבת מפעילים זרים, בעיקר כאלו שנשלחו ע"י הנהגת הארגון מעיראק ומסוריה. פעילים ג'האדיסטים, שמוצאם מעיראק, תימן וסעודיה, אשר נשלחו ע"י הנהגת דאעש, הם אלו שהקימו את שלוחת דאעש במזרח לוב. מאז המשיכו פעילים ג'האדיסטים בכירים להגיע ללוב בעיקר בדרך הים אל נמל העיר סרת. כמו כן נמסר, כי לסרת מגיעים ברוטציה אנשי מנהל ממדינות המפרץ כדי לסייע לדאעש בניהול העיר¹⁶. נראה גם, כי חלק מהפעילים הזרים מביאים עימם את בני משפחותיהם במגמה להשתקע בלוב לטווח ארוך (בדומה לעיראק ולסוריה).

3. מאגר הפעילים של דאעש בלוב מבוסס על שלושה מרכיבים:

א. פעילים לובים ג'האדיסטים, בעיקר מדרנה ומטריפולי, שיצאו להלחם בסוריה והחלו לחזור ללוב בשנת 2014 (כפי שפורט לעיל). פעילים אלו התבססו תחילה במזרח לוב (דרנה) אולם בהמשך הם נחלשו שם והעתיקו את מרכז הכובד של נוכחות דאעש בלוב לסרת. הפעילים הג'האדיסטים הלובים, שחזרו מסוריה, מהווים להערכתנו את "הגרעין הקשה" של הלוחמים, הגם שבדרגי הפיקוד ניכר משקלם של הלא-לובים.

ב. פעילים ערביים, ממדינות ערביות הגובלות עם לוב וממדינות ערביות נוספות. הללו הגיעו ללוב בדרך הים או בנתיבים יבשתיים (בעיקר דרך מצרים). בקרבם מצויים פעילים מתוניסיה, מצרים, אלג'יריה, מרוקו, ערב הסעודית, תימן ופלסטינים מרצועת עזה. מספר הפעילים הג'האדיסטים מתוניס, המצויים בלוב נאמד בכמה מאות (aawsat.com, 25 בדצמבר 2015). לאחרונה גדלה הנהירה של פעילי דאעש, מסוריה ומעיראק ללוב

¹⁵ בדיווח בתקשורת המצרית, המסתמך על מקורות בלוב, נמסר כי בסרת מצויים כ-6,000 טוריסטים, מהם 850 לובים, 2,300 פעילים ממדינות צפון אפריקה, 1,455 פעילים סודנים ו-1,395 פעילים ממקומות אחרים באפריקה ובאירופה. מספרים אלו נראים לנו מוגזמים (אליום אלסאבע, 2 בדצמבר 2015). בדיווח אחר בתקשורת המצרית נאמר, שבלוב מצויים לפחות 3,000 פעילים (אלאהראם, 13 בדצמבר 2015). מספר זה נראה לנו תואם את המציאות.

¹⁶ כתב הניו-יורק טיימס שמע זאת מחבר לשעבר במועצת העיר של סרת, שנמלט ממנה למצראתה (nytimes.com, 19 בנובמבר 2015).

(nytimes.com, 19 בנובמבר 2015). הפעילים הזרים מהווים מרכיב חשוב בקרב שלוחת דאעש בלוב והם תופסים בה את עמדות ההנהגה.

ג. פעילים ג'האדיסטים ממדינות אפריקאיות, שמדרום לסהרה, המגיעים ללוב בדרך היבשה, בנתיבי המדבר. בין השאר מצויים בלוב מאות פעילים של הארגון הג'האדיסטי מניגריה בוקו חראם, שנשבע אמונים למנהיג דאעש¹⁷. פעילים אלו, שמרכזם בעיר סרת, מסייעים לדאעש בלחימה נגד אויביו השונים ובו בזמן עוברים בלוב אימונים, אשר יכשירו אותם לשוב לארצותיהם בבוא העת ולהקים שם שלוחות נוספות של דאעש, שילחמו נגד המשטרים השונים. נראה לנו, כי פעילי בוקו חראם מקבלים מדאעש בלוב סיוע נוסף (אמצעי לחימה, טיפול רפואי).

4. כמו בעיראק, כך גם בלוב חברו לפעילי דאעש גם כוחות מקומיים, על רקע של אינטרסים משותפים, ללא מכנה משותף אידיאולוגי, המדובר בשבטים ובמליציות אסלאמיסטיות, שמצאו בדאעש בן ברית נגד אויביהם לאחר נפילת משטר קד'אפי. בקרב הכוחות המקומיים בולטים שבט אלקד'אד'פה של מעמר אלקד'אפי, שבעזרתו השתלטו פעילי דאעש על העיר סרת. כמו כן בולטים פעילי הארגון הג'האדיסטי אנצאר אלשריעה. פעילים אלו ערקו לשורות דאעש בסרת, במצאתה ובערים נוספות ומילאו תפקיד חשוב בהשתלטותו של דאעש במקומות, שבהם לא הייתה לדאעש דריסת רגל.

הפעילים המרכזיים של דאעש בלוב

5. תמונת המצב שבידינו אודות הנהגת דאעש בלוב וההיררכיה הפיקודית של הארגון לוקה בחסר. זאת, בשל תחלופה רבה בין המפקדים, דפוסי התנהלות חשאיים שלהם ומותם של פעילים בכירים של דאעש בלוב במהלך שנות הלחימה.

6. להלן מידע בסיסי על כמה פעילים מרכזיים של דאעש בלוב:

א. אבו חביב אלג'זראוי, מבכירי המפקדים של דאעש בלוב: בקלטת שמע, שפורסמה ב-10 בנובמבר 2014, טען פעיל זה, כי הוא "מנהיג המג'אהדין [לוחמי הג'האד] בלוב" ונשבע אמונים לאבו בכר אלבע'דאדי. אבו חביב אלג'זראוי הינו סעודי, שכמה שבועות קודם לכן קרא לתושבי דרנה להישבע אמונים לאלבע'דאדי. הוא הגיע לדרנה במחצית ספטמבר 2014 בשליחות הנהגת דאעש בעיראק ובסוריה יחד שני פעילים בכירים נוספים: פעיל תימני בשם אבו בראא' אלאזדי ופעיל עיראקי בשם אבו נביל אלנבארי (שחוסל בינתיים בסיכול ממוקד). השלושה הפכו לעמוד השדרה הפיקודי של שלוחת דאעש בלוב.

ב. אבו בראא' אלאזדי: תימני מהשבט אזד, שבחצי האי ערב. שימש כמופתי של ארגון מג'לס שורא שבאב אלסאלם בדרנה עוד לפני ההודעה על שבועת האמונים למנהיג דאעש.

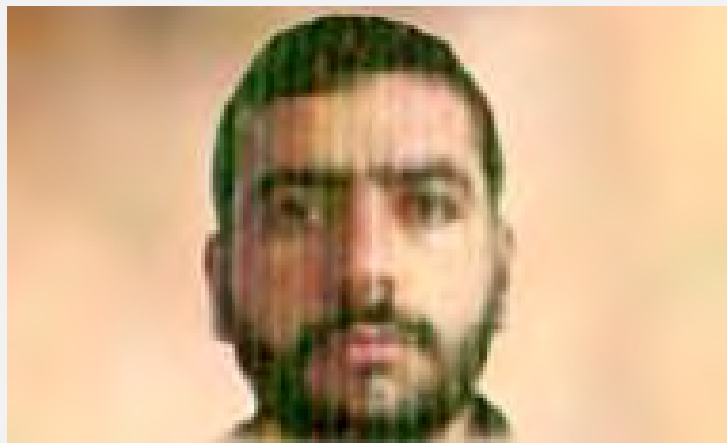
¹⁷ עדי ראה בעיר סרת דיווחו, כי הם זיהו לוחמים בעלי חזות שחורה, ככל הנראה פעילי בוקו חראם. לדבריהם נראתה ב-2 באוקטובר 2015 שיירה של שלושים רכבי שטח הנושאים לוחמים של ארגון בוקו חראם, שנכנסה לסרת מכיוון דרום. ביוני 2015 פרסם אתר אח'באר ליביא 24, כי בלוב מצויים 300 לוחמים מארגון בוקו חראם וכי לוחמים נוספים מהארגון ממתנים בגבול של לוב עם מאלי וניג'ר כדי להיכנס ללוב.

אבו בראא' אלאזדי היה "הפנים הדתיות" של דאעש, שנהג להוציא חוות דעת דתיות (פתוות) עבור שלוחת דאעש בדרנה (למשל בספטמבר 2014 הוא פרסם פתווה אודות "ההצדקה המשפטית שמאחורי היישום המהיר של חוק העונשין האסלאמי ע"י "מג'לס שורא שבאב אלאסלאם"). מאוחר יותר, דווח, שהוא התמנה כמושל דרנה. על-פי דיווח אחר, מונה אלאזדי למופתי של דאעש בלוב (יתכן בעקבות סילוק דאעש מהעיר דרנה).

אבו אלבראא' אלאזדי (totalwar-ar.wikia.com).

ג. **וסאם נג'ם עבד זיד אלזבידי** המכונה אבו נביל אלנבארי: המושל לשעבר של דאעש במחוז צלאח אלדין שבעיראק, שהתמנה למושל "מחוז ברקה" של דאעש במזרח לוב. מוצאו מעיראק שם שירת בהנהגת דאעש והיה חבר אישי של אבו בכר אלבע'דאדי, מנהיג הארגון. בעת שהייתו בעיראק הוא הוביל בקיץ 2014 את ההתקפות של דאעש נגד תכרית וביג'י לאחר כיבושה של מוצול ע"י דאעש. נראה, כי אבו נביל אלנבארי הפך בהמשך לדמות הבכירה של דאעש בלוב עד אשר נהרג בנובמבר 2015 ע"י ארה"ב בסיכול ממוקד מאוויר (ראו להלן). קיימת השערה, כי אבו נביל אלנבארי היה אותו פעיל דאעש, אשר נראה בסרט הוידאו, שתיעד את הוצאתם להורג של 21 מצרים קופטים על חוף הים באזור סרת.

וסאם אלזבידי המכונה אבו נביל אלנבארי (nahrainnet.net).

7. נראה, כי שלושת הפעילים הבכירים הללו, **שמוצאם מסעודיה, תימן ועיראק, היו אלו שהקימו את גרעין שלוחת דאעש בלוב**. ככל הנראה התבססו השלושה בשלב הראשון בעיר דרנה, אולם כאשר דאעש נדחק מהעיר עברו, חלקם לפחות, **לעיר סרת, בסיסו הטריטוריאלי החדש של דאעש בלוב**.

8. ב-10 בנובמבר 2015 פורסם כי מנהיג ("אמיר") דאעש בלוב, **וסאם אלזבידי** (אבו נביל אלנבארי) **נהרג בסיכול ממוקד מהאוויר**. על פי דיווחים שונים הוא נהרג בתקיפה אווירית, שביצעו מטוסים אמריקאים **באזור דרנה** (אח'באר ליביא, 10 בנובמבר 2015; משרד ההגנה האמריקאי, 10 בנובמבר 2015). "מקורות בדרנה" הכחישו תחילה את הודעת משרד ההגנה האמריקאי וטענו, כי הוא **עבר מאזור דרנה לסרת**, כשבועיים לפני התקיפה (פורטל החדשות אפריקה בואבה, אפריקיא אלנבאריה, ליביא אלמסתקבל, 18 בנובמבר 2015). **אולם דובר הפנטגון שב ואישר את דבר מותו בציינו, כי זוהי התקיפה הראשונה, שביצעה ארה"ב נגד מנהיגי דאעש בלוב**.

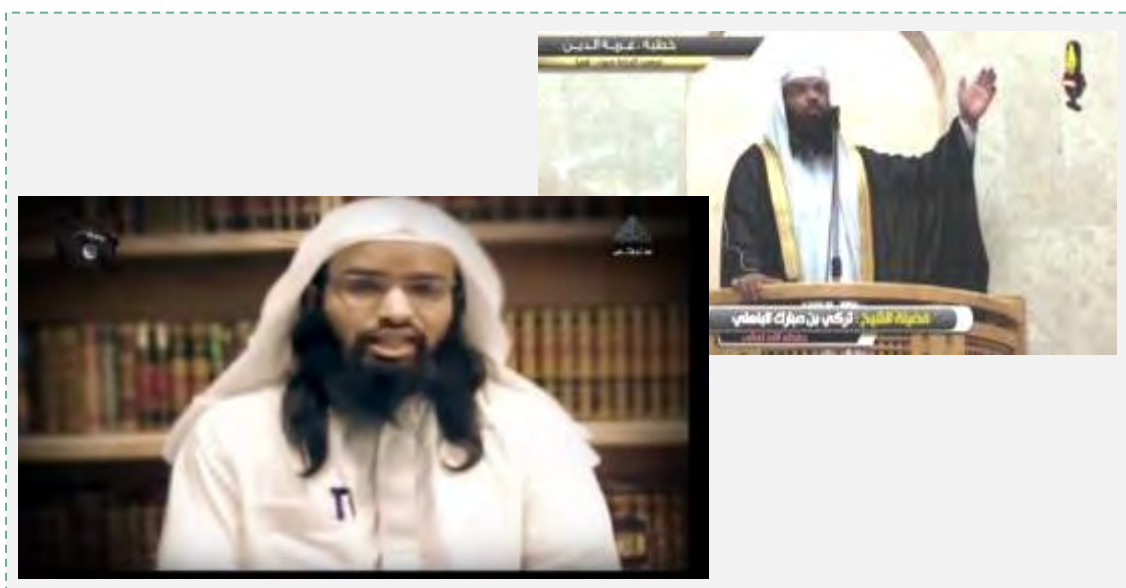
9. להלן פרטים על פעילים בכירים נוספים בלוב:

א. **אבו מע'ירה אלקחטאני**: פעיל ממוצא **סעודי** (ליביא אלג'דידה, 8 בדצמבר 2015). הוא הוגדר בגיליון 11 של ביטאון דאעש דאבק (אוגוסט 2015) **כמנהיג (אמיר), שנשלח ע"י הח'ליף למחוז לוב (ולאית לוב)**. באותו בגיליון התפרסם ראיון מקיף עימו, ממנו עולה, שאלקחטאני בקי היטב בפרטים על הנעשה בלוב.

ב. **עבד אלחמיד אלקאסמי**: פעיל ממוצא **סעודי**, שהצטרף לדאעש בדרנה. משמש כיום **כאחד המנהיגים הדתיים הבכירים** של מחוזות המדינה האסלאמית בלוב. כתב כמה מאמרים על סוגיות דתיות ופוליטיות, למשל: מאמר על מיליציות השחר של לוב וכיצד היא נתפסת בעיני המדינה האסלאמית. כמו כן כתב מאמר על הדרך שעשה מחצי האי ערב ללוב, כדי להצטרף למדינה האסלאמית, כחלק מקמפיין גיוס, שבאמצעותו ניסתה דאעש למשוך

לוחמים זרים ללוב. נראה גם, בנוסף לתפקיד הדתי שהוא ממלא, יש לאלקאסמי גם תפקיד משמעותי במערך התעמולה של דאעש בלוב.

ג. **תרכי אלבן עלי (שמו נכתב גם אלבנעלי)**, פעיל בכיר ממוצא בחרייני, בן 31, משתייך להנהגת דאעש בסרת: העיתון גרדיאן הבריטי, ערך תחקיר נרחב אודותיו בו תואר כאחד המנהיגים הדתיים החשובים בדאעש. תרכי אלבנעלי נולד בשנת 1984, ונושא מספר כינויים (למשל: אבו ספיאן אלסלמי, אבו חד'יפה הבחרייני ואבו המאם אלת'רי). הוא קיבל הסמכה לחוק הדתי ממכללת האמאם אלאוזאעי בבירות, ונהג לנוע בין לבנון, בחריין ואיחוד הנסיכויות. בשנת 2007 נעצר על-ידי השלטונות הבחריינים ונשפט לשבעה חודשי מאסר באשמת סיוע לביצוע פעולות עוינות. בשנת 2005 עצרו אותו השלטונות של איחוד הנסיכויות אולם הוא שוחרר בהמשך. כתב חיבורים בתחום השריעה והסלפיה, וחיבורים נוספים בזכות פעולות ההתאבדות של לוחמי דאעש. ב-27 באוקטובר 2013 הגיע ללוב והטיף במסגד אלרבאט בסרת. משם חזר לסוריה ונראה בעיר אלרקה ב-19 ביולי 2015. באוגוסט 2015 הוא חזר ללוב דרך נמל סרת. מאז אין בידינו מידע עדכני אודותיו אולם ניתן להניח, כי הוא ממלא תפקיד מרכזי בהנהגת דאעש בלוב.

מימין: תרכי אלבן עלי (אלבנעלי) נושא דרשה במסגד אלרבאט בסרת באוקטובר 2013. משמאל: תרכי אלבן עלי נושא דרשה (יוטיוב ב-7 ביוני 2014).

ד. **אסאמה כראמה**: מבכירי דאעש בעיר סרת (יתכן ה"אמיר" המקומי). קרוב משפחתו של קצין מודיעין בכיר לשעבר במשטר קד'אפי.

ה. **אבו מרים אלמצרי: שופט ממוצא מצרי**, שהצטרף לשורות דאעש בלוב. נהרג באוגוסט 2015 בסרת. בתחילת דרכו הוא שימש כשופט עבור הארגון האסלאמיסטי אנצאר אלשריעה בדרנה וככל הנראה ערק לשורות דאעש יחד עם פעילים רבים מהארגון. מאוחר יותר זוהה כשופט במחוזות המדינה האסלאמית בלוב. באפריל 2015 הוא הוציא חוות דעת הלכתית (פתווא) במסגד אלעתיק בדרנה, שהתירה כריתת ידו של אדם, שהואשם בגניבה.

- ו. **אבו סיאף אלנצארי ואבו טלחה אלתונסי**: שני פעילים ג'האדיסטים **המשמשים בתפקידי הנהגה ב"מחוז טריפולי" של דאעש**. תפקידם של כל אחד מהשניים אינו ידוע.
- ז. **עלי בן חריז**, פעיל ג'האדיסטי בכיר, שנהרג ע"י צבא לוב בבנע'אזי. נחשב לאחד המפקדים הבולטים בשלוחת דאעש בלוב. נלחם בשורות דאעש בסוריה ובעיראק.
- ח. **סיף עבדאללה בן חסין** המכונה **אבו עיאצ' אלתונסי**, פעיל ג'האדיסטי תוניסי, שהשתייך לאנצאר אלשריעה והצטרף לדאעש. עבר מסרת למצראתה ביולי-אוגוסט 2015 כדי לארגן את השלוחה המקומית של דאעש. הקים במקום מליציה מקומית המזוהה עם דאעש, שרובה מורכבת מתוניסאים.

אבו עיאצ' אלתונסי (watanianews.tn).

- ט. **אבו עלי אלנבארי**: קצין צבא עיראקי, ששרת בצבאו של צדאם חסין. על פי דיווח, שהתפרסם בניו-יורק טיימס, המסתמך על תושבים לוביים ופקידים מערביים, הגיע אלנבארי לאחרונה ללוב **על גבי ספינה**, שחצתה את הים התיכון.

פרק ו': פעולות הטרור והגרילה של דאעש בלוב

מטרות התקפות הטרור והגרילה

מעבר לפעילות הצבאית השגרתית מנהל דאעש בלוב התקפות הטרור והגרילה נגד אויביו הרבים: **ממשלת טריפולי** והמליציות הכפופות לה; **ממשלת טברק** וצבא לוב בפיקודו של חפטר, **ומליציות יריבות** של דאעש ובמרכזן **השחר של לוב**. כמו כן הותקפו **שגרירויות זרות ודיפלומטים** זרים הפועלים בלוב, בין השאר כאמצעי לפגיעה בממשלת טריפולי. **התקפות אלו גברו במהלך שנת 2015**, בעיקר בעקבות **התבססותו של דאעש במרחב סרט**.

דפוסי הפעולה של דאעש בלוב

1. התקפות הטרור והגרילה **בוצעו ע"י דאעש במגוון דרכים ושיטות**, המוכרות לנו מפעילותו **בעיראק ובסוריה**. להלן כמה מהן:

א. **שימוש בכוחות ניידים**, הנעים על גבי **רכבי שטח** (כמו בזירות לחימה אחרות מדגם טויוטה), שנועדו **להעביר במהירות פעילים ממקום למקום על פני מרחבים גדולים**, ולהפתיע את **האויבים השונים**. פעילי דאעש עוברים אימונים יעודיים בשימוש ברכבי **השטח** (ראו צילום). דפוס פעולה זה איפשר לדאעש להשתלט על ערים, עיירות וכפרים באזורים נרחבים בעזרת **כוחות מצומצמים יחסית תוך שיתוף פעולה עם כוחות מקומיים התומכים בו**. לעומת זאת, כאשר **נקלע דאעש ללוחמה סטטית בעיר דרנה**, בה לא יכול היה לממש את עקרון ההפתעה, הייתה **ידו על התחתונה והוא נדחק לאזור ההרי שמדרום לעיר**¹⁸.

אימון בשימוש ברכבי שטח מדגם טויוטה במחנה אימונים בבנע'אזי (khilapha.blogspot.co.il).

¹⁸ גם בצפון סוריה, בעיר קובאני, כאשר נתקל דאעש בכוח קרקעי נחוש של הכורדים הייתה ידו על התחתונה.

ב. פיגועי ירי/התאבדות נגד יעדים אזרחיים וממשליים בין השאר בעיר טריפולי. דאעש הפעיל מחבלים מתאבדים לעיתים במשולב עם פיצוץ מכוניות תופת. ההתקפה על מלון קורינתיה שבטריפולי (27 בינואר 2015), היא דוגמא בולטת לסוג זה של פיגועים. פיגועים באמצעות מחבלים מתאבדים ומכוניות תופת בוצעו גם נגד מוסדות ביטחוניים של ממשלות טריפולי וטברק במערב ובמזרח וסודות ומתקנים של נפט וגז.

ג. שימוש באמצעי לחימה מגוונים, שנפלו לידי פעילי דאעש בלוב. באמצעותם ביצעו פעילי דאעש פעולות גרילה נגד צבא לוב במזרח ובמערב. למשל, תקיפת שדות תעופה אזרחיים וצבאיים במזרח לוב באמצעות רקטות או הפלת מסוק של צבא לוב באמצעות טיל כתף, במרחב שבין סרת לטריפולי. מגוון אמצעי הלחימה, שנלקחו שלל מצבא לוב ובהם רקטות, טילי נ"ט וטילי נ"מ, מעניקים לפעילי דאעש יכולת צבאית להרחבת פעולות הגרילה נגד אויביו השונים, ומאפשרים "ייצוא" כלי נשק לשלוחות דאעש מחוץ ללוב.

ד. הוצאה להורג של "כופרים" באמצעות עריפת ראשים. במסגרת זאת הוצאו להורג קופטים מצרים ע"י מחוז טריפולי של דאעש. כמו כן הוצאו להורג נוצרים מאריתריאה. כמו בעיראק ובסוריה צילומים המתעדים את ההוצאות להורג הופצו ברשתות החברתיות המזוהות עם דאעש, כדי להמחיש נחישותו של הארגון במאבקו נגד ה"כופרים" ולהטיל אימה על אויביו.

תשתית מחנות האימונים

2. דאעש הקים בקרבת הערים הגדולות תשתית של מחנות אימונים על בסיס מחנות צבא לוב בעבר. מחנות אלו מכשירים את פעיליו לפעילות צבאית וטרוריסטית הן בלוב גופא והן מחוצה לה. במחנות הללו גם מתאמנים פעילים זרים ממדינות אפריקה ומהעולם הערבי. תשתית האימונים מצויה להערכתנו בעיקר במרחב העיר סרת, אך גם בקרבת ערים נוספות שבהם יש לדאעש נוכחות.

3. בשלב הראשון של התבססותו הקים דאעש מחנות אימונים במזרח לוב, בהם התאמנו מאות פעילים ג'האדיסטים. מאז עבר מרכז הכובד של מחנות האימונים אל העיר סרת והמרחב שסביבה (אף, כי נראה שגם במזרח לוב נותרו בידי דאעש מחנות אימונים). ככל הנראה הקים דאעש מחנות אימונים גם ממערב לטריפולי כדי להקל על שיגור פעילי טרור מלוב ולתוניסיה.

4. תשתית מחנות האימונים של דאעש ממוקמת במרחב הטרטוריאלי של העיר סרת:

א. בתחילת נובמבר 2015 נמסר, כי דאעש הקים מרכז אימונים באזור אלסואה, כשבעה ק"מ מזרחית לסרת. על מרכז האימונים מפקחים פעילים זרים, שהגיעו מרצועת עזה ומעיראק: האחד פלסטיני, שכינויו אבו אלעדאן, שהיה פעיל בזרוע הצבאית של חמאס. והשני עיראקי בשם ג'אסם מחמוד, שכינויו אבו עמד אלתכריתי. במקום מועברים אימונים מרצון ומכפייה לתושבי סרת. כמו כן מגויסים קטינים לוביים מסרת, אלנופליה ואג'דאביא במגמה להכשיר את הדור הבא של פעילי דאעש, כשם שהדבר נעשה בעיראק ובסוריה

(בואבה אפריקיא אלאח'באריה, 4 בנובמבר 2015; דף הפייסבוק שבכת סרת אלאח'באריה, 5 בנובמבר 2015).

ב. **בתחילת דצמבר 2015 דווח, כי נערך בסרת טקס סיום של המחזור הראשון של קורס של גורי הח'ליפות (ארגון הנוער של דאעש, שכמותו הוקמו גם בעיראק ובסוריה). המחזור הראשון מנה 85 נערים בגילאים 14-17. הנערים עברו אימוני ירי במגוון כלי נשק ואימונים בהכנת מטעני נפץ, במשך 45 יום. הנערים הגיעו מסרת, אלנופליה, אג'דאביא, בני וליד ומצראתה (בואבת אפריקיא אלאח'באריה, 30 בנובמבר 2015; פורטל אלוסט, 4 בדצמבר 2015). בידיעה אחרת נמסר, כי הנערים הללו התאמנו במשך שלושה חודשים במחנה אסאמה בן זיד, שבאזור אלט'היר מזרחית לסרת (ראו מפה להלן) (מצרים, אליום אלסאבע, 2 בדצמבר 2015).**

ג. **קצין בכיר בצבא לוב התומך בממשלת טברק טען, כי פעילי דאעש בסרת מתאמנים באמצעות סימולטורים בהטסת מטוסים. האימונים מתבצעים בסרת באמצעות סימולטור טיסה חדיש למטוסים אזרחיים, אותו השיגו במהלך אוקטובר 2015 מחוץ ללוב. לטענתו, קצינים בדימוס מלוב וממדינות שכנות מפקחים על האימונים הללו. יתכן, כי סימולטור נוסף לאימון טיסה במטוסי קרב הגיע לסרת. בכיר בטחוני לובי אישר שקיים מידע לפיו פעילי דאעש בלוב מתאמנים בהטסת מטוסים אזרחיים, הוא הוסיף, כי מטוסי חיל האוויר הלובי ניסו בחודש האחרון להשמיד לפחות אתר אחד בו מתבצעים האימונים הללו אך ללא הצלחה. לדבריו, תקיפות חיל האוויר גרמו להעתקת מרכז האימונים לאתר חדש הנמצא בקרבת שדה התעופה של סרת מדרום לעיר (אלשרק אלואסט, 1 בדצמבר 2015). להערכתנו יתכן ואימונים אלו נועדו להקנות לפעילי דאעש מיומנויות טיס בסיסיות, שיסייעו להם בחטיפת מטוסים (תחום בו דאעש עדיין לא פעל).**

5. נראה, כי הקורסים הללו מתקיימים במחנות אימונים במרחב סרת הממוקמים במחנות צבא לוב ובמתקנים של משטר קד'אפי. עיתון מצרי ציטט "מקור ביטחוני" בסרת, שמסר, כי דאעש הקים (עדכני לתחילת דצמבר 2015) יותר מ-12 מחנות אימונים בעיר סרת (אליום אלסאבע, 2 בדצמבר 2015). העיתון פרט את שמותיהם ומקומם של המחנות הללו:

(1) מחנה אלפארוק עמר - אזור אלט'היר.

(2) מחנה אלתוחיד - אזור אלט'היר.

(3) מחנה אלמהאג'רין - המחנה הגדול ביותר של הארגון באזור אלט'היר.

(4) מחנה אסוד אלח'לאפה - אזור אלט'היר.

(5) מחנה אסאמה בן זיד - אזור אלט'היר.

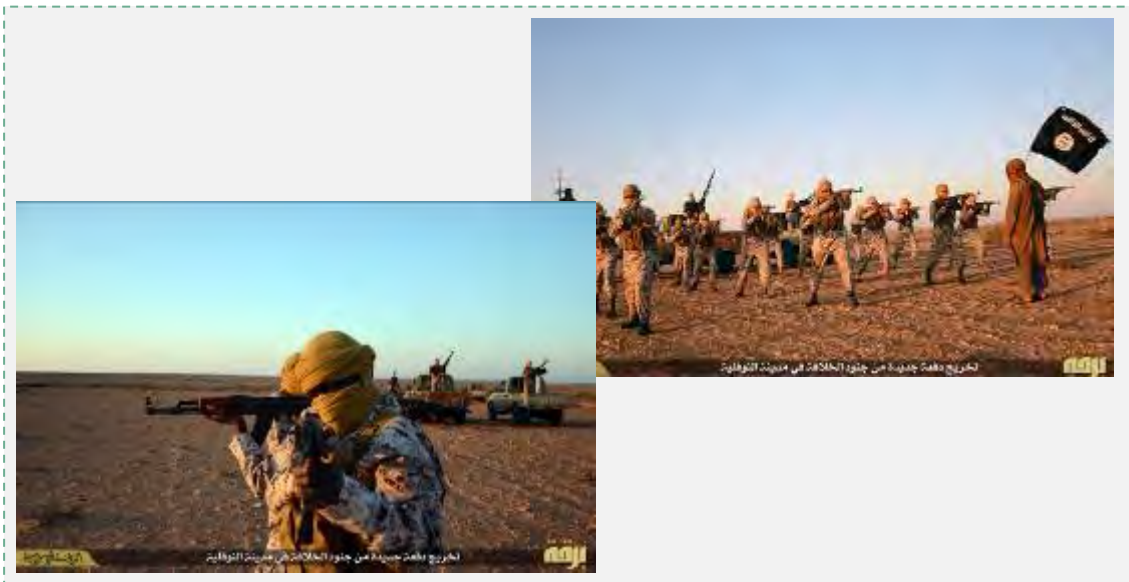
(6) מחנה אלראיה - מקום משכנה של המשטרה הצבאית לשעבר, באזור אלסבעה.

- (7) **מחנה ד'את אלצוארי** - אזור אלסבעה בקרבת בית החרושת למספוא בסרת.
- (8) **מחנה אלפאתחין** - בשכנות למלון אלמהארא באזור אלסבעה.
- (9) **מחנה אבו מצעב אלזרקאוי** - מאחורי המשטרה הצבאית לשעבר באזור אלסבעה.
- (10) **מחנה אבו דאוד אלג'זראוי** - מחנה ההגנה האווירית לשעבר.
- (11) **מחנה אלרואסי** - הנקודה הימית באזור אלזעפראן.
- (12) **מחנה אלעאדיאת** - באזור אלאקואס.

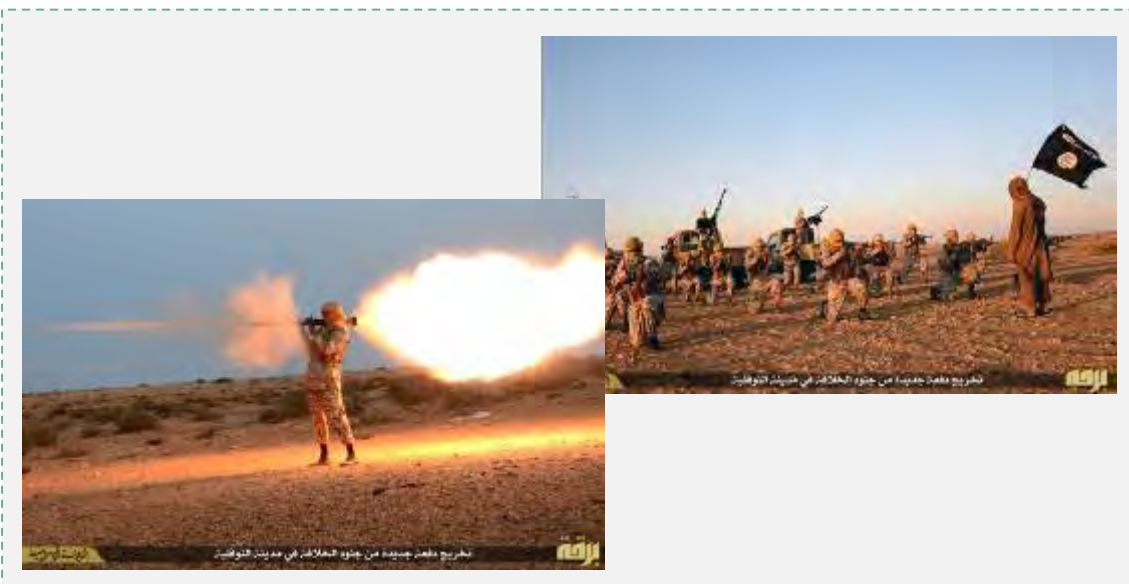

אזור אלט'היר, ממערב לסרת, בו מצויים כמה מחנות אימונים של דאעש (Google Maps).

6. בנוסף דווח, כי דאעש מקיים גם מחנות אימונים במקומות נוספים במערבה ומזרחה של לוב:
- א. **אלנופליה (עיירה שבמרחב סרת):** על פי צילומים שהופצו ע"י שלוחת דאעש בלוב (26 ביולי 2015) לדאעש **מחנה אימונים באלנופליה**, עיר עליה השתלט דאעש בפברואר 2015.

מימין: מחנה אימונים של דאעש בעיירה אלנופליה. משמאל: אימונים בירי מרכבי שטח ובירי נק"ל במחנה האימונים באלנופליה (i-libya.blogspot.co.il).

מימין: מחנה אימונים בעיירה אלנופליה. משמאל: ירי אר.פי.ג'י באלנופליה (i-libya.blogspot.co.il).

ב. מערב לוב, תוניסיה: בתחילת יולי 2015 דווח, כי לרשות דאעש מחנות אימונים באזור ההררי שבין לוב לתוניסיה. בתחילת ינואר 2015 דווח, כי לפחות מחנה אחד הוקם בצד התוניסאי של הגבול עם לוב וכי אחד מהמחנות שימש כ"מחנה מעבר למגויסים" תוניסאים חדשים, שנשלחו ללוב.

ג. בנע'אזי: ב-27 במאי 2015 פרסם דאעש צילומים של מחנה אימונים בבנע'אזי, השייך ל"מחוז ברקה" במזרח לוב. העיר בנע'אזי אינה נמצאת בשליטת דאעש אולם לדאעש יש נוכחות בפריפריה שלה.

מימין: תרגילי סדר במחנה האימונים בבנע'אזי. משמאל: אימוני ירי (khillapha.blogspot.co.il).

מתקפות טרור וגרילה של דאעש במערב לוב ובמזרחה הבירה טריפולי

ההתקפה על מלון קורינתיה (ינואר 2015)

7. פיגוע הטרור הבולט של דאעש בלוב היה ההתקפה על **מלון קורינתיה בטריפולי** (27 בינואר 2015). מלון קורינתיה הינו מלון יוקרתי, פופולארי מאוד בקרב אנשי ממשל מקומיים ואזרחים זרים. המלון שימש כ"מרכז עצבים" ממשלי ודיפלומטי. לפי אחת הגרסאות במהלך ההתקפה שהה במלון **עמר אלחאסי**, ראש ממשלת טריפולי אשר נפגש במקום עם נציגים אמריקאים (לפי גרסא אחרת הוא לא שהה במלון). הפיגוע נועד **לפגוע ביוקרתה ובמשילותה של ממשלת טריפולי האסלאמית ובו בזמן להרוג דיפלומטים זרים, אנשי ממשל לובים ופעילי מליציות, שנהגו לבקר במלון.**

8. ההתקפה על המלון בוצעה ע"י שני מחבלים חמושים ממוצא **סודאני ותוניסאי**. היא החלה **בפיצוץ מכונית תופת בקרבת המלון**. לאחר הפיצוץ חדרו המחבלים למלון וירו לעברם של אנשי ממשל לוביים ואזרחים זרים ששהו במקום. לבסוף הם פוצצו עצמם כנראה באמצעות רימוני יד. **בהתקפה נהרגו 8-10 אנשים**, כמחציתם זרים ששהו במקום. "מחוז טריפולי" של דאעש קיבל אחריות לפיגוע. בהודעת קבלת האחריות נאמר, כי ההתקפה בוצעה כנקמה על מותו של **אבו אנאס אלליבי**, בכיר באלקאעדה, שעמד מאחורי הפיגועים בשגרירויות ארה"ב בקניה ובטנזניה (1998)¹⁹.

¹⁹ תקיפה דומה של בית מלון אירעה ב-24 בנובמבר 2015 בבית המלון Swiss Inn באלעריש. במקום שהתה אותה עת ועדה משפטית, שהגיעה כדי לפקח על הבחירות לפרלמנט בצפון חצי-האי סיני. בתחילה התפוצצה בכניסה למלון מכונית התופת לאחר מכן התפוצץ מחבל מתאבד, שהיה לבוש חגורת נפץ. מחבל שלישי נכנס לבית המלון וירה לכל עבר. כתוצאה מההתקפה נהרגו ארבעה בני אדם: שוטר ושלושה שופטים. 12 בני אדם נפצעו, תשעה מהן אנשי כוחות הביטחון (עמוד הפייסבוק של דובר הכוחות המזוינים, 24 בנובמבר 2015). מחוז סיני של דאעש קיבל אחריות לפיגוע בהודעה רשמית, שפרסם בחשבון טוויטר המזוהה עימו (24 לנובמבר 2015).

פיגועים נגד שגרירויות זרות בטריפולי

9. במהלך שנת 2015 ביצע ארגון דאעש שורה של פיגועים נגד שגרירויות זרות בלוב למרות, שרובן נסגרו בשל מאבקי השליטה בעיר בין המליציות היריבות. השגרירויות, שהותקפו הם שגרירויות אלג'יריה, איראן, ספרד, דרום קוראיה ומרוקו. הפיגועים נועדו להאדיר את דאעש, לפגוע במעמדה של הממשלה האסלאמית בטריפולי ובו בזמן לשלוח מסר מאיים למדינות, שנגדן כוונו התקיפות.

התקיפות, שבוצעו עד כה בטריפולי היו פשוטות יחסית מהבחינה המבצעית. במרביתן בוצעו באמצעות פיצוץ מטענים בכניסה לשגרירויות ובמקרה אחד גם בוצע ירי לעברן. התוצאות היו בלתי משמעותיות. להערכתנו הסיבה לכך הינה שילוב של סדרי אבטחה קפדניים עם חולשתו היחסית של דאעש בטריפולי. להערכתנו ככל שיתבסס דאעש במרחב טריפולי ובמרחב סרת, שממזרח לבירה, כן יגברו היכולות, התעוזה והמוטיבציה של הארגון לבצע פיגועי ראויה בטריפולי ובסביבותיה כדי לערער את מעמדה של ממשלת טריפולי.

10. להלן סיכום קצר של הפיגועים:

א. ב-18 בינואר 2015 מטעני חבלה פוצצו מתחת לעמדת שמירה בכניסה לשגרירות אלג'יריה בטריפולי. דאעש קיבל אחריות. שני מאבטחים נפצעו.

ב. ב-12 בפברואר 2015 שני מטענים התפוצצו לסמוך לשער מעונו של שגריר איראן בטריפולי. דאעש קיבל אחריות. על פי סוכנות AP שגריר איראן לא שהה במעונו בעת הפיגוע. לא היו נפגעים. על פי סוכנות הידיעות האיראנית IRNA השגרירות בטריפולי אינה פעילה והבניין ריק מאז שנת 2012.

ג. ב-20 באפריל 2015 מטען התפוצץ בכניסה לשגרירות ספרד בטריפולי. הפיצוץ גרם לנזק מוגבל בחומת מבנה השגרירות ופגע בכלי רכב, שחננו ליד השגרירות. לא היו נפגעים. דאעש קיבל אחריות לביצוע פיגוע.

תמונה משגרירות ספרד לאחר הפיגוע (חשבון הטוויטר vito12e , 20 באפריל 2015; חשבון הטוויטר @Algazrawee , 20 באפריל 2015).

ד. ב-12 באפריל 2014 חמוש מארגון דאעש פתח באש לעבר שגרירות דרום קוריאה בלוב. לפחות שני בני-אדם נהרגו. האש נפתחה ממכונית, שנמלטה מהמקום. דאעש קיבל אחריות לביצוע פיגוע. בעת התקיפה שהו בשגרירות, שהייתה סגורה מזה כמה חודשים, שלושה נציגים דיפלומטים.

ה. ב-13 באפריל 2015 התפוצץ מטען חבלה שהונח בתיק סמוך לשער שגרירות מרוקו בטריפולי. למכונית, שחנו בסמוך נגרם נזק, אך לא דווח על נפגעים. כמו כן נגרם נזק לבניין מגורים סמוך לשגרירות. דאעש קיבל אחריות על ההתקפה.

העיר זילטן (ממזרח לטריפולי)

11. לפחות שבעים בני אדם נהרגו ויותר ממאתיים נפצעו בפיצוץ מכונית תופת במחנה ההדרכה אלג'פאל של המשטרה בעיר זילטן (הממוקמת בין טריפולי למצראתה בצפון-מערב לוב). מחוז טריפולי של דאעש קיבל אחריות לביצוע הפיגוע.

12. מחבל מתאבד, שנהג במיכלית תופת, פוצץ עצמו בשעות הבוקר בכניסה למחנה בעת שבמקום התקיים מסדר בוקר של חניכי קורס. בהודעת קבלת האחריות של דאעש צוין, כי את הפיגוע ביצע פעיל המכונה עבדאללה אלמהאג'ר, וכי הפיגועים יימשכו עד שלוב כולה תיכבש (אלוסט, 7 בינואר 2016; אתר משרד הפנים הלובי, 7 בינואר 2016; אלג'זירה.נט, 7 בינואר 2016; אח'באר ליביא 24, 7 בינואר 2016; אח'באר דולת אלאסלאם, 8 בינואר 2016).

מימין: העיר זילטן, שבמחצית הדרך בין סרת לטריפולי (Google Maps). משמאל: שרידי מכונית התופת בזילטן (דף הפייסבוק של עיריית זילטן, 10 בינואר 2016).

פיגועים במזרח לוב

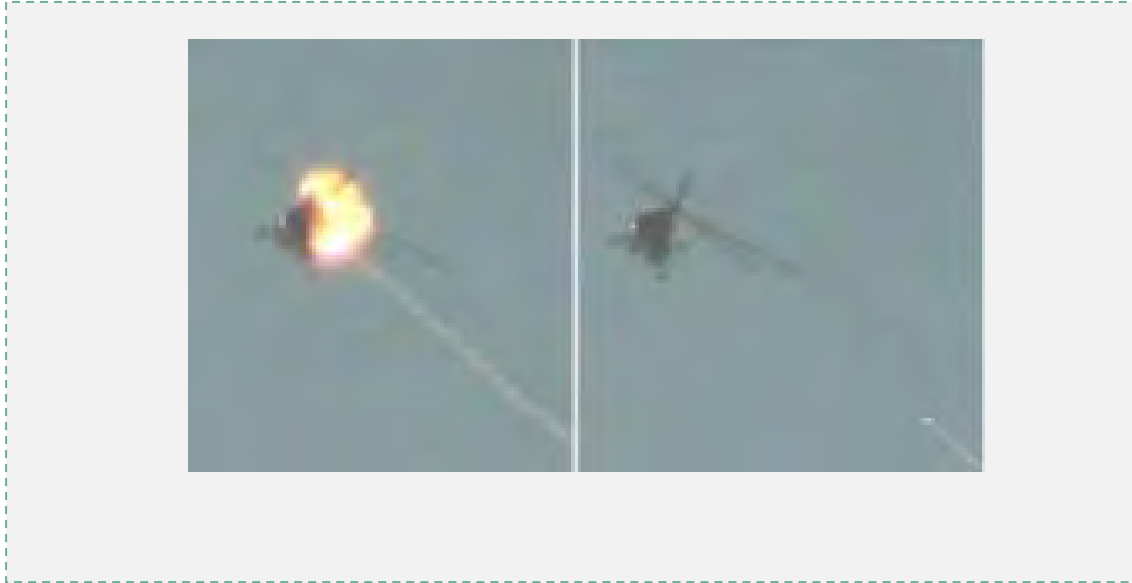
כללי

13. הפיגועים שביצע דאעש במזרחה של לוב נועדו להחליש כוחם של ממשלת טברק וצבא לוב, התומך בה, לפגוע במליציות השונות שנגדן נלחם דאעש ולהקל על הלחץ הצבאי המופעל על פעילי דאעש באזור דרנה. להלן דוגמאות.

פגיעה בכלי טיס של צבא לוב

14. דאעש פרסם סרטון שלטענתו תעד התרסקות של מטוס קרב של צבא לוב, התומך בממשלת טברק. לטענת הארגון הופל המטוס על ידו ב-4 בינואר 2016 באמצעות אש נ"מ (אעמאק, 6 בינואר 2016).

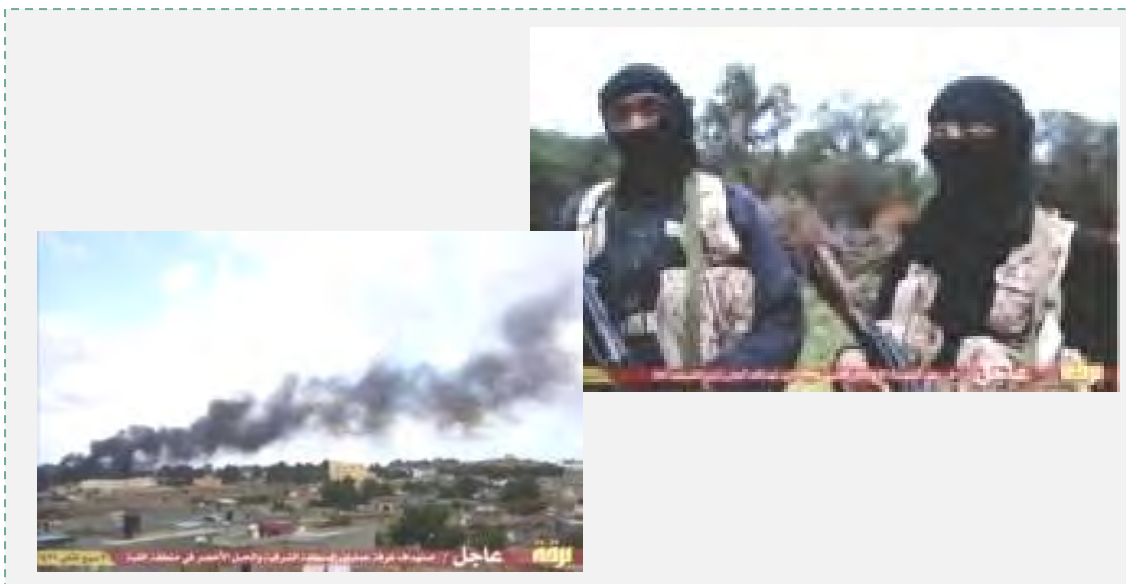
15. ב-13 בפברואר 2015 פרסם חשבון טוויטר המזוהה עם דאעש צילום של טיל כתף, שהפיל מסוק של צבא לוב, התומך בממשלת טברק. המסוק הופל בין סרת ואזור בן ג'ואד, כ-157 ק"מ מזרחית לסרת.

הפלת המסוק של צבא לוב (חשבון טוויטר המזוהה עם דאעש, 13 בפברואר 2015).

פיגוע במנהלת הביטחון בעיר אלקבה (כ-37 ק"מ ממערב לדרנה)

16. ב-20 בפברואר 2015 ביצעו שלושה מחבלים של דאעש פיגועי התאבדות באמצעות מכוניות תופת. שניים מהם כונו נגד מנהלת הביטחון הלובי והשלישי נגד תחנה לחלוקת דלק בעיר. מבצע הפיגוע הראשון, מחבל מסעודיה, כונה **אבו עבדאללה אלג'זראוי** ומבצע הפיגוע השני, מחבל מלוב, כונה **בתאר אלליבי**. בפיגועים הללו נהרגו **31 בני-אדם** ולמעלה מארבעים נפצעו, רובם אזרחים ששהו בתחנת הדלק.

מימין: מצד שמאל מבצע הפיגוע הראשון, אבו עבדאללה אלג'זראוי ומימין מבצע הפיגוע השני בתאר אלליבי (חשבון טוויטר המזוהה עם דאעש, 20 בפברואר 2015). משמאל: הפיגוע במנהלת הביטחון הלובית באלקבה (חשבון טוויטר המזוהה עם דאעש, 20 בפברואר 2015).

העיר אלקבה, ממערב לדרנה, שבה בוצע הפיגוע (Google Maps).

ירי רקטות לעבר שדה תעופה של צבא לוב

17. ב-21 בפברואר 2015 שוגרו מספר רקטות לעבר שדה התעופה אלברק, השוכן מזרחית לאלביצ'א' שבמזרח לוב. השדה משמש גם כבסיס צבאי. לא דווח על נפגעים. שדה תעופה זה הינו השער האווירי למזרח לוב ולאלביצ'א', מקום מושבו של ראש ממשלת טברק המוכרת ע"י הקהילה הבינלאומית.

תקיפת צבא לוב בפריפריה של בנע'אזי

18. ב-20 באפריל 2015 פרסמו דפי טוויטר המזהים עם דאעש צילומים מהתקפה שביצעו פעילי דאעש נגד נקודת הערכות של צבא לובי באזור אלצאברי, שבפריפריה של העיר בנע'אזי. התקיפה כללה, בין השאר, הפעלה של מחבל מתאבד וירי מקלע. לא ידוע על מספר הנפגעים.

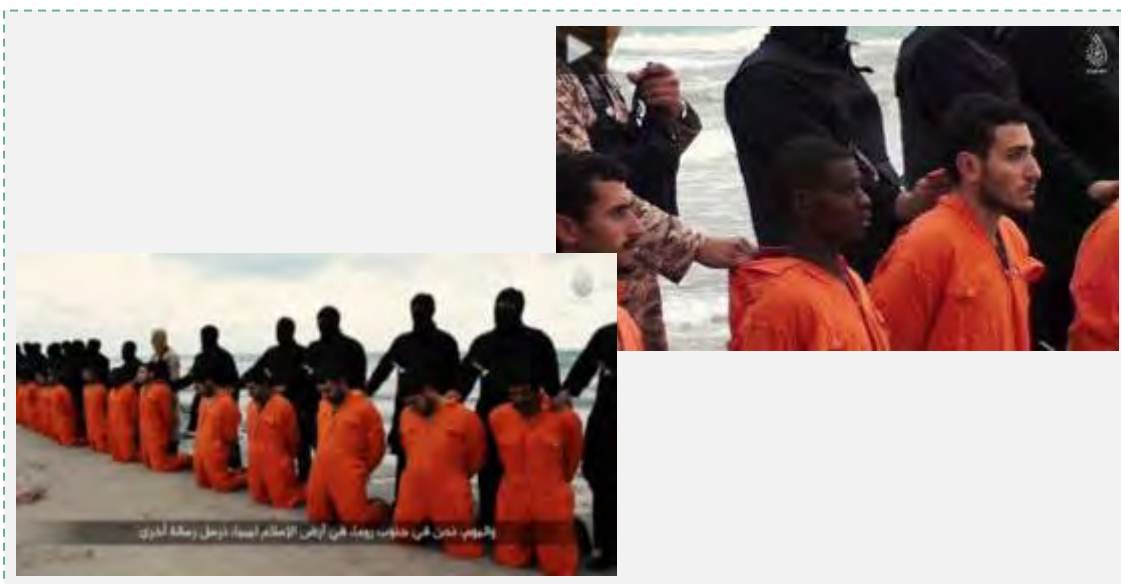

ירי ממקלע שהוצב על רכב שטח בעת ההתקפה נגד צבא לוב (חשבון הטוויטר אג'נדא הבגדאדי @Isis_ahjad_38, 20 באפריל 2015).

חטיפה והריגה של נוצרים

19. כמו בעיראק ובסוריה כך גם בלוב ביצע דאעש הוצאה להורג מתוקשרת של אזרחים תמימים הנתפסים בעיניו כ"כופרים" (קופטים ממצרים ונוצרים מאתיופיה). ב-15 בפברואר 2015, הוציא להורג 21 נוצרים קופטים מצריים (מהגרי עבודה), שנחטפו בלוב, על-ידי עריפת ראשיהם בסכין. החטיפה וההוצאה להורג בוצעו ע"י מחוז טריפולי של דאעש בעיר סרת. העריפה תועדה בסרטון שהפיק מוסד אלחיאית, אחת מזרועות ההסברה של הארגון, והוא הופץ ברשתות החברתיות.

20. ב-19 באפריל 2015 פרסמה שלוחת דאעש בלוב סרטון וידאו, בו תועדו שתי הוצאות להורג של נוצרים - אחת בירי של כיתת יורים והשנייה בשיסוף גרונות. קבוצת הנרצחים הראשונה הייתה של נוצרים מאתיופיה והשנייה נוצרים (קופטים?) ממצרים. בסרטון נראית קבוצת פעילי דאעש המצעידים עשרות בני אדם לבושים כתום לאורך חוף ים. קבוצה נוספת של בני אדם לבושים שחור רצחה את האנשים באכזריות.

מימין: מתוך סרטון ההוצאה להורג, שהופק על-ידי אחת מזרועות ההסברה של דאעש, והתפרסם ברשתות החברתיות (מוסד "אלחיאית", 15 בפברואר 2015). משמאל: הנידונים למוות לפני ההוצאה להורג (מוסד "אלחיאית", 15 בפברואר 2015).

תמונות מהסרטון אודות הוצאות להורג של נוצרים מאתיופיה וממצרים (יוטיוב, 19 באפריל 2015).

21. שעות ספורות לאחר ההוצאה להורג, דיווחה הטלוויזיה המצרית, כי מטוסי חיל האוויר של מצרים תקפו יעדי דאעש בלוב. בין היעדים שהותקפו: מחנות אימונים ומחסני אמצעי לחימה של דאעש לאורך גבול לוב מצרים (הטלוויזיה המצרית, 16 בפברואר 2015; רויטרס, 16 בפברואר 2015). התקיפות הללו בוצעו בתגובה להריגת אזרחים מצריים. במהלך 2015 תקפו כלי טיס של מצרים ושל מאע"מ יעדי טרור בלוב, לפחות עוד פעמיים.

פרק ז': לוב כ"יצואנית" של טרור לשכנותיה

"ייצוא" טרור לתוניסיה

כללי

1. התבססות דאעש בלוב הופכת אותו לסיכון פוטנציאלי למדינות צפון אפריקאיות ומדינות אפריקאיות שמדרום לסהרה, כמה מהן בעלות המשטרים השבירים, ולקהילה הבינלאומית כולה. זאת בשל מיקומה הגיאוגרפי של לוב, השוכנת במרכז המערב, ממנה ניתן להגיע למספר רב של מדינות שבלאו הכי מצויות בהן התארגנויות ג'האדיסטיות, המזוהות עם דאעש או עם אלקאעדה.

2. במהלך 2015 ניכר מאמץ של שלוחת דאעש בלוב ל"ייצא" פעולות טרור לתוניסיה, שהפכה ליעד מרכזי של הארגון. זאת, במגמה לערער את יציבות המשטר התוניסאי, לפגוע באזרחים מערביים השוהים בתוניסיה ולסייע להתבססות שלוחת דאעש במדינה. "ייצוא" הטרור מתבצע הן באמצעות שיגור פעילים לוביים לתוניסיה ועל-ידי סיוע לפעילים ג'האדיסטים תוניסאים, בין השאר באמצעות הכשרתם בלוב ושיגורם לתוניסיה. ואכן, בפעולות טרור, שבוצעו בתוניסיה במהלך 2015 ניכרו היטב "טביעות האצבע" של שלוחת דאעש בלוב. להלן דוגמאות:

פיגוע ההרג במוזיאון בארדו בתוניס

3. ב-18 במרץ 2015 ביצעו מספר מחבלים חמושים פיגוע הרג במוזיאון בארדו הסמוך לבניין הפרלמנט בעיר הבירה תוניס. בפיגוע נהרגו 23 אנשים, רובם תיירים. על פי הדיווחים ניסו המחבלים בתחילה לפרוץ לבניין הפרלמנט אך לאחר חילופי אש עם המאבטחים במקום הם נמלטו לעבר המוזיאון, הסמוך לבניין הפרלמנט. במשך כמה שעות הם החזיקו בני ערובה עד אשר כוחות הביטחון התוניסאים השתלטו עליהם ושחררו את בני הערובה.

הרוגים בזירת הפיגוע במוזיאון בארדו (21 במרץ 2015, theshamnews.com).

4. גוף שכונה עצמו גיס הח'ליפות האסלאמית בתוניסיה, המזוהה עם דאעש פרסם ב-19 במרץ 2015 הודעה בה קיבל אחריות לביצוע הפיגוע. על פי ההודעה בוצע הפיגוע ע"י שני מחבלים שכינוייהם אבו זכריא התוניסי ואבו אנס התוניסי. על פי ההודעה נכנסו השניים כשהם חמושים בתת-מקלעים למוזיאון בארדו ופגעו בנמצאים בו. בהודעה פנה דאעש "לכל הכופרים בתוניסיה" והצהיר, כי הפיגוע הינו סנונית ראשונה וכי "הכופרים" בתוניסיה לא יוכלו לישון בשקט (פורום דאעש, 19 במרץ 2015).

5. נראה לנו, כי המחבלים שפעלו במוזיאון בארדו הופעלו ע"י שלוחת דאעש בלוב וכי השניים התאמנו במחנה אימונים בלוב יתכן באותו מחנה, בו התאמנו מבצעי פיגוע ההרג נגד התיירים בעיר סוסה (ראו להלן).

פיגוע ההרג נגד תיירים מערביים בעיר סוסה

6. ב-26 ביוני 2015 בוצע פיגוע ירי בחוף בית המלון שבעיר הנופש סוסה ע"י מחבל, שהתחזה לתייר. המחבל פרץ לבית המלון וירד לחוף שלו. בחוף הוא פתח באש לעבד הנופשים והרג כ-39 תיירים, מרביתם מבריטניה. המחבל היורה נהרג בחילופי אש עם מאבטחי בית המלון. על פי דיווח ברויטרס ההתקפה צפויה לגרום נזק המוערך ב-515 מיליון דולר לתעשיית התיירות של תוניס (Businessinsider.com).

עיר הנופש סוסה, שמדרום לבירה תוניס (Google Maps)

7. ארגון דאעש קבל אחריות לפיגוע. בהודעה שהוציא הארגון בתוניס (26 ביוני 2015) הוא התפאר ב"פשיטה איכותית", שבוצעה בעיר סוסה, אשר גרמה למותם של "עשרות נתיני הקואליציה הצלבנית". פיגוע הירי בוצע ע"י סיף אלדין אלרזקי המכונה אבו יחיא אלקירואני. אלרזקי הינו בן 23, תוניסאי, יליד העיר קע עפור (Qa Afur), הממוקמת כ-93 ק"מ דרומית מערבית לבירה תוניס. הוא למד הנדסת חשמל. במהלך 2014 חלה הקצנה בדעותיו והוא החל להעלות בפייסבוק פרסומים המשבחים את דאעש (CNN בערבית, 27 ביוני 2015).

מימין: מבצע פיגוע הירי סיף אלדין אלרזקי. משמאל: נוסח קבלת האחריות של דאעש מיום 26 ביוני 2015 על ביצוע פיגוע הירי בעיירת הנופש סוסה (Naser AL-Tamimi@nasertamimi, 27 ביוני 2015).

8. בתקשורת דווח, כי **סיף אלדין אלרזקי** סיים במהלך יוני 2015 **תקופת הכשרה בת שלושה חודשים, במחנה אימונים של דאעש בלוב**. האימונים הללו התקיימו **מחוץ לעיר צבראתה**, באחד מהמחנות הצבאיים, ששימשו את צבא לוב. נמסר, כי **באותו מחנה אימונים של דאעש התאמנו גם שני המחבלים, שביצעו את הפיגוע במוזיאון בארדו בתוניס**.

תקיפת אוטובוס שהסיע את אנשי משמר הנשיאות של תוניסיה

9. ב-24 בנובמבר 2015 מחבל מתאבד, שלבש חגורת נפץ פוצץ עצמו **סמוך לאוטובוס, שהסיע את אנשי משמר הנשיאות בבירה תוניס**. לפחות **12 מאנשי משמר הנשיאות נהרגו**. הפיצוץ אירע בשדרה המרכזית של הבירה תוניס (רויטרס, 25 בנובמבר 2015).

10. **דאעש פרסם הודעה בה הוא מקבל אחריות לפיגוע ההתאבדות**. בהצהרה נאמר שהפיצוץ הביא להריגתם של כמה עשרות אנשי משמר הנשיאות בלב העיר תוניס. את הפיגוע ביצע, לדברי ההודעה, מחבל המכונה **אבו עבדאללה התוניסי**. שלטונות תוניסיה הודיעו, כי שמו האמיתי של המחבל הוא **חסאם אלעבדלי**, רוכל בן 27 משכונה עממית באזור סמוך לבירה תוניס. שכניו סיפרו, כי בשלוש השנים האחרונות הוא **עבר תהליך הקצנה** והחל להתבודד ולהעביר את זמנו בבית ובמסגד. אלעבדלי נעצר באוגוסט 2015 בחשד להשתייכות לארגון טרור וברשותו נמצאו ספרים בנושא הג'האד, אך הוא שוחרר ממעצרו על פי החלטת התביעה (רויטרס, 25 בנובמבר 2015; akhbardawlatatlaslam.wordpress.com, 25 בנובמבר 2015; france24, 26 בנובמבר 2015).

11. בעקבות ההתקפה על משמר הנשיאות הכריז נשיא תוניסיה על עוצר בבירה ועל השבת מצב החירום במדינה למשך חודש. ב-25 בנובמבר 2015 הודיע משרדו על **סגירת הגבולות עם לוב** למשך 15 ימים **בשל חשדות, שחגורת הנפץ, ששימשה לפיגוע נגד משמר הנשיאות הגיעה מלוב**.

מימין: אבו עבדאללה התוניסי. משמאל: הודעת קבלת האחריות של מחוז תוניס של דאעש לפיגוע ההתאבדות באוטובוס, שהסיע מספר מאנשי משמר הנשיאות התוניסאי (אתר dabiqnews.com, 28 בנובמבר 2015).

פיגועי ראוה נוספים, שסוכלו בתוניסיה

12. במחצית השנייה של נובמבר 2015 הודיעו שלטונות תוניסיה על מעצר חולייה, שהתכוונה לבצע פיגועים במספר בתי מלון, מתקנים חינויים ונגד פוליטיקאים במחוז סוסה. הפיגועים נועדו להתבצע בו זמנית. חלק חברי החוליה עברו אימונים בלוב. ברשותם נתפסו רובים, חומרי נפץ וחגורות נפץ.

13. במחצית השנייה של נובמבר 2015 הודיע משרד הפנים התוניסאי, כי נעצרו 26 חשודים במעורבות בהתארגנות המכונה "גדוד אלפרקאן". התארגנות זאת מנתה שתי חוליות בהנהגת שני פעילים, ששבו מסוריה, שם נלחמו בשורות דאעש. בכלי התקשורת התוניסאיים דווח, כי חלק מהעצורים הודו, שחיכו להגעת חגורות נפץ מפעיל תוניסאי הנמצא בצבראתה, שבלוב. להערכת שלטונות תוניסיה, הפיגועים היו אמורים להתבצע במקביל לפיגועים בפאריס (רויטרס, 17 בנובמבר 2015; אחר' ח'בר און לאין, 11 בנובמבר 2015; בואבת אפריקיא אלאח'באריה, 15 בנובמבר 2015; אלג'רידה, 27 בנובמבר 2015).

דיווח של דאעש על פיגועים, שביצע בתוניסיה

14. דאעש פרסם ב-28 בנובמבר 2015 אינפוגרף המתאר את הפיגועים, שביצע בתוניסיה. על פי המידע שהציג דאעש, מאז הפיגוע במוזיאון בארדו בעיר תוניס ב-18 במרץ 2015 הוא ביצע שישה פיגועים נוספים בתוניסיה. לדבריו נהרגו ונפצעו בפיגועים הללו מאה אזרחים זרים ו-76 אנשי כוחות הביטחון התוניסאים (akhbardawlatlislam.wordpress.com, 28 בנובמבר 2015).

אינפוגרף לפיו דאעש ביצע שישה פיגועים בתוניסיה מאז הפיגוע במוזיאון בארדו בתוניס, שגרמו למותם ולפציעתם של מאה אזרחים זרים ו-76 אנשי כוחות הביטחון התוניסאים (akhbardawlatatunisia.wordpress.com, 28 בנובמבר 2015).

הברחת אמצעי לחימה מחוץ לגבולות לוב

15. בלוב מצויות כמויות גדולות של אמצעי לחימה, שנפלו בידי ארגוני המורדים והמליציות השונות, עם הפלת משטר קד'אפי. אמצעי לחימה אלו כוללים כמויות גדולות של נשק קל ותחמושת, טילי כתף SA-7, טילי נ"ט ורקטות. רוב אמצעי הלחימה הללו משמשים לצרכי המלחמות הפנימיות ומקצתם מוברחים אל מחוץ לגבולות לוב. הסחר באמצעי לחימה מתבצע ע"י כנופיות פשיעה, מליציות וארגוני טרור הן לצרכים מסחריים והן לשם סיוע לארגוני טרור במזדה"ת ובאפריקה.

ארגוני המורדים בלוב משתלטים על מחסני אמצעי לחימה של משטר קד'אפי (אלג'זירה נט, 10 באפריל 2013).

16. מיקומה הגיאוגרפי של לוב וגבולותיה הארוכים והפרוצים עם מדינות ערביות ואפריקאיות מקלים על הברחת אמצעי הלחימה. שווי המסחר באמצעי לחימה בתקופה, שלאחר קד'אפי, נאמד ב-15-30 מיליוני דולרים בשנה לכל הפחות (ההיקף האמיתי עלול להיות כפול משום שאין נתונים

מהימנים באשר להקיף הנשק המוברח)²⁰. דו"ח מומחים של מועצת הביטחון, אשר פורסם בפברואר 2013, הביע דאגה מהפצת אמצעי לחימה רבים, שנתפסו ע"י ארגוני המורדים בעקבות הפלת משטר קד'אפי. אמצעי לחימה אלו, ע"פ הדו"ח, מופצים למדינות צפון אפריקה ומערבה למזרח התיכון ומזינים טרור וחתרנות טרור. אמצעי לחימה, שהוברחו מלוב, סייעו להצית את המרד במאלי ב-2010 וממשיכים לתדלק את המאבקים הפנימיים המתחוללים בה. אמצעי הלחימה מוברחים מלוב גם לרצועת עזה דרך מצרים. מקור ההברחות, על פי הדו"ח, הינן שתי ערי נמל מרכזיות: בנע'אזי, שבמזרח לוב ומצראתה, שבמערבה (אלג'זירה.נט, 10 באפריל 2013).

17. בעקבות התבססותו בלוב הפך דאעש לשחקן חשוב - אף כי לא יחיד - הנוטל חלק בהברחת אמצעי הלחימה. בכתבה המבוססת על מקורות ביטחוניים במדינות ערביות, דווח, כי ארגון דאעש בלוב הינו הארגון הבולט, העוסק בהברחת אמצעי לחימה למדינות האזור ובכלל זה לתוניס ולאלג'יר. זאת, על פי הדיווח, במסגרת סיועו להתארגנויות האסלאמיסטיות הקיצוניות הפועלות שם. לשם כך מנצל דאעש את האנרכיה הביטחונית הקיימת בלוב ואת גבולותיה הפרוצים עם מצרים, תוניסיה, סודאן, ניז'ר, אלג'יריה וצ'אד (אלערביה, 7 באוגוסט 2015).

18. אין בידינו מידע קונקרטי על אופן הברחת אמצעי הלחימה ע"י דאעש בלוב ועל היקף התופעה, אף כי נראה לנו, שהיא מתבצעת באופן נרחב. אנו מעריכים, כי שיתוף הפעולה של דאעש עם ארגונים ג'האדיסטים עמיתים (למשל, בוקו חראם בניגריה או אנצאר בית אלמקדס בסיני) מתבטא גם בהברחת אמצעי לחימה. מכל מקום, ככל שירחיב דאעש את התבססותו בלוב כן תגדל יכולתו להרחיב את סיועו לקבוצות טרור הפועלות מחוץ ללוב, כולל ע"י הברחת אמצעי לחימה.

שיתוף פעולה עם שלוחת דאעש בלוב לשלוחת דאעש בחצי האי סיני

19. שלוחת דאעש בלוב ובמצרים מקיימות ביניהן שיתוף פעולה מבצעי נגד האויב המשותף, כוחות הביטחון המצרים והמשטר המצרי. פעילי דאעש במזרח לוב נלחמים נגד ממשלת טברק האנטי-אסלאמיסטית הנתמכת ע"י מצרים. בחצי האי סיני, בדגש על חלקו הצפוני מנהל מחוז סיני של דאעש (לשעבר ארגון אנצאר בית אלמקדס) לחימה ממושכת נגד כוחות הביטחון המצריים, המלווה בפיגועי טרור מעת לעת במצרים גופא.

20. בלוב לוחמים בשורות דאעש ג'האדיסטים ממצרים ובין שתי המדינות מתקיימת תנועה של פעילים, דרך נתיבים מדבריים, שבהם שליטתו של המשטר המצרי רופפת. מנגד, מוברחים מלוב אמצעי לחימה לפעילי דאעש בחצי-האי סיני ולהערכתנו גם לארגוני הטרור הפלסטינים הפועלים ברצועת עזה. כוחות הביטחון המצרים מקיימים פעילות ביטחונית נגד דאעש בחלקה המזרחי של המדינה, בסמוך לגבול עם לוב, במטרה לנסות ולמנוע את תנועת הפעילים ואמצעי הלחימה, שככל הנראה מתבצעים בהיקף נרחב. כך למשל, דווח בתקשורת המצרית, כי בין 12-18 בדצמבר 2015 סיכלו כוחות הביטחון המצרים ניסיונות הסתננות של 650 בני אדם ממצרים ללוב

²⁰ Libya: a growing hub for Criminal Economies and Terrorist Financing in Trans-Sahra, 11 May 2015, The Global Initiative Against Transnational Organized Crime.

(אלוטן, 18 בדצמבר 2015). עוד דווח, כי בסוף דצמבר/תחילת ינואר 2016 עצרו כוחות הביטחון המצרים למעלה מ-300 פעילים, שגויסו לדאעש באמצעות אתרי אינטרנט. הפעילים הללו תכננו לנסוע למחוזות דאעש בסוריה, בעיראק ובלוב. כוחות הביטחון המצרים עצרו 4 אנשים שתפקידם היה להבריח את האנשים הללו (אלבואבה ניוז, 15 בינואר 2016).

21. המשטר המצרי רואה בהתבססות דאעש בלוב, בעיקר במזרחה, איום על בטחונה הלאומי של מצרים. בתקשורת המצרית פורסמו בדצמבר 2015 הערכות, כי דאעש עלול להקים מחוז חדש במצרים- מחוז המדבר המערבי. החשש הוא שמחוז זה יהווה "נקודת חיבור" בין מחוזות דאעש בלוב לבין ארגון אנצאר בית אלמקדס, שלוחת דאעש בחצי האי סיני (אלמסאא', 13 בדצמבר 2015; אלוטן, 11 בדצמבר 2015).

שיתוף הפעולה בין שלוחת דאעש בלוב לארגון בוקו חראם בניגריה

22. בוקו חראם (תרגום מילולי: חינוך מערבי הוא אסור) הינו ארגון ג'האדיסטי בניגריה, אשר הוקם בשנת 2009 ע"י מחמד יוסף, מטיף דת מצפון מזרח המדינה. זאת במטרה לכונן מדינה אסלאמית באזור זה על פי עקרונות השריעה. בשנת 2009 נעצר מנהיג הארגון והוצא להורג ובמקומו מונה סגנו אבו בכר שקאו. ב-2010 החל בוקו חראם לבצע פעולות טרור בניגריה²¹. כחלק משאיפות דאעש להתפשט ברחבי העולם נבחר ארגון בוקו חראם הניגרי לשמש נציגו במערב אפריקה. ב-7 במרץ 2015, מנהיג בוקו חראם אבו בכר שקאו נשבע אימונים לאבו בכר אלבע'דאדי. כמה ימים לאחר מכן הכריז מחמד אלעדנאני, דובר המדינה האסלאמית, על קבלתו של הארגון הניגרי כמחוז רשמי של המדינה האסלאמית במערב אפריקה.

23. ביטוי מעשי לשיתוף הפעולה שבין דאעש לבין ארגון בוקו חראם בא לידי ביטוי בזירה הלובית. בלוב מצויים מאות פעילים של ארגון בוקו חראם, המסייעים לדאעש בלחימה ומקיימים נוכחות גלויה בעיר סרת. דאעש מצידו מאפשר לפעילי בוקו חראם להתאמן במחנות אימונים בכמה מקומות בלוב, לרבות במצראתה, וככל הנראה מסייע לארגון בתחומים נוספים (אספקת אמצעי לחימה, סיוע רפואי). נראה גם, שפעילי בוקו חראם משולבים בפעילות הצבאית של דאעש במרחב סרת ובמקומות נוספים בלוב.

²¹ מאמרם של סמדר שאול ויורם שוויצר, המדינה האסלאמית ושאיופיה באפריקה, INSS, מתוך קובץ מאמרים, המדינה האסלאמית, דגל שחור מתנוסס מעליה, ת"א דצמבר 2015.

פרק ח': הפעילות התודעתית של דאעש בלוב

מאפיינים כללים

1. דאעש הינו ארגון טרור המודע היטב לחשיבותה של המלחמה התודעתית, והוא עושה שימוש אינטנסיבי בכלי התקשורת השונים. בדומה לעיראק וסוריה גם המחוזות של דאעש בלוב עושים שימוש מאסיבי ברשתות החברתיות טוויטר ופייסבוק; באתרי שיתוף הקבצים justpaste.it ו-dump.to; באתרים לשיתוף קבצי וידאו, ובמרכזם יוטיוב; בבלוגים שונים, כגון: <http://i-libya.blogspot.co.il>. בנוסף לכך מופצים חומרי הסברה, הנוגעים ללוב באתרים ופורומים של מערך ההסברה של דאעש בסוריה ובעיראק.

2. הגם שהכוונת התקשורת מתבצעת מסוריה ומעיראק, כל אחד משלושת המחוזות של דאעש בלוב מקיים לשכת הסברה משלו: לשכת הסברה של מחוז ברקה (אלמכתב אלאעלאמי לולאית ברקה), לשכת הסברה של מחוז טריפולי (אלמכתב אלאעלאמי לולאית טראבלס) ולשכת הסברה של מחוז פזאן (אלמכתב אלאעלאמי לולאית פזאן).

מימין למעלה: לוגו לשכת ההסברה של מחוז טריפולי. משמאל למעלה: לוגו לשכת ההסברה של מחוז ברקה. למטה: לוגו לשכת ההסברה של מחוז פזאן (akhbarlibya24.net; archive.org; isdabat.tv).

3. שלוחות דאעש במחוזות השונים מנצלות היטב את הטכנולוגיה המודרנית ועושות שימוש בציוד משוכלל. דוגמה לכך ניתנה ב-13 בספטמבר 2015, כאשר הארגון היריב בדרנה, מועצת השורא של לוחמי הג'האד של דרנה, השתלט על מרכז ההסברה של דאעש בעיר. פעילי הארגון תפסו במרכז ההסברה של דאעש בעיר ציוד צילום, מצלמות דיגיטליות באיכות גבוהה ומחשבים נישאים ונייחים והפיצו צילומים שלהם בתקשורת הלובית (אח'באר ליביא, 13 בספטמבר 2015).

ציוד השלל שנתפס במרכז ההסברה של דאעש בדרכה. מימין למעלה: תיק שבתוכו ציוד צילום משמאל למעלה: מחשבים ניידים ונייחים, למטה: מחשבים, חצובה ותוכנות גרפיות (אח'באר ליביא, 13 בספטמבר 2015).

4. לשכות ההסברה של המחוזות השונים בלוב פועלות בתחומי מדיה שונים: הן מפיקות סרטונים, מפיצות תמונות סטילס, מדפיסות עלוני הסברה ואף מפעילות תחנות רדיו מקומיות (לפחות בעיר סרט, בה מופעלת תחנת הרדיו אל-תוחיד). חומרי התעמולה הללו כוללים מידע אודות פעילות דאעש בלוב, תיעוד פיגועים, תהלכות ומפגני כוח של הארגון, תעמולה שתכליתה לגייס לארגון פעילים מלוב ומחוצה לה, דברי פולמוס שתכליתם להצדיק את קיום הארגון ואת התפשטותו: הסתה נגד אויבי הארגון. בכמה מקרים מופקים הסרטונים הללו ברמה גבוהה להערכתנו תוך הסתייעות בתשתית ההסברה של דאעש בעיראק ובסוריה.

5. כמו בעיראק ובסוריה פועל דאעש נגד עיתונאים לובים וזרים, שאינם מסקרים את הנעשה בלוב ברוח עמדותיו. בכמה מקרים דאעש אף לא היסס הארגון להוציאם להורג. כך למשל, קצין לובי בצבא התומך בממשלת טברק מסר ב-28 באפריל 2015, כי לוחמי דאעש ערפו את ראשם של חמישה עיתונאים, עובדי תחנת טלוויזיה לובית במזרח המדינה. גופותיהם נמצאו מחוץ לעיר אלביצ'אא', שבמזרח המדינה.

הפקת סרטונים

6. בדומה לדאעש בסוריה ובעיראק כך גם מחוזות דאעש בלוב משקיעים מאמצים רבים להפיק סרטונים באיכות גבוהה (אף, כי בתדירות נמוכה הרבה יותר מאשר דאעש בסוריה ובעיראק). סרטונים אלו נועדו להאדיר את דאעש ולזרוע פחד בקרב אויביו. כמו כן נועדו הסרטונים לגייס לשלוחות דאעש בלוב פעילים וסייענים, מלוב וממדינות נוספות, ע"י הצגת דאעש כארגון מצליח, שמממש את האסלאם האידיאלי.

סרטון, שהופק על-ידי לשכת ההסברה של מחוז ברקה של שלוחת דאעש בלוב, שבו פעיל רעול פנים של הארגון קורא לאזרחים זרים להתגייס לשורות דאעש בלוב (יוטיוב, 28 בפברואר 2015).

7. סרטון מפורסם, שהופק ברמה הגבוהה ביותר על-ידי "מחוז טריפולי" של דאעש היה הסרטון בו תועדה הוצאתם להורג של 21 מצרים קופטים, שנחטפו בסרת. הסרטון, שהופץ ברשתות החברתיות ב-15 בפברואר 2015, הופק כלל אפקט של צביעת הים בצבע אדום כדם לאחר עריפת ראשי הקורבנות. שפת הקריינות, הכותרות ושפת הדובר בסרטון הייתה אנגלית, והוא נועד לציבור המערבי-נוצרי, במטרה לזרוע בקרב פחד. הסרטון הופק ע"י מוסד אלחיאית, אחת מזרועות ההסברה של דאעש. על פי איכות וצורת העריכה ניתן להעריך, כי שלוחת דאעש בלוב נעזרה במנגוון ההסברה של דאעש בסוריה ובעיראק להפקת הסרטון.

שימוש באפקט צביעת הים בצבע אדום כדם לאחר עריפת ראשי הקורבנות (מוסד אלחיאית, 15 בפברואר 2015).

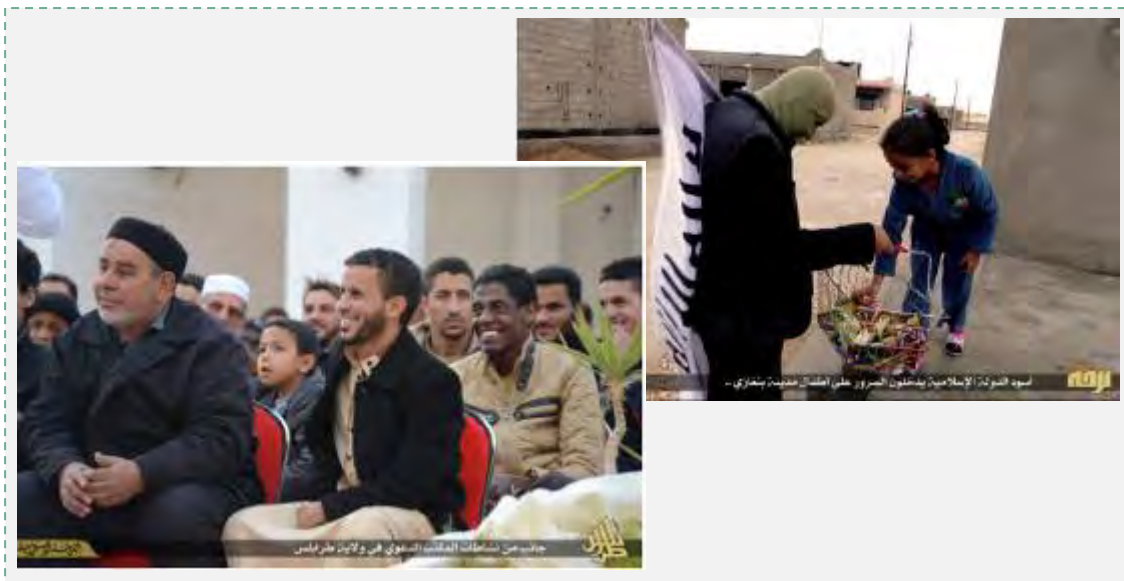
הפקת תמונות סטילס

8. לשכות ההסברה של שלוחת דאעש בלוב עוסקות, בין השאר, בתיעוד פעילות הארגון באמצעות פרסום סדרות של צילומי סטילס, לרוב תחת הכותרת "דו"ח מצולם". כך למשל, פרסמה לשכת

ההסברה במחוז ברקה ב-24 ביוני 2015 תמונות מסיום מחזור אימונים של חיילי הח'ליפות בעיירה אלנופליה. צילומים אלו נועדו להפגין את יכולותיו של דאעש להעביר את המסר, כי הוא נחוש להישאר בלוב לשנים רבות ולגדל דור נוסף של לוחמים, שיצטרפו בהמשך לארגון.

מתוך סדרת תמונות סטילס שהפיקה לשכת ההסברה של מחוז ברקה של דאעש. מימין: סיום מחזור אימונים של "חיילי הח'ליפות" בעיירה אלנופליה. משמאל: אנשי משטרת הדת (אלחסבה) של דאעש מעלים באש כלי נגינה כחלק מתפיסתם שהנגינה שלא לצרכים דתיים אסורה על-פי ההלכה האסלאמית (i-Libya.blogspot.co.il ; Twitter.com).

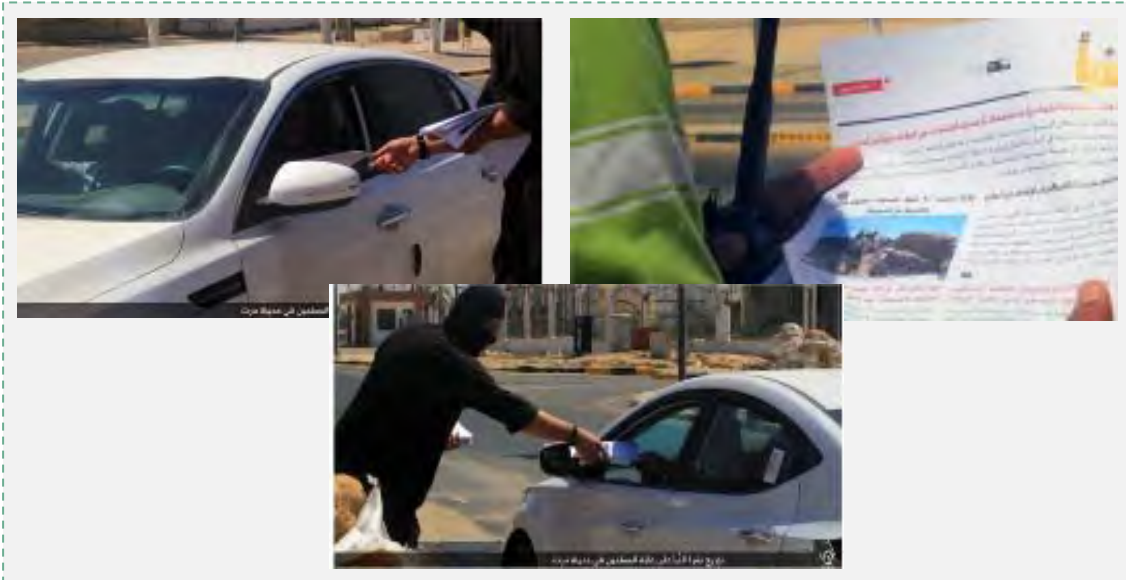

מתוך סדרת תמונות סטילס של לשכות ההסברה של דאעש מימין: תמונות ממחוז ברקה המתעדות סיוע הומניטארי לאוכלוסייה בבנע'אזי מינואר 2015. משמאל: תמונות של לשכת ההסברה של מחוז טריפולי המתעדות פעילות הטפה של הארגון בקרב האזרחים במחוז (blog.amin.org ; alfarough.com).

הדפסת עלונים

9. לשכות ההסברה של דאעש עוסקות, בין השאר, בדפסת עלונים מקומיים וחלוקתם לאוכלוסייה המקומית. להלן דוגמאות:

א. עלון בשם "אלנבא" (הידיעה) בעיר סרט, אוגוסט 2015:

חלוקת עלוני מידע בעיר סרט (i-Libya.blogspot.co.il).

ב. עלון בשם "חדשות מחוזות המדינה האסלאמית" בדרנה. העלון הופק ע"י מחוז אלברקה שבמזרח לוב:

חלוקת העלון "חדשות מחוזות המדינה האסלאמית" בעיר דרנה (i-Libya.blogspot.co.il).

ג. חלוקת עלונים בעיירה אלנופליה, אוגוסט 2015:

חלוקת העלונים בעיירה אלנופליה (i-Libya.blogspot.co.il).

אתרי אינטרנט

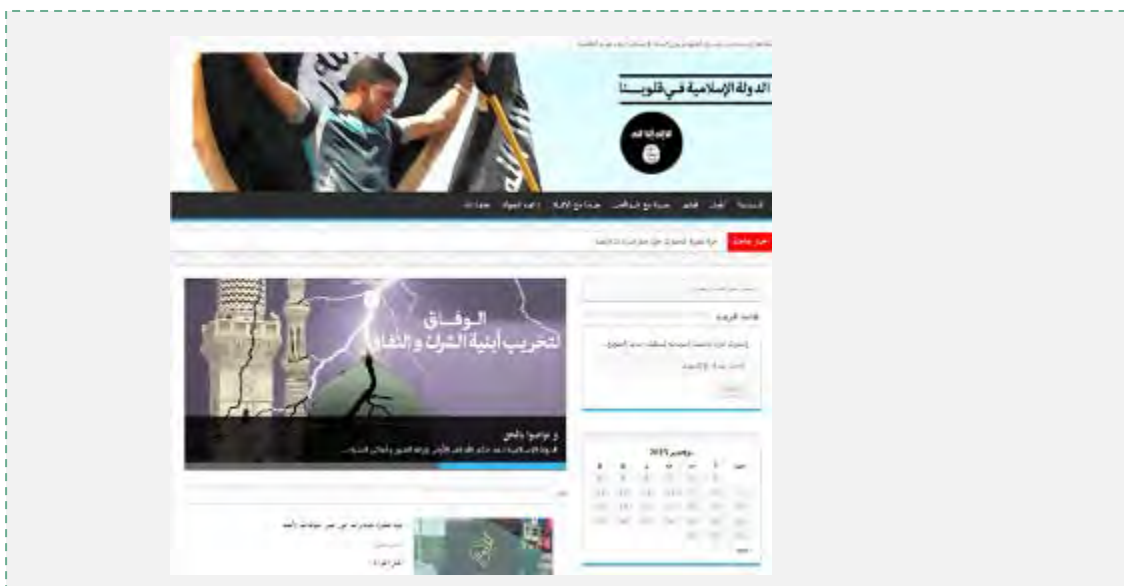
10. למחוזות דאעש בלוב אין אתרי אינטרנט עצמאיים משל עצמם. שלוחת דאעש בלוב עושה שימוש באתרים המזהים עם דאעש בהם מופץ מידע מכל המחוזות של דאעש, ובמיוחד בסוריה ובעיראק. להלן אתרים של דאעש המרבים לדווח על שלוחת דאעש בלוב:

א. האתר מדינת הח'ליפות האסלאמית: באתר סרטונים וצילומים שמפרסמות לשכות ההסברה של השלוחות השונות של דאעש, בין השאר זו שבלוב.

עמוד השער של אתר מדינת הח'ליפות האסלאמית, 11 בנובמבר 2015.

ב. אתר אלפארוק: מסקר בעיקר סרטונים וצילומים, שמפרסמות לשכות ההסברה של השלוחות השונות של דאעש, בין השאר אלו שבלוב. כמו כן, כולל האתר דיונים בנושאי דת הקשורים לדאעש.

עמוד השער של האתר אלפארוק (אלפארוק, 11 בנובמבר 2015).

בלוגים ופורומים

11. הבלוג המרכזי של דאעש בלוב נקרא "בלוג חדשות הח'ליפות בלוב". בבלוג מופיעים דיווחים שוטפים של שלוחת דאעש בלוב הכוללים סרטונים, מלל ותמונות סטילס.

עמוד השער של "בלוג חדשות הח'ליפות בלוב".

12. הבלוג פרסומי המדינה האסלאמית: בלוג לא רשמי של דאעש, שמעדכן בתדירות יומיומית את פרסומי לשכות ההסברה השונות של דאעש ובו מופיע, בין השאר, מידע על לוב. הבלוג הופל מספר פעמים ואך בכל פעם הועלה מחדש.

13. מחוזות דאעש בלוב משתמשים בפורומים ג'האדיסטים כגון 'שמוח' אלסלאם ואלמנבר אלסלאמי אלג'האדי כדי להפיץ את פרסומיהם. למחוזות השונים. לשלוחת לוב אין פורומים עצמאיים.

תחנות רדיו וערוץ טלוויזיה

14. ארגון דאעש מפעיל בסרת שתי תחנות רדיו בשם "אלתוחיד" ו"אלביאן". "אלתוחיד" פועלת כתחנת רדיו לכל דבר ניתן לקלוט אותה גם באינטרנט. תחנת "אלביאן" היא תחנת רדיו אותה ניתן גם לקלוט דרך האינטרנט בבלוג של שלוחת דאעש בלוב.

15. להלן פרטים על שתי התחנות:

א. תחנת הרדיו "אלתוחיד": הוקמה ביולי 2012 על בסיס תחנת השידור של משטר אלקד'אפי. היא החלה לשדר קריינות של פסוקי קוראן ותוכניות דת על-ידי גורמים אסלאמיים שהשתלטו אותה עת על סרת. בפברואר 2014, בעקבות השתלטותו על סרת, השתלט דאעש גם על תחנת השידור. מאז משדר דאעש בתחנה בעיקר תוכניות של הטפות וחדשות.

תחנת הרדיו "אלתוחיד" של דאעש בסרת. מתחת לכיתוב שדורי "אלתוחיד" נכתב: "קול שייקח אותך לגן העדן" ומשמאל: "קול שממנו בוקעת האמת" (אלצחיה, 31 בדצמבר 2015).

ב. תחנת הרדיו "אלביאן": התחנה משדרת פסוקי קוראן, מסורות אסלאמיות, דיונים בנושאי דת וחדשות הנוגעות לדאעש. החלה לפעול ביוני 2014. החל מאוגוסט 2015 התחנה משודרת גם בעיר בנע'אזי. מאז ספטמבר 2015 היא נקלטת גם בדרום תוניס, באזור הגבול שבין לוב לתוניסיה. ככל הנראה הוקמה באזור זה עמדת שידור נוספת של התחנה.

לוגו תחנת הרדיו "אלביאן" של דאעש (i-libya.blogspot.il, 4 ביוני 2015).

16. בנוסף לתחנת הרדיו "אלתוחיד", הקימה שלוחת דאעש בסרת גם ערוץ טלוויזיה לווייני הקשור לתחנת הרדיו "אלתוחיד". תכני הערוץ דומים לאלה המופיעים בשידורי הרדיו.

לוגו ערוץ הטלוויזיה הלווייני "אלתוחיד" (8 באפריל 2015).

הרקע הפנים-לובי להתבססות דאעש בלוב

הרקע הפוליטי, הגיאוגרפי והחברתי המקשה על ייצוב משטר לובי חדש בעידן שלאחר מעמר קד'אפי

1. שורשי התוהו ובוהו, שהשתרר בלוב בעידן שלאחר מעמר קד'אפי, נעוצים במערכה מורכבת וסבוכה של ניגודים ומתחים פוליטיים, שבטיים דתיים ותרבותיים. מתחים אלו מתקיימים בחברה הלובית זה מאות בשנים ומייצרים קושי מובנה ללכדה ולגבש בה משטר מרכזי אפקטיבי.

2. עיקרי הניגודים והמתחים הללו:

א. **בדלנות אזורית:** זו קיימת בעיקר בין מחוז טריפוליטניה שבמערב, לבין מחוז קירנייקה שבמזרח ופזאן שבדרום. היא מתבטאת בהיסטוריה שבטית נפרדת, בתחרות על השפעה פוליטית ועל תפיסות דתיות שונות, באוריינטציה מדינית וכלכלית שונה (המערב לעומת מצרים), בגישות מנוגדות ביחס לדפוסי הממשל (ריכוזי או פדראלי) ובאורח החיים השונה (עירוני מול כפרי). **מול ניגודים בסיסיים אלו היסודות המאחדים, שהתפתחו לאורך השנים, נותרו רופפים.**

ב. **המארג השבטי:** מארג זה מגלם בתוכו תרבות מסורתית ומערכת ערכים המבוססת על תחרות אלימה, סולידריות פנימית ועוינות לקבוצות אחרות: נוודים מול יושבי קבע, ערבים מול לא-ערבים, כובשים לעומת נכבשים ו"מיוחסים" מול "פשוטים". בתרבות השבטית **כינון בריתות על בסיס אינטרסנטי והפרתן בשעת כושר הינו דפוס פעולה שגור.**

ג. **זהות דתית:** החברה הלובית הינה מוסלמית סונית ונעדרת מתחים אופייניים למזרח התיכון בין עדות, דתות ומיעוטים אתניים (כדוגמת עיראק, סוריה ולבנון). עם זאת היא רוויה בהשפעות מתחרות של צופיות, מיסטיקה והערצת קדושים. כמו כן קיימות בלוב תפיסות שונות ומתחרות לגבי אופי האסלאם: אסלאם מערבי מתון, אסלאם המושפע מתנועת האחים המוסלמים וזרמים קיצוניים סלפים ג'האדיסטים.

3. קד'אפי הקים משטר, שהתבסס על סינתזה של ערכים מסורתיים (אלסאמיים-ערביים ושבטיים צפון-אפריקאים) יחד עם תפיסות חדשות (פן ערביות, נאצריזם, אפריקניות). הוא הקים מערכת מוסדות כלל-לוביים שיחד עם מנגוני הדיכוי וכספי הנפט קיימו במשך תקופה ארוכה את משטרו. המשבר הנוכחי פורר את משטר קד'אפי והציף את המתחים הניגודים שהובילו לתוהו ובוהו. **צפויות להעמיד אתגר מתמשך לכל משטר, שיקום בלוב.**

התפרקות לוב לאחר נפילת משטר קד'אפי

4. **גל המחאות בלוב החל ב-15 בפברואר 2011**, כחודשיים לאחר פרוץ אירועי הטלטלה האזורית בתוניסיה (18 דצמבר 2010). הוא החל בעיר **בנע'אזי**, שבמזרח המדינה, והתפשט לערים נוספות. גילויי המחאה התרכזו בערים הגדולות במדינה, כולל: הבירה טריפולי, אלביצ'א', דרנה, אג'דביה ואלזנטאן. **מצטפא עבד אלג'ליל**, שר המשפטים שהתפטר מממשלת קד'אפי, הכריז בפברואר 2011 על הקמת ממשלה חלופית בבנע'אזי בשם "מועצת המעבר הלאומית" (National Transitional Council). צבא לוב יצא למתקפת נגד, בעיקר נגד ערים ומתקנים הקשורים להפקת נפט, עליהם השתלטו המורדים. כוחות "מועצת המעבר הלאומית" כשלו בארגון מתקפה נגדו, וטריפולי וסרת נותרו בשליטת משטר קד'אפי.

5. ב-22 באוגוסט 2011, השתלטו המורדים על טריפולי ושמו בכך קץ למשטר קד'אפי. ב-20 באוקטובר 2011, כבשו המורדים את המעוז האחרון של נאמני קד'אפי בעיר סרת. בו ביום, נלכד קד'אפי ע"י קבוצת מורדים, שביצעו בו לינץ' והרגוהו. ב-23 באוקטובר 2011 נערך טקס חגיגי בעיר בנע'אזי, שסימל את סוף ההתקוממות ושחרור לוב משלטון קד'אפי.

6. הפלת משטר קד'אפי הובילה למלחמת אזרחים ולהתפרקות המדינה הלובית: הממשלה הזמנית בטריפולי, שהציגה עצמה כאופוזיציה למשטר קד'אפי ונתמכה ע"י הקהילה הבינלאומית, לא הצליחה להשליט סדר במדינה. בין הפלגים היריבים בלוב התפתחה לחימה. "מועצת המעבר הלאומית" פינתה את מקומה ל"קונגרס הלאומי הכללי" (General National Congress), שנבחר ביוני 2012. אולם "הקונגרס הלאומי הכללי", בראשות נורי אבו סהמין, כשל בהכנת חוקה בטווח 18 החודשים, שניתנו לו והוא פורק באוגוסט 2014. בעקבות זאת נערכו בחירות חדשות, שהובילו להקמת בית נבחרים ואמורות היו לאפשר הקמתו של משטר מרכזי בלוב.

7. בבחירות לבית הנבחרים החדש כשלו המפלגות האסלאמיסטיות ועד מהרה התפתח סכסוך אלים בין לבין גופים אנטי-אסלאמיסטים. ח'ליפת חפטר, גנרל לשעבר בצבא קד'אפי, שהפך למנהיג המורדים האנטי-אסלאמיסטים פתח במבצע צבאי נגד הכוחות האסלאמיסטים (מאי 2014). היעד העיקרי למבצע היה ארגון אנצאר אלשריעה (תומכי השריעה, קרי: תומכי החוק האסלאמי), ארגון אסלאמיסטי-סלפי, ששלט בבנע'אזי והרחיב את תחומי שליטתו בלוב מאז הפלת קד'אפי.

8. בתגובה פתחו מיליציות אסלאמיסטיות, שמרכזן היה במצראתה, במתקפת-נגד על כוחות חפטר, שכונתה פג'ר ליביא (השחר של לוב). מתקפה זאת החלה ביולי 2014 לאחר, שהגיעו תוצאות הבחירות לבית הנבחרים החדש. במהלך מתקפת הנגד השתלטו המיליציות על טריפולי. כפועל יוצא מכך נאלצה ממשלת לוב האנטי-אסלאמיסטית לעבור מטריפולי לערים ביצ'אא' וטברק, שבמזרח המדינה, בתמיכת חלק מהצבא הלובי, שתחת פיקודו של הגנרל חפטר (להלן: ממשלת טברק).

היווצרות שתי ממשלות יריבות בטברק ובטריפולי

9. כפועל יוצא מהתפתחויות הללו אין בנמצא משטר לובי מרכזי מתפקד. בלוב נוצרו שני מרכזים שלטוניים יריבים: ממשלת טברק הלאומית- "חילונית" והאנטי-אסלאמיסטית במזרח, ממשלת טריפולי האסלאמיסטית במערב. לכל אחד מהם בית נבחרים וממשלה. כל ממשלה טוענת, כי היא זו שמייצגת את רצונו הלגיטימי של העם הלובי. כל אחת נתמכת ע"י כוחות צבא ומליציות משלה וע"י כוחות חיצוניים. תמונת המצב הנוכחית הוא כדלקמן:

א. בראש ממשלת טברק, שבמזרח לוב, הנתמכת ע"י הקהילה הבינלאומית עומד עבדאללה אלתיני (ראש הממשלה מאז ה-11 במרץ 2014). ממשלה זו נתמכת ע"י צבא לוב המחודש, בראשות הגנרל חפטר, הכולל כוחות קרקע, חיל אוויר וחיל ים. ממשלת לוב וצבא לוב נתמכים ע"י מצרים. כמו-כן, נתמך צבא לוב ע"י שורה של מליציות מקומיות.

ב. ממשלת צללים בטריפולי, שבמערב, בעלת האופי אסלאמי, שאינה מוכרת ע"י הקהילה הבינלאומית. היא הוקמה באוגוסט 2014. לאחר שמסגרת-על של מליציות אסלאמיות בשם השחר של לוב השתלטה על טריפולי. בראש ממשלת טריפולי עומד ח'ליפה אלע'ויל (מאז ה-31 במרץ 2015). ממשלת טריפולי נתמכת ע"י יחידות צבאיות וארגוני מליציה וע"י קטר ותורכיה.

10. בנוסף, לאזורים, שבהם קיימת שליטה/השפעה של שתי הממשלות הללו, קיימים אזורים נרחבים בלוב, שאינם מצויים בשליטת אף אחת משתייהן. באזורים הללו שולטים ארגונים ומליציות מקומיות, חלקם בעלי אופי שבטי, המייצגים אינטרסים מקומיים. כמו מצויות מליציות בעלות אידיאולוגיות אסלאמיות שונות, וביניהן אידיאולוגיות סלפיות ג'האדיסטיות (לקטגוריה זאת משתייכים ארגונים המזוהים עם דאעש, עם אלקאעדה ועם תפיסת העולם הסלפית-ג'האדיסטית ללא זיקה לדאעש או לאלקאעדה).

העימות בין ממשלת טברק לדאעש

11. מבין שתי הממשלות הללו דומה, כי ממשלת טברק, היא זאת שנוקטת צעדים נחרצים יותר בשטח נגד דאעש. צבא לוב בפיקודו של הגנרל חפטר נטל חלק בסילוקם של פעילי דאעש ממאחזם שבעיר דרנה ובסביבותיה ולשם כך לא היסס לשתף פעולה עם מליציה ג'האדיסטית מקומית, המזוהה עם אלקאעדה.

12. באוגוסט 2015 קראה ממשלת טברק למדינות המערב לבצע תקיפות אוויריות נגד דאעש בלוב (במקביל לתקיפות המבוצעות ע"י ארה"ב והקואליציה בעיראק ובסוריה), היא גם פנתה למועצת הביטחון של האו"ם בבקשה להסיר את אמברגו הנשק, שהוטל עליה, לנוכח המשך התבססות דאעש בלוב (הגרדיאן, ספוטיניק, 21 באוגוסט 2015). פניות אלו לא נענו ע"י ארה"ב והקהילה הבינלאומית המפגינות אדישות לנעשה בלוב בניגוד לתשומת הלב הרבה, המופנית לסוריה ולעיראק.

13. בתגובה למהלכים הללו קרא דאעש ל"גיוס כללי" של פעיליו לג'האד בלוב נגד ממשלת טברק, הנתמכת ע"י המערב. בחשבונות טוויטר, המזוהים עם דאעש, הושמעה קריאה לפעילים זרים לצאת ללוב ("להגר" אליה) כדי "להגן על האסלאם בלוב". ב-23 באוגוסט 2015 התפרסם סרטון מטעם מחוז טריפולי של דאעש בלוב בו הופיע פעיל בשם אבו עלי אלג'זראוי, שהדגיש, כי הקריאה לג'האד בלוב עולה בחשיבותה על הקריאה להצטרף לג'האד בחצי-האי ערב, סוריה, עיראק ותימן (אלערביה, 23 באוגוסט 2015).

14. כמו בסוריה ובעיראק כך גם בלוב מתקיימת מערכת קשרים סמויה בין דאעש לבין שתי הממשלות היריבות. במקביל למאבקי הכוח באזורים השונים ממשיך הבנק המרכזי של לוב לממן את ההוצאות הציבוריות ואת תשלומי הפקידים, בשטחי שלטון של שתי הממשלות היריבות ושל המליציות היריבות, כולל שטח שליטתו של דאעש. לאחרונה דווח, כי תושבי סרט נוסעים אל העיר מצריתה, בה נהנות מליציות יריבות לדאעש מעמדת כוח, כדי לפדות צ'קים ולרכוש דלק ומוצרים שונים (nytimes, 19 בנובמבר 2014).

מיפוי הצבאות והמליציות העיקריות הפועלים בלוב

15. פעילות המליציות בלוב מתקיימת כמעט ללא הפרעה, שכן כוחן הצבאי גדול מזה של מנגנוני הביטחון הרעועים של שתי הממשלות היריבות. חלק מהמליציות משתמש בכוח הצבאי ככלי פוליטי, שנועד לעצב את סדר היום במדינה. במקרים רבים המליציות דואגות לביטחון השוטף ולתשתיות הממלכתיות ואף מקיימות פעילות רווחה בקרב התושבים המקומיים כדי לרכוש את תמיכתם.

16. קשה למפות את הצבאות והמליציות השונות הפועלות בלוב משום שהשינויים, המיזוגים והפיצולים מתרחשים בהם לעיתים תכופות (בדומה למה שקורה בזירה הסורית). אולם, יש כמה מרכיבים קבועים וכמה מליציות בולטות, ששרדו את מבחן הזמן. להלן פירוט הצבאות והמליציות על פי שלוש קטגוריות: כוחות צבא ומליציות התומכים בממשלת טברק; כוחות צבא ומליציות התומכים בממשלת טריפולי; מליציות וארגונים עצמאיים, או כוחות שבטיים שאינם מצויים בשליטת או בהשפעת אף אחת משתי הממשלות היריבות. כדי להבין את ההקשר, הכולל שבמסגרתו פועל דאעש בלוב, מצאנו לנכון למפות את הצבאות והמליציות העיקריים שפעלו הפועלים בלוב²².

17. קטגוריה א': כוחות צבא והמליציות התומכים בממשלת טברק או בעלי זיקה אליה:

א. "הצבא הלובי הלאומי" (The Libyan National Army): זהו הצבא שבראשו עומד גנרל ח'ליפה חפטר, המהווה מוקד התמיכה העיקרי בממשלת טברק. בצבא הלובי הלאומי שולבו חיילים מצבא לוב של משטר קד'אפי. הוא נוסד ונעשה גוף בולט בפברואר 2014, כשהגנרל חפטר הצהיר על "השעיית" ממשלת טריפולי האסלאמיסטית. כשלושה חודשים לאחר מכן, פתח צבא חפטר בהתקפה מוצלחת נגד האסלאמיסטים בבנע'אזי (בדגש על

²² במיפוי המליציות הסתייענו במאמרו של ד"ר ז'אק נריה; Jerusalem Center for Public Affairs, The Libyan Quagmire, 2015 March 25.

ארגון אנצאר אלשריעה). ב-9 במרץ 2015, הושבע הגנרל ח'ליפה חפטר בפרלמנט של ממשלת טברק כמפקדו החדש של צבא לוב²³.

ב. **כוחות אלצאעקה (Al-Sa'iqah Forces):** מסגרת צבאית המהווה יחידת עילית של הצבא הלובי הלאומי, שבפיקודו של חפטר. מרכיביה הם צנחנים ולוחמי קומנדו. לראשונה הם התבלטו לאחר שהוצבו בבנע'אזי כדי להשתלט על הכאוס ששרר בעיר. כוחות אלצאעקה זכו לפופולאריות בבנע'אזי בשל לחימתם נגד ארגון אנצאר אלשריעה ומשום שהם מצטיירים כסמל לכוחות המזוינים הלוביים, שהוקמו מחדש. באביב 2015 הצטרפו כוחות אלצאעקה לצבא הלובי הלאומי, שבפיקודו של ח'ליפה חפטר.

ג. **חטיבת החללים של ה-17 בפברואר (17 February Martyrs Brigade):** מליציה בעלת אופי אסלאמי, המתרכזת בבנע'אזי ומקבלת סיוע כספי מגופים שונים בלוב. היא נחשבת למליציה הגדולה ביותר במזרח לוב. מספר אנשיה נאמד בכ-1,500-3,000 פעילים. המליציה מהווה חלק ממסגרת-על בבנע'אזי בשם **מועצת השורא של מהפכני בנע'אזי**, הכפופה רשמית למשרד ההגנה של ממשלת טברק.

ד. **המועצה הצבאית של המהפכנים של אלזנתאן (Al-Zentan Revolutionaries' Military Council):** מסגרת-על המונה כ-23 מיליציות באלזנתאן, טריפולי, סרת ובהרי נאפוסה (Nafusa), שבמערב לוב. למסגרת-על זו חמש מסגרות חטיבתיות וערוץ תקשורת לוויני הקרוי ליביא אלוטן (לוב המולדת). היא מונה כ-4,000 איש. שמה התפרסם בשל מעצר בנו של מעמר קד'אפי, סף אלסאלאם קד'אפי, בנובמבר 2011. הכוחות של אלזנתאן נקלעו לקרבות, ביותר מהזדמנות אחת, עם גורמים ג'האדיסטים בטרפולי.

ה. **"חטיבת אלצואעק" (Al-Sawa'ilq Brigade):** מסגרת צבאית, שמקורה באלזנתאן. נטלה חלק בהתקפה על טריפולי בספטמבר 2011. מאז, העניקה הגנה אישית לאישים בכירים במועצת המעבר הלאומית (National Transitional Council), ושינתה שמה לחטיבת אלצואעק להגנה על חיי אדם. בראשה עומד עמאד [תת-אלוף] מצטפא אלטרבליסי.

ו. **"חטיבת וארפאללה" (The Warfallah Brigade):** מסגרת צבאית, שמרכזת בבנע'אזי. מסתמכת בעיקר על שבט וארפאללה, שבדרום לוב. היא הודיעה שהיא מצטרפת לצבא לוב אך בפועל המשיכה לשמור על כלי נשקה ועל מחנות הצבא שלה.

ז. **"חטיבת טובו" (The Toubou Brigade):** מסגרת צבאית המורכבת בעיקר מפעילים בני השבט הטובו²⁴. אנשיה פעילים בדרום לוב, מהגבול עם סודאן עד לתחנת הגבול של טובו עם ניז'ר. אנשיה משתפים פעולה עם השבטים הערביים נגד ארגון השחר של לוב, התומך

²³ הגנרל ח'ליפה חפטר שימש בעבר כמפקד החזית של צבא לוב במלחמת לוב-צ'אד (1986). שוחרר מהשבוי ועבר להתגורר בארה"ב. במהלך המהפכה נגד קד'אפי שב ללוב להתמנות כמפקד הכוחות המורדים (בפועל הדבר לא מומש). כיום משמש מפקד צבא לוב התומך בממשלת טברק.

²⁴ שבט ממוצא ברברי הפרוס בדרום לוב, צפון צ'אד וצפון ניז'ר.

בממשלת טריפולי. אנשי שבט הטובו הקימו במזרח הסאהל מרחב הגנה, הכולל את דרום לוב והגבול עם צ'אד. הם מאבטחים כמה שדות נפט לוביים ורכשו מונופול על הברחת פליטים, המגיעים ללוב מקרן אפריקה.

18. קטגוריה ב': מיליציות התומכות בממשלת טריפולי:

א. **השחר של לוב "פג'ר ליביא):** מסגרת-על של מיליציות אסלאמיות, אשר הוקמה במהלך ההתקוממות נגד מעמר קד'אפי. על המיליציות הללו נמנים: מגן לוב במרכז, חדר המבצעים של המורדים בטריפולי, ומיליציות מקומיות במקומות נוספים. הפעילות המבצעית של השחר של לוב החלה ב-13 ביולי 2014 ונועדה להשתלט על שדה התעופה הבינלאומי של לוב ועל כמה מחנות צבא באזורים הסמוכים לו. למבצע זה ניתן השם "השחר של לוב", ולאחר מכן נבחר שם זה לשם הקבוע של המיליציות האסלאמיות. המיליציות הללו **מנהלות מאבקי שליטה עם שלוחת דאעש במקומות שונים בלוב וכל אחד מהצדדים מציג את יריבו כ"כופר" באסלאם.**

ב. **חטיבות מצראתה (Misrata Brigades):** מסגרת-על מליציונית, שהוקמה לאחר הדחת קד'אפי. כוללת למעלה ממאתיים מיליציות המכונות גם איחוד המהפכנים של מצראתה (Misrata Union of Revolutionaries). גודלן מוערך בכ-40,000 חברים והן מהוות מוקד כח חשוב בלוב. המיליציות הללו פועלות במצראתה אך גם בערים נוספות בלוב. הן מקיימות זיקה לתנועת האחים המוסלמים.

ג. **חטיבת אלקעקאע (Al-Qa'qa' Brigade):** הוקמה ע"י מורדים באלזנתאן ב-2011 בעקבות קרבות עם כוחות קד'אפי, לפני הדחתו. מפקד חטיבת אלקאקאע הוא עת'מאן מליקית'ה (Uthman Mulayqithah), שערך ממשטר קד'אפי בתחילת ההתקוממות. נראה, כי מרכז הכוח של מיליציות אלה הוא בטריפולי. בעבר דווח, כי החטיבה תומכת בממשלת טריפולי ומאבטחת את הגבולות והמתקנים האסטרטגים במדינה (בי.בי.סי בערבית, 18 בפברואר 2015). עוד נראה, כי אנשי המליציה מגנים על מתקני הנפט בלוב ומתוקצבים ע"י חברת הנפט הלאומית.

ד. **חטיבת טריפולי (The Tripoli Brigade):** מסגרת צבאית, המקורבת לג'האדיסט עבד אלכרים בלחאג', מפקד חטיבת החללים של ה-17 בפברואר. פעילה בעיקר בטריפולי ובמערב לוב. נתמכה בעבר ע"י צרפת וקטר. כוללת כ-500-1,000 פעילים, כמה מהם זרים.

ה. **חטיבת מגראה (The Megraha Brigade):** מזוהה עם שבט מגראה. מרוכזת ליד טריפולי ומטרתה להגן על ביטחונם של חברי השבט מפני מיליציות חמושות. מקורה באזור העיר המרכזית סבהא (Sebha), שבדרום לוב, וחבריה הם אסלאמיסטים קיצוניים.

ו. **חדר המבצעים של המהפכנים של לוב (Libya Revolutionaries Operations Room)** (LROR): מליציה בראשות **עאדל אל ע'ריאני**. מונה כ-200-300 פעילים ומזוהה עם תנועת

האחים המוסלמים. אנשי המליציה זאת הם אלו שחטפו באוקטובר 2013 את עלי זידאן, ראש הממשלה דאז. ניסיונות להביא לפירוקה של מליציה זאת בעקבות חטיפתו נכשלו.

ז. **כוח מגן מס' 1 של לוב (Libya Shield 1 Force):** מסגרת צבאית בראשות **וסאם בן חמיד**. מונה ארבע מסגרות חטיבתיות הערוכות ברחבי המדינה. מסגרת זאת הוקמה ב-2012 כאמצעי זמני למיזוג לוחמים מורדים לשעבר [והפיכתם] לכוח לאומי מלוכד. כוחות השייכים למסגרת זאת התעמתו עם צבא לוב התומך בחפזר.

19. **קטגוריה ג': ארגונים/מיליציות סלפיות או סלפיות-ג'האדיסטיות** (לא כולל את מחוזות דאעש):

א. **אלקאעדה במערב האסלאמי (AQIM):** ארגון סלפי ג'האדיסטי, המהווה את שלוחת אלקאעדה בצפון אפריקה. שורשיו בראשית שנות התשעים במלחמת האזרחים באלג'יריה. המערכה המוצלחת של אלג'יריה נגד הטרור האסלאמי דחקה את הארגון אל אזור הסהרה ומדינות הסאהל (בין השאר ניז'ר, מאוריטניה ומאלי). בלוב יש לארגון נוכחות במחוז פזאן שבדרום המדינה ובאזור בנע'אזי-דרנה שבמזרחה. בדצמבר 2015 ובינואר 2016 היה הארגון מעורב בביצוע פיגועים בבתי מלון במאלי ובבורקינה פאסו (ראו להלן).

ב. **אנצאר אלשריעה:**

(1) **ארגון בעל אופי סלפי-ג'האדיסטי**, שהוקם בשנת 2011 במהלך מלחמת האזרחים בלוב. בראש הארגון עומד **אבו ח'אלד אלמדני**. הוא כולל פעילים לוביים ופעילים זרים מתוניסיה, אלג'יריה ומדינות נוספות. הארגון התפרסם לראשונה כאשר אנשיו הפיצו סרטוני וידאו בהם מתועדת לחימתם בעיר סרת, שבמהלכה נתפס ונהרג מעמר קד'אפי (אוקטובר 2011). הארגון זכה להבלטה ב-7 ביוני 2012, כשהוביל מצעד כלי רכב חמושים במרכז בנע'אזי בדרישה להחלת החוק האסלאמי (השריעה) בלוב.

(2) **לארגון שלוחות ברחבי לוב הנקראות על שם הערים בהן הן פועלות** (אנצאר אלשריעה בנע'אזי, אנצאר אלשריעה דרנה וכו').

(3) הארגון הואשם ע"י ארה"ב, כמי שנטל חלק במתקפה שהובילה לשריפת הקונסוליה האמריקאית בבנע'אזי ולרצח אנשי הסגל שלה (ספטמבר 2012) כפועל יוצא מכך **הארגון נכלל ברשימת ארגוני הטרור של ארה"ב**. לאחרונה נראה, כי הארגון נחלש בעקבות פילוגים ועריקת אנשיו.

4) ארגון אנצאר אלשריעה הינו בעל ברית חשוב של דאעש בלוב. פעילים, שערקו מאנצאר אלשריעה, הצטרפו לדאעש במקומות רבים ובמרכזם העיר סרת, וסייעו לדאעש להשתלט עליהם ולהתבסס בהם. בצילום שנכלל בעבודה זאת מופיעה הכתובת אנצאר אלשריעה על רקע דגל דאעש כביטוי לשיתוף הפעולה ביניהם²⁵.

ג. מועצת השורא של לוחמי הג'האד של דרנה ופרבריה:

1) ארגון ג'האדיסטי, המזוהה עם אלקאעדה, אשר הוקם בדרנה ב-12 בדצמבר 2014. ב-9 ביוני 2015 נהרג מנהיגו במהלך קרבות עם פעילי דאעש. בעקבות זאת פתח הארגון במערכה נגד שלוחת דאעש בעיר דרנה בשיתוף פעולה עם צבא לוב (הנאמן לממשלת טברק). במחצית השנייה של יוני 2015 הצליחה הקואליציה של מתנגדי דאעש לסלק את הארגון מהעיר ולדחוק אותו אל אזור הררי שולט מדרום לעיר (אלפתאא'ח). באמצע נובמבר 2015 הכריז הארגון על מבצע צבאי שמטרתו לכבוש את אזור אלפתאא'ח מידי דאעש ומאז מתנהלים קרבות בין שני הארגונים.

2) ארגון אלקאעדה במערב האסלאמי (AQIM) הודיע על תמיכתו במועצת השורא והאשים את המדינה האסלאמית באחריות לשפיכות הדמים בדרנה (The Long War Journal, 9 ביולי 2015). מנגד סעד אלטירה, בכיר במועצת השורא, הכחיש, כי ארגונו משתייך לארגון אלקאעדה. לדבריו חברי הארגון הינם "שמרנים", שהתנגדו לקד'אפי, וימשיכו להילחם עד שיחסלו את כל המתנגדים למהפכה בלוב. הוא הוסיף, כי לוחמי הארגון יצאו להלחם בסרת לאחר שסיימו לשחרר את דרנה מידי דאעש (בואבה אפריקיא אלאח'באריה, 3 בינואר 2016).

ד. גדוד אלמראבטון: ארגון בעל אידיאולוגיה סלפית-ג'האדיסטית, המזוהה עם אלקאעדה, שעל הקמתו הוכרז בצפון מאלי ב-23 באוגוסט 2013. בתחילת דצמבר 2015 הכריז מנהיג אלקאעדה במערב האסלאמי (AQIM) על הצטרפות ארגון המראבטון לארגונו תחת השם גדוד אלמראבטון. בהודעתו מסר, כי שני הארגונים בצעו במשותף את הפיגוע ב-20 בנובמבר 2105 במלון "רדיסון בלו" בבמקו בירת מאלי. שני הארגונים הללו ביצעו גם את הפיגוע בבית המלון בוואגאדוגו, בירת בורקינה פאסו שבמערב אפריקה (15 בינואר 2016). על פי אלן רודיה, מומחה צרפתי לטרור, יש לארגון נוכחות לאורך החוף הלוּבִי במרחב בנע'אזי (לה פיגרו, 24 בדצמבר 2014).

ה. הקבוצה הלוּבִית האסלאמית הלוחמת (LIFG, Libyan Islamic Fighting Group): ארגון לוּבִי בעל אידיאולוגיה סלפית-ג'האדיסטית, שהוקם בתחילת שנות התשעים ע"י פעילים ג'האדיסטים "בוגרי" המלחמה באפגניסטן, נגד ברית המועצות. הארגון ביצע מספר פיגועים בלוב אך שרותי הביטחון הלוּבִים חשפו אותו ועצרו והרגו רבים מפעיליו. ב-2007 הוכרז על

²⁵ על הארגון ראו מאמר של אהרון זלין: Aaron Y. Zelin, The Rise and Decline of Ansar al-Sharia in Libya. Washington, D.C.: Hudson Institute/Current Trends in 25 Islamist Ideology, 6 April 2015. <http://www.hudson.org/research/11197-the-rise-and-decline-of-ansar-al-sharia-in-libya>

הצטרפות הארגון לאלקאעדה, רבים מפעילי הארגון השתתפו במהפיכה נגד קד'אפי. במלחמת האזרחים הלובים פעילים אנשי הארגון במסגרת-העל של המליציות האסלאמיות "השחר של לוב", העוינת לדאעש (ויקיפדיה בערבית ובאנגלית; אלג'זירה.נט, 18 במרץ 2015; אלשרק אלאוסט, 8 בספטמבר 2014).

ו. **מיליציות המגן הלוביות (Libyan Shield Militia):** מליציה בעלת אופי אסלאמי, המזוהה עם חטיבות מצריתה. מקורבת לתנועת האחים המוסלמים ולאחרונה חברה לאנצאר אלשריעה. למרות שהיא טוענת שלכוחותיה יש זיקה למשרד ההגנה של ממשלת טברק, דומה, כי היא אינה משתייכת למסד הממשלתי הרשמי, שבמזרח המדינה.

שבטים

20. אוכלוסיית לוב כוללת **מאות שבטים ערביים וברברים**, המתפרנסים מהברחות בלתי חוקיות של סחורות, אמצעי לחימה ואנשים (סחר במהגרים). **בקרבם קיימות מליציות עצמאיות בעלות אופי שבטי**, שאינן סרות למרות אף אחת משתי הממשלות היריבות. בין השבטים הללו ראוי לציין את **שבטי הטוארג**, שבטים נוודים ממוצא ברברי השולטים על החלק הדרום-מערבי של לוב (פזאן) עד לגבול עם אלג'יריה. כמו כן הם מצויים בניז'ר, מאל, אלג'יריה ותוניסיה. בזמנו הם שרתו כשכירי חרב במשטרו של קד'אפי. על פי גרסה אחת, הם תומכים בחטיבת מצריתה, התומכת בממשלת טריפולי. על פי גרסה נוספת, הם תומכים בממשלת טברק. **נראה כי נאמנותם הבסיסית נתונה לעצמם ולאינטרסים המקומיים שלהם.**

ניסיונות להקמת ממשלת אחדות

21. ב-17 בדצמבר 2015 חתמו במרוקו שתי הממשלות היריבות, ממשלת טברק ה"חילונית" וממשלת טריפולי האסלאמית, על **הסכם להרכבת ממשלת אחדות לאומית בלוב** תוך ארבעים יום ולמאבק משותף בטור. זאת, לאחר מאמצים בינלאומיים ואזורים מתמשכים בהובלת האו"ם, ובתום שנה וחצי של פיצול. הרכבת הממשלה נועדה לאחד מאמצים במאבק משותף נגד התווה ובוהו בלוב ונגד התבססות דאעש והג'האד העולמי. ההסכם, המכונה **הסכם אל צח'יראת** (על שם עיר חוף במרוקו, דרומית לבירה רבאט), זכה לברכת הקהילה הבינלאומית, האו"ם ומצרים.

מעמד טקס החתימה על הסכם לממשלת אחדות לאומית בלוב, אשר נחתם במרוקו ב-17 בדצמבר 2015 (אלחורה, 17 בדצמבר 2015).

22. ההסכם, שגובש צפוי להיתקל בקשיים רבים. מבחנו יהיה יכולתו להתגבר על יריבויות אישיות, לאחד מנגנוני ביוקרטיה במחוזות השונים, לכפות מרות על הצבאות והמליציות השונות העוינים זה לזה, ולרכז מאמץ נגד דאעש (המעמיק שליטתו במרחב סרת ובערים גדולות נוספות). גם אם תוקם ממשלת אחדות נראה לנו, כי סיכוייה להתגבר על מגוון הקשיים הללו, לכונן ממשל מרכזי אפקטיבי ולשרוד לאורך זמן אינם גבוהים.